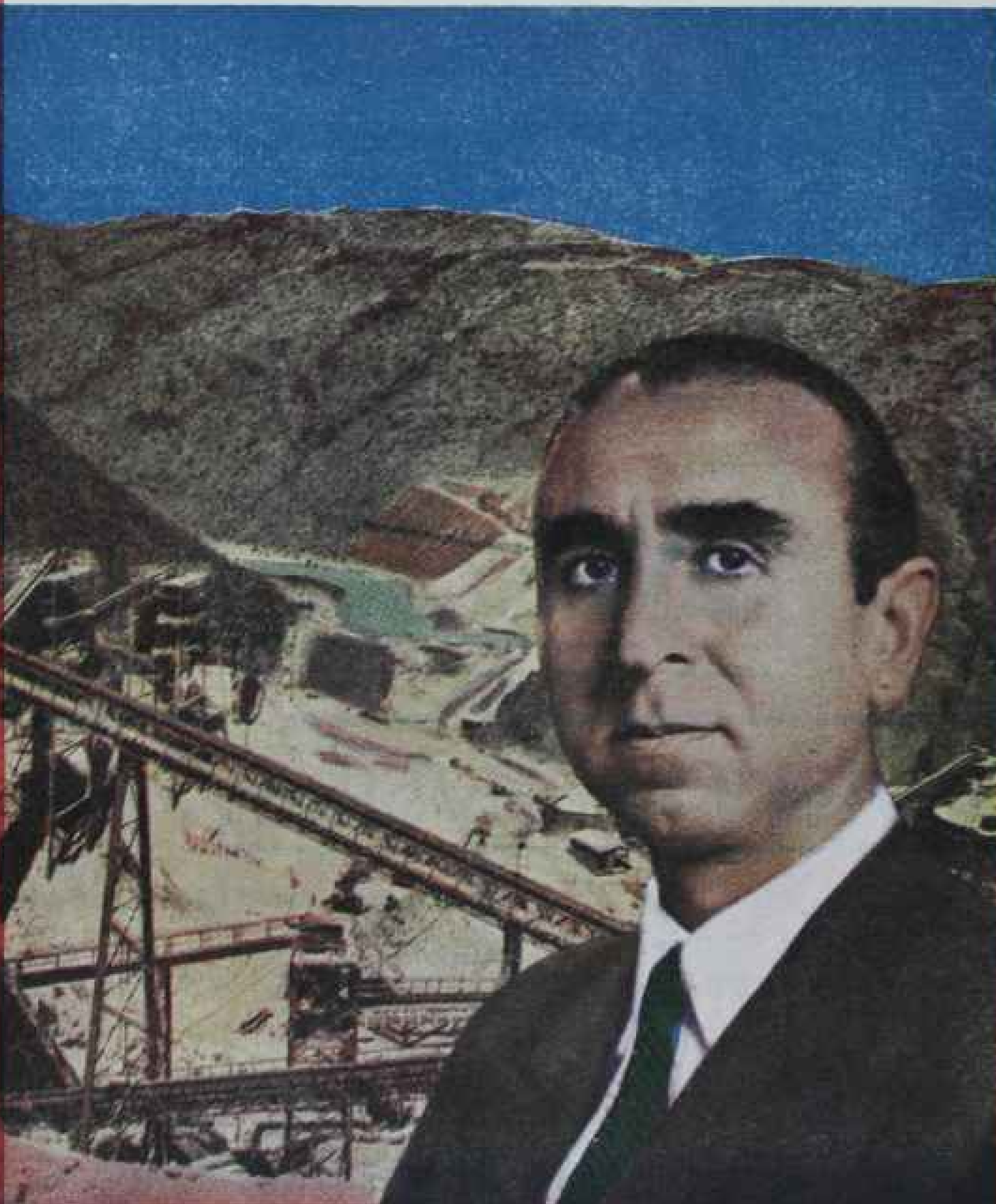
AKİS

HAFTALIK AKTUALITE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. *M. arkası Ardıç Sok.*
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: *18992*

Fiyatı: 60 kuruş

* *

İmtiyaz sahibi :

Metin TOKER

* *

Yazı işlerini fiilen idare eden :

Cüneyt ARCAYÜREK

*
* *

Ressam :

İzzet ÇETİN

Fotoğraf :

Muammer TAYLAK

Klişe :

Cemal YENAR

* *

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*
* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

Kemal Zeytinoğlu

Yurt imar olunuyor

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bir gazeteci daha tevkif edildi. Gerçi bu, yavaş yavaş «ahvali âdiye» şeklini alıyor ama, bu sefer hapishaneye atılan memleketin hakikaten kıymetli gazetecilerinden biri olan ve ne maceraperestlik, ne kapkaççılık, ne müfritlik ve ne de partizanlıkla itham edilmesine imkân bulunan Bedii Faik'dir. Bedii Faik İstanbul'un bir kaç büyük gazetesinden biri olan Dünya'nın sahipleri arasındadır.

Herkes bilir ki adliyenin kararlarını *AKİS* hiç bir zaman münakaşa etmemiştir. Kanun önünde boynumuz kıldan incedir...

Bedii Faik'in yazılarını, okuyucuları zevkle takip ettikleri kadar zevkle de hatırlarlar. Bu yazıların bir vasfı, muharririnin düşündüğünü belirtmiş olmalarıdır. 1952 den bu yana, hattâ 1950 den bu yana kalemlere gayet iyi fiyatların biçildiği bir devirde Bedii Faik yeni iktidara intisap için bütün imkânlara sahip olduğu halde böyle bir harekette bulunmamıştır. Bütün imkanlara sahipti, zira 1950 den evvel hemen her ateşli genç muharrir gibi o da Halk Partisi iktidarına ve onun kötü icraatına, bir takım partizan temayüllere karşı şiddetli bâr mücadele açmıştı. Bilhassa 1946 ile 1950 arasında iş başında bulunanlar, hattâ yurdun şurasında veya burasında tarihe karışması lâzım gelen zihniyeti temsil edenler onun kaleminden çok şey çekmişlerdi. Bütün bu neşriyata yaparken Demokrat Partinin liderleri kendisim hararetle destekliyorlar, övüyorlar, yazılarını misal diye gösteriyorlar, konuşmalarında bahis mevzuu ediyorlardı. Bedii Faik, Demokrat Parti muhalefetini kuvvede destekliyenlerden biriydi ve bu yolda başı bir çok defa derde girmişti. Ne savcılık, ne Örfî İdare onun için meçhul değildi. Hattâ aleyhinde tâ Konyalarda muhakeme açılmış, Bedîi Faik oralara sürüklenmişti. Fakat inanıyordu ki bu memlekette bir gün mutlaka sabah olacaktır.

*

İşte Sultanahmet ceza evinden kendisiyle görüştürülmiyen arkadaşlarına yazdığı pusulayı aynı Bedîi Faik Demokrat iktidarın dördüncü yılında aynı cümleyle bitiriyordu. Bir sabah evinden yaka paça alınmış, traşını tamamlamasına dahi müsaade edilmeksizin hapishaneye götürülmüştü. Bu haberin tafsilâtını iç sayfalarımızda bulacaksınız.

Dünyanın hiç bir yerinde «gazeteciler tevkif olunamaz» diye bir kaide yoktur. Hattâ gazetecilere, diğer vatandaşlardan başka muamele yapılmasının da doğru olmadığı Seri sürülebilir. Ama, soruyor ve öğrenmek istiyoruz bir muharriri, elinde silâh olarak kaleminden başka şey bulunmıyan bir muharriri sabahın erken saatlerinde okuyacağınız şekilde hapishaneye götürmek dünyanın neresinde bu isi yapanlara şeref, iftihar temin eder? Ya sonra.. Sonra, bir gazeteciyi en yakın arkadaşlarıyla görüştürmemek, onu ihtilâftan men etmek, ziyaretçileri hapishane kapısından çevirmek, gazetesiyle tek temas imkânı olarak bir pusula yazmasına müsaade vermek, acaba hapishane idaresine ne temin eder? Bir gazetecinin bu şekilde muamele görmesi, dünyanın neresinde cemiyeti kaç santim yükseltir?

İlk defa olarak bir gazeteci «suç işlemesine mâni olmak için» tevkif olunmuştur. Halbuki itham edildiği suçtan belki mahkeme huzurunda beraat edecektir. Maksadın, Bedîi Faik tarafından girişilen mücadeleye devam imkânını kaldırmak olduğu bildirilmiştir. Bu mücadeleye devam imkânını bu yoldan kaldırmak, acaba mücadeleye hakikaten . nihayet verir mi?

*

Buna inanmadığımız, bu yolun çıkar yol olmadığım bildiğimiz için üzülmekten kendimizi alamıyoruz. Bir iktidar, kendisini tenkid edenlere karşı hınç ile, kin ile, intikam almak ister gibi muamele etmemelidir. Bu gibi hareketler umumî efkârı derin surette rencide eder. Demokrat Parti iktidarından bu memlekete sadece bir kaç fabrikanın, bir kaç limanın, bir kaç yolun kalacağını, öteki her şeyin unutulup gideceğini sanmak hataların başında gelir. Bedîi Faik'e yapılan ve ihtimal aynı gaye için mücadele eden diğer gazetecilere yapılacak! olan muamele hiç bir zaman hatırdan çıkmıyacaktır. Böyle işler insanların tâ vicdanında yerleşir. İktidarlar yol ve liman yanında insan hürriyetlerine, insan şerefine, insan haklarına riayeti de devirlerinin bir prensibi olarak bırakmak zorundadırlar.

Elinde kuvvet olan birinin bu kuvveti merhametsizce kullanmasından kolay ne bulunabilir? Fakat asıl yükselten, kuvvetlinin kuvvetini istimal etmemesi, bundan faydalanmamasıdır.

Gazeteci tepesine yumruğu yiyince, yumruk altında kaldığı müddetçe susar. Ama başkaları mutlaka konuşmakta devam eder. Yumruk onların da kafasına inince bu sefer onlar susar, fakat yenileri mutlaka çıkar. Bu tedbirlerin sonu gelmez. Her sert tedbir, bir başka ve daha sert tedbire lüzum gösterir. Sonu, hürriyetlerin ortadan kalkmasıdır.

Yarabbi, bunun yerine niçin hiç, ama hiç kimse: «Yahu, bunların şikâyetlerinin sakın bir asıl ve esası bulunmasın?» diye şüphe etmeyi düşünmüyor?

Saygılarımızla,

AKİS

İdare

Memurlar kurtuldu

Salı günleri Türkiye Büyük Millet Meclisinin önü resmî ve hususi bir sürü otomobille dolar. O kadar ki seyrüsefer güçleşir. O gün Meclis resmen toplanmaz ama, partilerin gurup toplantıları vardır ve bu toplantılar çok zaman açık celselerden daha alâka uyandırıcı olur. Meseleler kapalı kapılar arkasında görüşüldüğünden hatipler kendilerini «parti disiplini» ile mukayyet hissetmezler. Aslına bakarsanız gurup dağıldıktan bir çeyrek sonra Ankaranın alâkalı çevreleri o kapalı kapıların arkasında neler konuşulduğunu kelimesi kelimesine bilirler. Ertesi gün de gazeteler tafsilâtiyle yazarlar. Ama ne de olsa gurup toplantıları, bir aile toplantısı sayılır ve mahremiyete fazla riayet olunmasa da mebuslar fikirlerini daha serbest şekilde ifade ederler.

Bu Sah günü de —son haftanın Salı günü— Meclisin önü aynı kalabalıkla dolmuştu. Saat 15 de Demokrat Parti Gurubu büyük salonda, Cumhuriyet Halk Partisi gurubu ise lokantanın dibinde kendine ayrılan yerinde toplanmıştı. Halk Partili mebuslarla Demokrat Partili mebusları alâkadar eden hususlar başkaydı. Halk Partisi gurubunda en ziyade üzerinde durulan mesele Bedii Faik'in tevkifi oldu. Gurup azaları ateş püskürüyorlar ve iktidarın artık hiç bir müsamaha tanımaz hale geldiğini belirtiyorlardı. Bir çok mebus, gurup namına muharriri ziyarrete gitmek arzusunu izhar etti. Nihayet ziyaretin gurup namına değil, şahsi olarak yapılması daha uygun görüldü. Zira, doğrusu istenilirse Bedii Faik'in Cumhuriyet Halk Partisiyle hiç bir alâkası yoktu. Tamamiyle müstakil bir kalemin sahibiydi ve Halk Partisi iktidarı devrinde o iktidara, bugünkü iktidara yaptığından çok daha şiddetli şekilde hücum ediyordu.

Demokrat Parti gurubuna gelince, orada mesele «hürmetsiz memurlar» idi.

Memurlara hücum

Gurup dâvayı, bundan bir hafta evvel ele almıştı. Bir kaç mebus müşterek bir takrir vermişler ye bazı umum müdürlerle yüksek memurların iş sahiplerine, en mühimi «memleket işlerini takip için giden» mebuslara iyi muamele etmediklerinden şikâyet edip hükümetin ne düşündüğünü sormuşlardı.

O gün pek çok hatip, memurlar hakkında ağır sözler sarfetmislerdi. Oklar bilhassa Hazine Umum Müdürü Burhan Ulutan'a tevcih olunuyordu. Burhan Ulutanla milletvekillerinden Kemal Özçoban arasında bir hâdise olmuştu ve umum müdür milletvekiline hürmet göstermemişti. Gerçi sonradan mesele halledilmişti ama, Hazine Umum Müdürü başka milletvekillerini de darıltmıştı. Bunların çoğu kendisinden

Hangi hedefe doğru ?

Faik Ahmet BARUTÇU

Cumhuriyetçi bir hükümetin birinci vazifesi, kendi hakkında ve Cumhuriyetin müesseseleri hakkında vatandaşlara emniyet vermektir»

Vatandaş, hangi partiye mensup olursa olsun icrayi temsil eden iş başındaki hükümetin tefriksiz olarak umumun iyilik ve menfaati için ve vatandaşları hep bir arada mesut etmek için çalıştığına emniyet bağlamanın huzuruna ve hükümet de bu emniyeti sağlamanın rahatına muhtaçtır.

Halkçılık ruhunun nüfuz ettiği bir idarede ne şahısları topluluk üzerinde hükümran kılmak ve ne de o topluluk içinde bir sınıf veya muayyen bazı sosyal grupları mesut etmek düşünülebilir. Bir topluluk hep bir arada mesut olur veya sosyal ıstıraplardan biç kurtulmaz.

Vatandaşları partizan müsavatsızlıklar içinde parçalamak yerine onları umum için yaratıcı bir hürriyet, sosyal bir emniyet ve bir kardeşlik tesanüdü içinde toplayarak herkesin muktedir olduğu inkişafı sağlamak, devlet şuurunu umumun hürriyetlerinin yararına tahsis etmek.. Demokratik tatbikatın bu en doğru anlayışını, sorulunca, bizim de demokratik inkdâbımızın hedefi olarak göstermekte kimsenin tereddüt etmiyeceğine şüphe yoktur. Buna rağmen uzayan huzursuz istihale devirlerini, demokratik inkdâpların gayesine tam uygun bir istikrara götürmeği engelleyen müşküllerden kurtulamayışımızın sebeplerini araştırmak lüzumludur.

Realite şudur ki biz henüz demokratik cumhuriyetçi bir hareketin başlangıcı sayılacak bir merhalede, senelerdenberi siyasi demokrasinin çatısını kurmak için emekleyip durmaktayız. Hulûs ile esaslarına hayranlık gösterdiğimiz bir akidenin ameli sahada feyizlerini elde etmek için ileri doğru atılması lüzumlu adımları bağlayan geleneklerin zincirleri bir türlü kırılamamıştır.

Cumhuriyetin ilk devri, garbın anlayışına benzemiyen bir çeşni ile senelerce tek partili bir idare sistemi halinde yürümüştür. Bunun bir intikal devri diye dillerde dolaşan bir izahı yok değildir. Ve hakikatte de, memleketin sosyal bünyesinde derin değişiklikler sağlayan büyük bir ıslahat hamlesini, türlü mukavemetler arasından, başarılı bir neticeye götürmek için güdümlü bir idare usulünden istifadeyi lüzumlu görenleri, bir dereceye kadar, haksız görmemek mümkün ve doğrudur.

Ancak totaliter Cumhuriyetçiliği, garbın anlayışına uygun neticelere varmak için bir merhale olarak kabul edince onun anayasa ve parti sistemini ve güdümlü bütün usul ve nizamlarını istisnaî zaruretlerin hududu içinde değerlendirip bu idarelerin arkasından, tabiî olarak, yeni fikirlerin gelmesini beklemek icap eder.

Bizde Cumhuriyetin bu devri, ancak, ikinci cihan harbinden sonra çok partili idarenin fiilî surette kurulmasiyle başlıyabilmiş ise de itiraf etmek lâzımgelir ki bu yeni devrin prensiplerini ne dünkü iktidar tam olarak tedvin edebilmiştir ve ne de bugünkü iktidar bu yoldaki taahhütlerini yerine getirebilmiştir.

Demokratik inkılâbımızı, hâdiselerin teşvik ettiği bazı neticelerin basit bir kabulünden ibaret farzetmek güçtür ve yanlıştır. İnkılâp demek bir formül, bir tarz, bir tatbikat ve eşhas değişikliği değildir. Bu bir prensipler konusudur. Ve esas mukavelenin ona göre yenilenmesi demektir.

Demokratik inkılâp, halis Cumhuriyetçilik anlayışı içinde, demokratik hürriyetlere, sosyal müsavat esaslarına ve müstakil adalet fikrine dayanan bir rejimi tazammun eder. Halkın hakimiyetini gerçekleştirecek müesseseleri eksiksiz olarak kurup teminat altına almadıkça da böyle bir rejimi sağlam, esas üzerine yerleştirmek mümkün değildir.

Milletin hâkimiyetini icra eylemesi gerçek olmalı, Cumhuriyetçi ve medeniyetçi bir anlayış içinde, serbest ve fiilî olmalıdır. Bu, her şeyden evvel, milletin iradesini en âdil bir tarzda ve serbest seçmek hakkını hiç bir surede takyid etmeyen bir seçim usuliyle tezahür ettirmesi demektir. Ve sonra da, millet tarafından seçilenlerin milletin kontrolüne tâbi kalmağı bilerek hâkimiyetin sahiplerini haklarından ve hürriyederinden her hangi şekilde mahrum edecek suiistimallere varabilmelerinin önlenmesi demektir.

Umumî reylerin tam ve âdil şekilde temsil edilecek neticelerini tehlikeli görmemeliyiz. Ve mîlletin kendi kendini idare etmek kudretine fiili olarak itimat gösterebilmeliyiz. Tehlikeli olan bunlar değildir. Tehlikeli olan, seçimlerin neticesinde milletin hâkimiyeti yerine tek parti hâkimiyetinin geçebilmesidir. Ve yine tehlikeli olan, milletin hâkimiyeti ile milleti temsil edenlerin salâhiyetlerinin birbirine karışması: ve bu salâhiyetlerin suistimal edilebil-

döviz istiyordu. Döviz yoktu. Maliye Vekâletinde ise «hayır» demekle vazifelendirilen Hazine Umum Müdürü idi. Bu yüzden herkes, kabahati onda buluyordu.

Söz açılmışken muhtelif mebuslar muhtelif memurların aleyhinde bulunmak fırsatını kaçırmadı. Zaten hangilerinin en fazla şikâyetçi olduğu 2 Mayıs seçimlerinden sonra çıkarılan ve bir nevi tasfiyeyi hedef tutan kanunun müzakereleri sırasında anlaşılmıştı. İşin tuhafı şuydu ki, bunların ekseriyetini vaktiyle bizzat memur olanlar teşkil ediyordu. Meselâ takrirde imzası bulunan Hadi Hüsmen bunlardan biriydi. Kimler, memurların aleyhinde bulunmadı? Rauf Onursallar, Fahri Ağaoğlular, Suat Başollar, Pertev Aratlar... Hattâ hava bir ara öylesine kızıştı ki bir genç mebus kendisinin henüz böyle Kir muamele ile karşılaşmadığım söylediğinde :

«— Daha yenisin, daha yenisin.. Sen de karşılaşırsın, sen de karşılaşırsın..» gibi sesler yükseldi.

Bir çok mebus sanki galeyan halindeydi. Zonguldak mebusu Cemal Kıpçak memurları müdafaa eder yollu sözler sarfedince âdeta hışma uğradı. Suat Başol ise —ki, Zonguldakta bir memuru dövmüş olduğu yazılmıştı ve bir tahkikat açılmıştı— bahis mevzuu memuru dövmediğini, fakat zavallıcık bir çukura düşerken tuttuğunu —o, kucakladım demedi— söyledi. Fahri Ağaoğlu ise müşteki olduğu memurların arasına savcılarla hâkimleri de dahil etmeye kalktı.

İşte Başvekil Adnan Menderes bunun üzerine söz almış ve savcılarla hâkimlerin işe karıştırılmamaları lüzumunu belirttikten sonra teskin edici bir konuşma yapmış ve asıl izahatın gelecek toplantıda verileceğini bildirmişti.

Başvekil itidal taraftarı

Son Sah toplantısı, bu izahatın dinleneceği toplantı idi. Gerçi başka meselelerin görüşüleceğine dair havadisler ortaya atılmıştı ama, bunların aslı yoktu. Başvekil kendi görüşünü izah edecekti.

Hakikaten üç vekil ve başvekil konuştu. Hattâ başvekil iki defa söz aldı. Tabii kendilerine hürmet göstermiyen mebuslara düpedüz: «Ne hakla böyle bir hürmet bekliyorsunuz?» demedi ama, bu mebusların hışmına uğrayan memurların müdafaasını üzerine aldı. Onları methetti. Ne kadar feragat ile çalıştıklarım söyledi ve kanunun bir tasfiye kanunu mahiyetinde olmadığını belirtti. Eğer vazifesini doğru dürüst yapmıyan memurlar varsa onların cezalandırılmalarının doğru olduğunu ifade etti. Ama bunu teşmilde ne fayda vardı, ne de böyle bir hareket doğruydu.

Fakat takriri veren mebuslar —bilhassa Antalyanın genç mebusu Ahmet Tokuş— ısrar ediyorlardı. O zaman anlaşıldı ki takrir bir tek maksatla getirilmişti: Hazine Umum Müdürü Burhan Ulutan'ı yerinden etmek için.. Zira hedef hep oydu. Yine anlaşılıyordu ki, yaz aylarında seyahate çıkacak bazı mebuslar kendilerine döviz vermediği için Umum Müdürden intikam almak hevesindeydiler. Başvekilin itidal ifade eden sözlerine rağmen tatmin olmadılar. Mütemadiyen aynı isim üzerinde duruyorlardı. Halbuki Burhan Ulutan vazifesinin ehli bir memurdu. Dürüst olmasına dürüst idi; hakikaten her iş sahibine mültefit davranmıyordu ama, vazifesi de bu değildi.

Aleyhteki mebuslar diyorlardı ki :

«— Bu bir rezalettir.. Bu adam bir mebusu makamına kabul etmemiştir. Mebusluk haysiyetini rencide etmiştir. Kemal Özçoban onu şahsen affedebilir. Biz, affetmiyoruz..»

İş hakikaten garip bir mahiyet almıştı. Nihayet, bizzat Kemal Özçoban kürsüye geldi ve kendisiyle alâkalı geçmiş bir hâdisenin istismar edilmemesini, bir takım şahsi meselelere karıştırılmamasını bilhassa rica etti. Evet, Umum Müdür kendisini kabul etmemişti, ama kendisi de Umum Müdürü tamamiyle şahsi bir işi için ziyarete gitmişti. Zaten Burhan Ulutan sonradan tarziye de vermişti ve mesele kapanmıştı. Nihayet bu hareketin «mebusluk haysiyeti» ile uzaktan yalandan bir alâkası yoktu.

Nihayet, başvekilin peşinde akıl, mantık ve izan galebe çaldı. Memurlar meselesi de böylece halledildi. Takriri verenler maksatlarına nail olamamışlardı. Hazine Umum Müdürü yerinde kalmıştı ve böylece anlaşılmıştı ki mebuslar da şahsi işlerini takip ederken diğer vatandaşlardan farklı bir muamele talep etmek hakkına sahip değildirler. Memleket işlerine gelince, bir prensip kararı vardı; Mebuslar bu neviden işleri tek başlarına takip etmiyecekler, gurup halinde vekâletlere gideceklerdi. Tabii o zaman mesele de kalmıyacaktı.

Ertesi gün Zafer gazetesinde Mümtaz Faik Fenik imzalı bir başmakale neşredildi. Yazıda memurlar, başvekilin konuşmasının çerçevesi içinde müdafaa ediliyorlardı. Tabii başmuharrir bu arada muhalefete çatmaktan kendini alamamıştı; sanki Demokrat Partide memullar aleyhinde bir zihniyet varmış gibi neşriyat yapıldığını ileri sürüyordu. İşin aslında böyle bir zihniyetin varlığını ispat için Gurubun müzakerelerini dinlemek kâfiydi. Müfritler, ancak Başvekilin güzel konuşması sayesinde sinmişler, hakiki mânasiyle «kelle istemek» ten vazgeçmişlerdi.

Ne olursa olsun, memurlar kurtulmuşlardı.

Demokrasi

Havai fişeği

Güneşli bir Pazar sabahı, Zafer okuyucularından üç kişi gazetelerine bir göz atar atmaz hayretle irkildiler. Gerçi o gün Zafer'in hemen bütün okuyucuları pek ziyade şaşmışlar, ertesi gün hâdiseden başka gazeteler bahsedince onların da müşterilerinin ağzı açık kalmıştı ama, bahis mevzuu üç kişinin duyduğu his biraz başka sebeplerden ileri geliyordu. Bu üç kişi, üç eski vekildi: Samet Ağaoğlu, Tevfik İleri, Seyfi Kurtbek!

Vaktiyle basın, Samet Ağaoğlu, Tevfik İleri ve Seyfi Kurtbek hakkında âdeta kampanya açmıştı. Haklarında —buna aleyhlerinde de diyebilirsiniz— çok şiddetli yazılar yazılıyordu. Samet

mesidir. Asıl bunları önlemek lâzımdır.

Salâhiyetleri bir arada toplayan tek meclis rejimlerinin bu neticeleri önleyebilmesi ne derece müşkül olduğunu ise geçmişteki tecrübeler gösteregelmiştir.

Suiistimalleri önlemeyi ancak kudret ve salâhiyetlerin tefriki teminat altına alabilir. Devletin kudreti o tarzda hudutlandırılmalıdır ki, bu kudreti kullananların hiç biri tarafından milletin hâkimiyet hakkı ve hürriyetleri tecavüzlere maruz kalmasın, ve biç bir surede mutlak arzular topluluğa emir ve telkin edilemesin. Kuvvetlerin toptancılığını meneden bu prensibi, modern anayasalar eksiksiz denecek bir mükemmeliyete ulaştırmışlardır.

Demokrat Partinin de milletçe tasvip edilen programının esaslı bir maddesi, millet hâkimiyeti yerine tek parti hâkimiyetinin kurulmasına mâni olamadığı için Anayasanın kuvvetler birliği esasını değiştirip ikinci Cumhuriyetin prensiplerini vazetmekti.

Siyasi teşekküllerimizin millete karşı rejim bahsindeki taahhütleri yalnız siyasî ve hukukî ve yalnız moral vecibeler konusu değildir. Hizmetkârlıklardan, fikrî esaretlerden kurtulan müsavi vatandaşlar topluluklarına mahsus bir rejimin zorladığı tekâmülleri yerine getirmektir. Tek parti devrinin usul ve nizamlarının tatbikatı devam ettikçe demokrasinin ruhu devlet idaresine nüfuz edemez. Ve o devrin fikir haliyle demokrasi müdafaa edilemez.

*

Cumhuriyetçileri birleştirecek büyük bir program vardır. O, medeniyetçi bir zihniyetle halis cumhuriyetçilik içinde, vatandaşların hep birlikte hâkimiyetini, bir arada saadetini ve umumi hayatı himaye çatısı altına alacak olan Cumhuriyetin modern anayasasını vücuda getirmektir. .

Bu, yasamak ihtiyacında olan Türk demokrasisini gayesine eriştirmek, bir idealizmden mülhem olan inkılâpçıların cumhuriyetini geciken tekâmülüne kavuşturmaktır. Ve bu ayni zamanda politik ve sosyal bünyedeki huzursuzlukların başlıca sebeplerini kökünden kaldıracak sunî olmıyan bir istikrara yönelmenin tek yoludur.

Öteki programlar bundan sonra gelirler.

Ağaoğlu totaliterlikle, Terfik İleri basan komünistlik, bazan faşistlikle, Seyfi Kurtbek ise işleri berbat etmiş olmakla, suçlandırılıyordu. Hele Samet Ağaoğlunun şahsında bir takım gazeteler —bunların başında, Samet Ağaoğlundan resmi ilân alamıyan Vatan geliyordu— Demokrat Partiye hakikaten tecavüz ediyorlardı. Halbuki o sıralarda iktidar, icraatının başında bulunuyordu ve doğrusu istenilirse bu gibi hücumlar partiye zarar veriyordu.

Evet, basın ne Samet Ağaoğlunu, ne Tevfik İleriyi, ne de Seyfi Kurtbek'i tutmuştu. Ama o sıralarda Zafer gazetesinin, Pazar günü gösterdiği celâdetin onda birini dahi göstermediği, vekilleri bu derece ateşle, bu derece aşkla, bu derece şiddetle müdafaa etmediği henüz unutulmamıştı.

Halbuki Pazar günü... İşte üç okuyucu o sekiz sütunluk başlıklara, o 72 puntoluk harflere baktılar da, en ziyade bunu düşünerek şaştılar. Üstelik, basının şimdi tutmadığı vekil fikirlerinden, temayüllerinden dolayı itham altında değildi. Kabinede bulunduğuna göre fikir ve temayülleri Demokrat Partinin fikir ve temayülleri olarak alınabilir, bu yüzden yapılan hücumlar şiddetle cevaplandırılabilirdi.

Demokrat Parti, parti olarak, iktidar olarak niçin varlığım ortaya atmıştı; niçin, Samet Ağaoğlu gibi Demokrat Parti dâvasına belki de kuruculardan sonra en fazla hizmet eden bir adam bu şekilde müdafaa edilmemişti? Niçin o zaman, yeni ve çok sert tedbirlerin alınacağı sekiz sütunluk başlıkla ilân edilmemiş, niçin o yola sapılmamıştı?

Cuma günkü Meclis

Bu suallere cevap verebilmek için, Cuma günü toplanan Meclisten bazı manzaraları hatırlamak icap eder. O gün, hemen bütün mebusların elinde bir «Dünya» vardı. Hem bu gazeteler, Pazartesi günü yapılacağı veçhile sıraların üzerine evvelden yerleştirilmemişti. (Pazartesi günü salona girenler, sıralarının üzerine, içinde İsmet İnönü aleyhinde bir yazı bulunan «Medeniyet» adlı gazetenin konulmuş olduğunu gördüler. Bu gazete Fevzi Boztepe adlı bir Demokrat mebusa aittir). Herkes, tayyareyle gelen «Dünya» yı satın almıştı ve Bedii Faik'in verdiği uzun cevabı okumakla meşguldü, Hattâ koridorda, mebuslar kümeletiyor ve bir tanesi yüksek sesle okuyor, diğerleri dinliyordu. Bunlar, Demokrat Partili mebuslardı. Hele Kasım Küfrevî yazıyı türlü nüktelerle süslemekten geri kalmıyordu.

Demokrat Partinin Meclis gurubu yapılan neşriyatı belki tasvip etmiyordu ama, bu gurubun pek çok âzası, hattâ denilebilir İd ekseriyeti basma karşı iki gün soma Zafer gazetesinin göstereceği reaksiyonu göstermekten çok uzaktı.

Bahis mevzuu vekilin D.P. Meclis gurubu tarafından tutulmadığı hiç kimsenin meçhulü değildi. Nitekim AKİS, bundan altı ay evvel, daha ilk sayısında, kabineye ait kuruluş tahminlerini verirken bu noktaya işaret etmiş, hattâ vaktiyle aynı mevzuda cereyan eden müzakereleri nakletmişti. O zamanlar Başvekil Adnan Menderes, kandilini vekil yapmak niyetinde olmadığım söylemişti; gurup o suretle tatmin edilmişti.

Bundan başka, Gurup başkanı Hulusi Köymenin takriri ile açılan müzakerelerin kısa zamanda aldığı seyir ve verdiği netice de tatminkâr olmaktan uzaktı. Evet, gurup hükümetin verimlerine iştirak etmiyor, durumu başka türlü görüyor ve doğrusu istenilirse hakikaten tuttuğu başvekilin son şiddet hareketleri karşısında endişe duyuyordu. Bunun sebebi basitti: Mebuslar çok kimseyle temas ettiklerinden dolayı hakikatleri daha iyi görebiliyorlardı. Buna mukabil Başvekilin etrafını sanki bir duvar çevirmişti. Kendisine mütemadiyen deniliyordu ki: Her tenkid, ne derece haklı görünürse görünsün, sinsi bir plânın icabıdır; aman kanmayınız! Bu fikri, Türk Sesi gazetesi biç çekinmeden —ve doğrusu istenilirse hiç sıkılmadan— yazıp duruyordu.

İşte bütün sinirlilik buradan ileri geliyordu. Zafer'in Pazar günü gösterdiği celâdet bunun neticesiydi.

Zaferin söylediği yeni tedbirler neler olabilirdi? Elbette eldeki sert basın kanunu bir kat daha sertleştirilecekti.

Türk Sesi'nin tezi

Türk Sesi gazetesinin fikri şu idi: «Demokrat Partiyi tutan İstanbul basını» politikası artık iflâs etmiştir. Parti, kendi organlarına güvenmelidir. İşte, Ankara'da Zafer var; İstanbulda da bu işi Türk Sesi yapar. İstanbul gazeteci-

MÜDAFAADAN EVVEL TAHKİK LAZIMDI

Demokrasi sistemleri bizleri imrendirecek kadar iyi işleyen batı memleketlerinin hiç birinde müfterilerin, muhterislerin, yalancıların, kötü ruhlu insanların bulunmadığını zannedenler yandırlar. Oralarda da bu neviden kimselerin içinde eli kalem tutanlar vardır. Oralarda da bir kısım basının böyle kalemler yüzünden şereflerle, haysiyetlerle oynadığı vâkidir. Şantaj bir frenkçe kelimedir ve etimolojisi kadar mahiyeti itibariyle de frenktir.

O kadar uzağa gitmeğe hacet yok. İtalyada ve Fransada bir ekalliyet ekseriyete tahakküm için açıkça teşkilâtlanmıştır. Komünistler iş başında olanları lekelemek, yıpratmak suretile rejimi devirmeye çalışmaktadırlar ve silâhları iftiradır, tezvirdir, yalandır, isnattır. İsimleri başka olmakla beraber İngilterede ve Amerikada da iktidar denilen suça köşke durmadan taş, onun sakinlerine durmadan çamur atanlar asla eksik değildir. «Bıkmadan iftira et, ne kadar inanılmayacak iftira olsa gene iz bırakır» prensibi bunların yolunu aydınlatan ışıktır.

Hatta o memleketlerde bir muayyen basın, ekmeğini sadece bundan kazanır, gıdası bundan ibarettir. Türlü tertiplerle skandaller icat eder, bunları işler; bazen gayesi siyasîdir, iktidarı yıpratmak ister, bazen gayesi maddîdir, ya sürümden, ya şantajdan menfaat teminine çalışır.

Evet bütün bunları, bırakınız işitilmeyi, görülmemiş şeyler değildir. Müşahede etmek için oralar basınını gözden geçirmek kâfidir. Bu bir keşif de olmayacaktır; basın tarihine ait bir kaç kitap karıştırılırsa bunun hikâyesi, doğurduğu meseleler kolayca bulunur.

Ama o memleketlerde demokrasi sistemi gene de bizleri imrendirecek kadar iyi işlemektedir.. Demek ki, aksaklık oradan gelmiyor.

*

Ya nereden geliyor? Basit: orada hiç bir hükümet sözcüsünün hatır ve hayaline şaşaalı başlıklar- altında «Bugün Devlet Vekiline tevcih edilen iftira oklarının, yarın kime karşı atılacağı kestirilemez. Bu hücumlarla, bu isnatlarla takip ettikleri tek hedef bir çok vatandaşları, belki günün birinde bizim de namusumuza, haysiyetimize taarruz ederler endişesi altında sindirmektir ki, bunun bir tek ismi vardır: Tethişçilik!» diye makale yazmak ve yazısının sonunda «Artık çok ciddi tedbirlerin alınması lâzım gelen bir devrin arefesinde olduğumuz anlaşılmaktadır» deyip hakiki tedhişçiliğin en mükemmel örneğini vermek gelmez.

Evvelâ yapılması lâzım gelen husus ileriye sürülen iddia ve isnatların . Zafer'in tâbirile okların ne dereceye kadar doğru bulunduğunu usulü dairesinde tahkik edip umumi efkâra hiç bir şüpheye mahal kalmayacak şekilde izah etmektir. Umumî efkâr nihayet gazetelere körü körüne inanacak değildir. Eğer vekil savunmasını yapar ve ikna ederse o ithamları yapanlar yerin dibine girerler. Bu kadarı da onlar için elbette ki, kâfi değildir. En şiddetli cezayı görmeliler, hapse mahkum edilmeliler, para cezası ödemelidirler. Ama efkârı umumiye o yönden tatmin edilmeden hükümetin organı olan gazetenin bir yaylım ateşi açmasını doğru bulmadığımızı burada ifade etmek isteriz. Biraz daha bek-

lerine itimat etmenin imkânı yoktur. Yarın, başka menfaat bulunca öteki tarafa kolaylıkla kayabilirler. Halbuki Türk Sesi gazetesi, bir takım «yardım» larla kuvvetlenirse, Demokrat Parti orada kendisine sağlam bir müdafii bulabilir. Artık İstanbul gazetecilerine yüz vermemek lâzımdır. Evet, muhalefet yıllarında bizzat Celâl Bayarın kurduğu «Demokrat Partiyi tutan İstanbul basını» politikasına bir son çekmek gerekmektedir.

Böyle düşünen Türk Sesi gazetesi, bu sırada İstanbulda «Cumhuriyet»i ele almıştı ve onu tahrik edip başvekile: «İşte, biz size demedik mi?» demek fırsatını yaratmak istiyordu. Hakikaten Türk Sesi'nin son günlerde «Cumhuriyet» aleyhinde açıktan açığa cephe aldıktan başka onu Demokrat Partinin aleyhinde bulunmaya âdeta teşvik ettiği de gözden kaçmıyordu.

AKİS, bundan hayli zaman evvel Adnan Menderes'e Küçük Tiyatro'da temsil edilmekte olan «Tanrıdağ Ziyafeti» adlı piyesi gidip görmesini işte bu neviden telkinleri düşünerek safiyetle tavsiye etmek cesaretini kendinde bulmuştu.

Basın *Kanunu hazırlanıyor*

İlk olarak bir basın kanunu hazırlanacaktı. Bu kanunun esası, bir takım neşriyata son verme yetkisinin savcılara tanınmasıydı. Hattâ model olarak, İngiltere seçilmişti. Yalnız, öteki şartların Türkiyede ve İngiltere'de bir olup olmadığı düşünülmüyordu. Bu suretle, arzu edilmiyen yazılar kestirilebilecek, bir vekilin adını zikretmek suretiyle artık vesika neşretmek kabil olmıyacaktı. Zafer, «müfteri» lerin mahkemelemekle, hatta iddiaların tahkik edildiğini bildirmekle iktidar kaybetmez, kazanırdı. Böyle bir durum demokratik her hangi bir memlekette bu şekilde halledilirdi. İtalyada kendisi değil, oğlu bir ölüme sebebiyet verme hadisesine karışmış olmakla itham edilen Hariciye vekili Piccioni, hükümetin kendisine en ziyade muhtaç olduğu bir sırada istifa etmekten geri kalmamıştır. Montesi hadisesinin rejim düşmanı oldukları müsellem komünistler tarafından nasıl istismar edildiği malûmdur. Fakat hiç bir hükümet sözcüsü ithamları bir kenara bırakıp Hariciye vekilini, muarızlarının mahiyetini bahis mevzuu ederek müdafaaya girişmemiştir.

*

Zira o memleketlerde bilinir ki, rejim düşmanlarının asıl işine yarayacak olan, hükümetin ortaya atılan hadiseleri örtbas etme gayretidir. Eğer oralarda bir takım nüfuz tacirlerinin, menfaatpereslerin, devlet kasasından geçinme yolunu tutanların kendilerini «bugün bizim kellemizi İstiyorlar, yarın sizinkini istiyeceklerdir; bunları şimdiden ezelim» diye bir kalkan peşinde koşmadıkları zannediliyorsa hata edilir. Fakat oralarda demokrasi kanunlarile, müeyyidelerile, ananesile yerleşmiştir. Bizde henüz kurulma yolundadır, bu bakımdan demokrasilerin selâmeti iş başındakilerin böyle hallerde gösterecekleri basirete bağlıdır. Evet, bir devrin arefesinde bulunuyoruz. Atıf İnan hakkındaki ithamları hiç bir tahkikatın açılmasına lüzum görmeden örtbas eden zihniyetin devam edip etmediğini göreceğimiz bir devrin...

Basının vazifesi, yolsuzlukları olduğu gibi ortaya koymaktır. Ancak bunu yaptığı müddetçe , «dördüncü kuvvet» adına bak kazanır. Hakiki namuslular, haysiyetliler «namusumuza, haysiyetimize tecavüz edecekler» endişesile hiç bir yerde sinmezler. Nitekim o kötü basının bulunduğu memleketlerde haksız isnatlar, iftiralar, yalanlar, ablan çamurlar kimseyi sindirmemiştir. Ancak eğer her itham karşısında hükümet ithamın doğru olup olmadığını tahkik dahi etmeden basını böyle bir basın olmakla suçlandırırsa sinen bulunur: Basın hürriyeti!

önünde hesap vereceklerinden, fakat ondan evvel de aleyhlerinde tedbir alınacağından bahsetmişti. Nitekim Bediî Faik bir sabah erkenden tevkif ediliverdi. Bilindiği gibi muharrirler, tevkifhaneden yazı yazamazlar.

Muhalefetin taktiği ne *imiş*

Bütün neşriyat başvekile, muhalefetin bir taktiği olarak gösteriliyordu. Bütün bunları tertipleyen, muhalefet imiş. Gayesi de «adam yıpratmak» ve bu suretle Demokrat iktidarı başsız bırakmakmış. Şimdi, Demokrat Partinin Başvekil Adnan Menderesten sonra en kuvvetli adamına tevcih edilen hücumların esbabı mucibesi bu imiş! Hakikaten meşhur Türk Sesi gazetesi kendisinin dehasını yaza yaza bitirememektedir. (Mamafih bu bir gazete hastalığı olmalı, zira Türk Sesi gazetesi yeni sahibi «kıymetli gazetecilerimizden» Atıf Sakar'ın da dehasını övmek tevazuunu göstermiştir). Evet şimdi muhalefet topu ile, tüfeği ile onu bunu «Demokrat iktidarda adam kalmasın» diye yıpratmakla meşgulmüş...

Bütün bu, «inanılmaz masal» gibi gelen hâdiselerdir ki buhranı doğurmaktadır. Böyle iddialara nasıl inanılabilir, Yarabbi?, Bu ne, kendini büyük görme rahatsızlığıdır.

Halbuki vaktiyle...

Daha geçen sene aynı Adnan Menderesin. Maliye Vekili Hasan Polatkana söylediği bir söz, artık yeni bir devre girdiğimizin delik olarak tekrarlanmış ve bütün yurtta son. derece iyi karşılanmıştı. O zamanlar Hasan Polatkan'ın, makamından istifade ederek bir servet kazandığı iddia edilmişti. Bunun

Dr. Mükerrem Sarol
Çatık kaş politikası

üzerine Başvekil kendisine demişti ki

«— Kardeşim Polatkan, işte kürsü! Çıkar, kendini müdafaa edersin. Edersen ne âlâ; yok edemezsen, o takdirde inerken istifanı da beraber verirsin..»

Hasan Polatkan çıkmış ve kendisini müdafaa etmişti. Şimdi, her zamankinden daha kuvvetlidir, zira resmen temizlenmiştir. İftiraların, bir asıl ve esasa istinat etmiyen iftiraların hakikî devlet adamlarım yıktığı görülmemiştir. Eğer muhalefetin taktiğinin adam yıpratmak olduğu sanılıyorsa, adamların asıl aksi yoldan yıprandığı unutulmamalıdır. Divanı âliye verilmemek sanki Atıf İnanı yıpratmamış mıdır? Ama Meclis kürsüsünden kendisini müdafaa etmesi, Hasan Polatkanı böyle bir âkibete uğramaktan kurtarmıştır.

Bir tane daha...

Cihangirde Hacı Bekir apartımanının bir dairesine, sabahın pek erken saatinde bir kaç polis geldi. Bedî̂ Faik beyi görmek istediklerini bildirdiler. Bedii Faik'in genç eşi kocasının tıraş olduğunu söyledi ve biraz beklemeleri istedi. Beklemediler. Muharririn derhal mahkemeye götürülmesi için emir almışlardı. Hattâ sokaklarda alınmış bazı emniyet tedbirleri bile vardı. Bunun üzerine Bedî̂ Faik yüzünün yarısı tıraşlı yarısı tıraşsız sorgu hâkimliğine sevkedildi, tevkif olundu ve Ceza Evine gönderildi. Hiç kimseyle temasına müsaade edilmemişti. Sanki, çok tehlikeli bir caniydi. Zaten tevkifinin esbabı mucibesinde de «suç işlemekte devam etmesine mâni olmak için» deniliyordu.

Bedii Faik
Tehlikeli bir cani mi? Hayır, bir gazeteci

Haber gazetede bir bomba tesiri yaptı. Başta Hayri Alpar, gazetenin hukukçuları harekete geçtiler. Fakat Bedii Faik ihtilâttan men edilmişti. Avukatlar tahliyesi için teşebbüse geçtiler. Bu arada C. H. P. Genel Sekreteri Kasım Gülek kendisini ziyaret etmek istedi, ona da izin vermediler. Ne oluyordu? Bedii Faik'e böyle muamelenin sebebi neydi? Esbabı mucibede bildirildiğine göre Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol aleyhinde ithamlar ihtiva eden yazıları hakkında dâva açıldığı halde susmamıştı. Yazıların Sarolun «şeref ve haysiyetini» zedeleyici mahiyette olduğu iddia ediliyordu. Bu «şeref ve haysiyeti» korumak için Bedii Faik tevkif olunmuştu. Ancak bir gazetecinin gazetesiyle irtibatının kesilmesindeki sebebi anlamak yine de kolay değildi.

Haber yalnız Dünya gazetesinde değil, bütün Babıâlide ve duyulunca hem İstanbulda hem Ankarada geniş akisler uyandırdı. Ecnebi ajanslar bunu dünyaya bildirdiler. Ahmet Emin Yalmanın her an «bu gibi hareketlerde bulunun tevkif olunarak Türkiyede basın hürriyetinin bulunmadığı yolunda bir zehabı dünya umumi efkârında uyandırdığı» için Bedii Faik'i şiddetle itham eden bir yazısı beklenmektedir.

Dünya gazetesi, Bedii Faik'in tevkifi ile susmadı. Bu sefer Falih Rıfkı, ayni mealde yazılara devam ediyor ve dâvalarında haklı olduklarını bildiriyordu. Bunun üzerine savcılık Falih Rıfkı ve gazetenin yazı işleri Müdürü Ali İhsan ve Salih Uygur hakkında da dâvalar ikame etti. Eğer Falih Rıfkı da buna rağmen neşriyata devam ederse, Bedî Faikın tevkifindeki esbabı mucibe kendisi için de varit olacaktı. Falih Rıfkı, devam etti.

Basın

Kendi kendine yıldönümü

Ankarada bu hava eser ve bir takım gazeteciler hakkında takibat gelişirken kendisini daima bir havari rolünde görmüş olan ve hürriyet müdafii gibi görünmekten zevk alan Vatan gazetesinin başyazarı Ahmed Emin Yalman gazetesinin baş köşesinde büyük başlıklar altında kendisile alâkalı bir yıldönümünde bulunduğumuzu bildiriyordu.

Okuyucular merak ettiler. Nenin yıldönümündeydik? Ne olmuştu? Ahmed Emin mi doğmuştu?

Malatya suikastinin ikinci senei devriyesini idrak ediyormuşuz.. Ahmed Emin Yalman, böyle bir senei devriye kendisinden başka hiç, ama hiç kimse. nin hatırına gelmemiş bulunduğu için mecburen bizzat hatırlatmaktan geri kalmamıştı. Yazısında, oynadığı kahraman rolünü parlak cümlelerle anlatıyor, ne yaman bir adam olduğunu etraflı şekilde izah ediyor, «hayır kuvvetleri», «şer kuvvetleri» deyip duruyordu.

Fakat bu sırada, Ahmed Emin Yalman tarafından Malatya suikastında başlıca methaldar olduğu ileri sürülen Necip Fazıl Kısakürek yeni bir polemiğe ismini karıştırmış bulunuyordu. Bir mecmua üstadın «Türk Sesi» gazetesinde yazı yazdığını ileri sürmüştü. Bunun üzerine üstad bir açıklama yapmış ve haberin asılsız olduğunu bildirmekle beraber «Türk Sesi» ne bazı methiyeler okumaktan geri kalmamıştı. İş bu kadarla da bitmemişti ve «Türk Sesi» gazetesi de üstadı övmeyi kendisine bir vazife bilmişti. İşte, gazetede neşredilen fıkra:

"Necip Fazılın dün gazetemizde çıkan tavzihindeki en üslupkâr cümlelerden biri şu idi:

"— Muayyen bir fiili isleyenler, cami duvarlarına dikkat etmelidir."

Doğrusu bir "müstehcen" bu kadar afifane ve edibane ifade edilebilir.

Hakikat sudur ki, bunların eceli gelmiştir ve o bakımdan cami duvarlarına etmek teşebbüsleri gayet tabii hatta zaruridir.

(Dünya) nın ve Allahın hikmeti bu..."

Müstehcenin afifane ve edibanesi, ne yalan söylemeli, şimdiye kadar görülüp işitilmiş değildi. Bu tâbirler, «Türk Sesi» gazetesinin icadıdır.

Ahmed Emin Yalman ne diyordu? Bu meselelere temas etse ya.. Demokrat Parti iktidarının İstanbuldaki resmi organı olma gayesini taşıyan bir gazete de böyle bir fıkranın neşrini tasvip edip etmediğini, Necip Fazılın müdafaasını - hatta methiyesini - bu gazetenin üzerine alması karşısında ne düşündüğünü bildirmesi icap etmez miydi? Hem de bunu derhal yapmamalı mıydı? Fikri, kanaati neydi?

Hayır... Okuyucularını, bu satarların yazıldığı ana kadar aydınlatmamıştı. Buna mukabil, son derece aktüel ve alâka uyandırıcı mevzulara temas ediyordu: Haymanada gördükleri;

Çok yaşa sen, e mi üstad...

Dış politika

Bir ziyaret

Upuzun boylu, son derece yakışıklı, ince yüzlü, kibar tavırlı bir adam Ankarada Çankayada, şehre hâkim bulunan bir binanın geniş salonunda

Amiral Mounlbatten
Duruşu o kadar uygun değil ama...

gazetecilere beyanatta bulundu. Doğrusu istenilirse, söyledikleri o derece alâka uyandırıcı değildi. Bu adam İngiliz donanmasının yeni kumandam Amiral Mountbatten idi. Amiral şimdiye kadar Akdenizdeki müttefik deniz kuvvetlerinin kumandanıydı ve son günlerde İngiliz denizcilerinin göz dikebilecekleri en yüksek makama tâyin edilmişti. Türkiyeye gelmesinin sebebi bir nevi vedada bulunmaktı. Nitekim Devlet reisimizi, başvekilimizi ve dış işleri ile millî müdafaa vekillerimizi ziyaret etti.

Basın konuşmasında neler anlattı? Daha ziyade, Maltada bulunan karargâhının nasıl çalıştığını izah etti. Yanına tercüman olarak kendisi gibi upuzun boylu ve yakışıklı bir Türk bahriyeli, binbaşı Faik Taluy verilmişti. Binbaşı, kısa bir müddet evvele kadar Amiral Mountbatten'in Maltadaki beynelmilel karargâhında Türk temsilcilerinden biri olarak bulunmuştu ve bu sıfatla karargâh çalışmalarını çek yakından biliyordu. Nitekim İngiliz amirali, konuşmasının bir yerinde:

«— Binbaşı Talûy, dedi, benim anlatabileceğim bir takım meseleleri gayet yakından bilmesi dolayısile sözlerimi tercüme etmeyecek, bizzat anlatacaktı»

... ve Binbaşı Talûy anlattı:

Fakat Amiral Mountbatten daha mühim bir söz söyledi. Gazetecilerden biri Türkiyenin muhtelif limanlarının üs olarak kullanılıp kullanılmayacağını sormuştu.

Misafir şöyle cevap verdi:

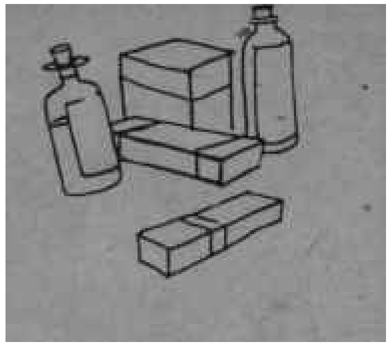
"— Bu hususta bir şey söylemek doğru değildir. Fakat atom silâhlarının iki tarafın elinde bulunması neticesinde kuvvetleri dağıtmak zarureti vardır. Bu bakımdan Türkiyenin limanlarından da faydalanmamız çok kuvvetli bir ihtimaldir."

Bu, Türkiye için bir kaç bakımdan mühimdi. Evet, stratejik bakımdan tabii... Ama, kalkınmamıza da faydası dokunacağını hiç kimse inkâr edemezdi. Amiral Mountbatten'in basın toplantısına katılan gazeteciler bu bakımdan gittiklerine pişman olmadılar.

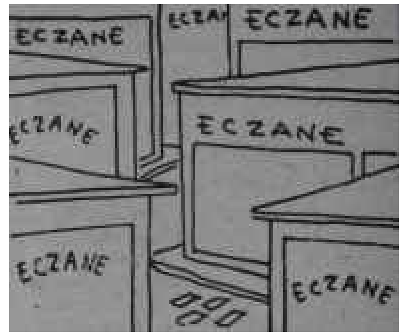
Kısa bir müddet evvel Amerika Savunma Vekili İle Amerikan erkim harbiye reisi Amiral Radford da Türkiyeye gelmişler ve muhtelif mevzularda devlet adamlarımızla temaslarda bulunmuşlardı. Gerçi, bilhassa Atlantik Paktına dahil olduğumuz ve dünya politikasına daha faal tarzda karışmaya başlamamızdan beri Ankarayı çok mühim simalar ziyaret etmişlerdi ve resmi çevreler iki Amerikalının gelmesini de «mutad ziyaretlerden biri» olarak vasıflandırmıştı. Fakat bir takım meselelerin görüşüldüğü bilinmiyor değildi. Yabancı ajanslar üs meselesini daha o sıralarda ortaya atmışlar ve Türkiyedeki muhabirlerine bunun üzerinde durmalarını bildirmişlerdi.

Türkiyenin askeri yardımdan da, iktisadî yardımdan da kâfi derecede istifade edemediği açıktır. Dünyanın en buhranlı noktalarından birinde bulun-

VAR — YOK!

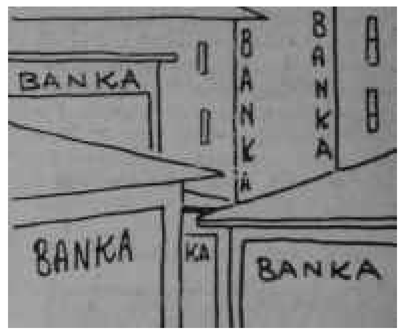
İLAÇ YOK...

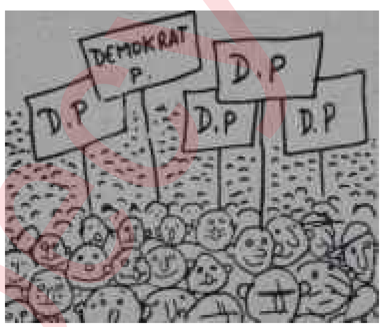
ECZANE ÇOK!

PARA YOK...

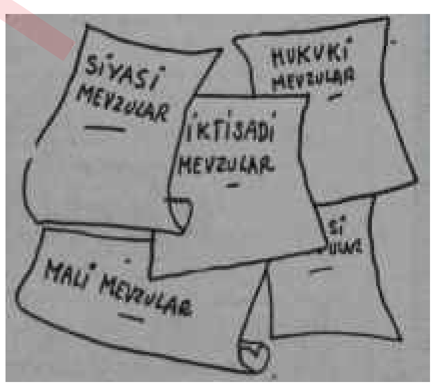
BANKA ÇOK!

DEMOKRAT ÇOK...

DEMOKRASİ YOK !

MEVZU ÇOK...

ÇİZECEK CESARET YOK !

mamıza rağmen takviyemiz için lüzumlu destek temin edilmemektedir. Rahmetli Abidin Daver mütemadiyen Amerikanın Deniz kuvvetlerimize yaptığı yardımın azlığından şikâyet ederdi.

O öldükten sonra bu şikâyetler artık daha az yükseliyor ama, şikâyetlerin sebebi bakidir.

Cevaplandırılmayan soru

Gazeteciler gündeme baktıklarında, müzakeresi alâka uyandıracak bir sözlü soruya rastladılar. Demokrat milletvekillerinden Baha Akşit hükümete Kıbrıs meselesi hakkında ne düşündüğünü soruyordu. Hakikaten bu meselede hükümetin bir düşüncesi olup olmadığı ve varsa ne olduğu pek merak ediliyordu. Kıbrıs işi alâkalı diğer iki memleketin Meclislerinde müzakereye yol açmıştı. Avam Kamarasında cereyan eden görüşmeler sırasında iktidarın da muhalefetin de fikri açıklanmıştı. Yunanistana gelince, dâvaya milli bir mahiyet verildiği gözden kaçmıyordu. Fakat Türk hükümeti tezini resmen ifade etmemiş, daha doğrusu parlâmentosunda bu mevzuda bir müzakere açmamıştı? Baha Akşitin sorusu işte bunu temin edecekti.

Fakat, ilk gün soruyu hükümet adına cevaplandıracak olan Hariciye Vekili Prof. Fuat Köprülü yoktu. Onun üzerine soru, müteakip celseye kaldı. Müteakip celse, gazeteciler yine, beklediler. Fakat bu sefer de Baha Akşit hasar bulunmuyordu. Soru, gene cevaplandırılmadı.

Irak'a giden heyetimiz
Bir «iyi niyet» heyeti

Prof. Fuad Köprülü
Küçük dağların sahibi

Şimdi, cevaplandırılması için bir ihtimal daha kalıyor. Gelecek toplantıda iki taraf da hazır bulunursa ne âlâ. Yok, sadece Fuat Köprülü bulunur, Baha Akşit gelmezse o takdirde soru düşer. Eğer sadece Baha Akşit gelir, Fuat Köprülü bulunmazsa o takdirde soru bir başka celseye kalır. Sözlü soru müessesesinin işleme yolu budur.

Fakat anlaşılıyor ki hükümet şu sırada Kıbrıs meselesinin Mecliste bahis mevzuu edilmesini pek istemiyor ve bunu uygun görmüyor. Mesele, bir bakıma Birleşmiş Milletlerde uykuya yatmıştır. Birleşmiş Milletlerde uykuya yatan meselelerin kolay kolay uyanmadığı da bir hakikattir. Yunanistan emeline muvaffak olamamış, bütün gayretlerine rağmen gürültüyü devam ettirememiştir.

Bu bakımdan hükümetimizin de sessizliği bozmakta menfaati olmadığı aşikârdır. Onun için Baha Akşitin bir defa daha gelmemesi ve sorunun tamamiyle düşmesi kuvvetle muhtemel addedilebilir.

Fırtınadan sonra sükûnet gelmiştir.

Iraktaki heyetimiz

Bir hafta evvel Irak'a giden «iyi niyet heyetimiz» den ilk haberler gelmiş bulunuyor. Bunların memnuniyet verici olduklarını söylememeye imkân yoktur. Mebus gazeteciler ve profesörlerle İstanbul Valisi Fahreddin Kerim Gökaydan müteşekkil olan Türk heyeti parlak bir kabul görmüş, Irakın gerek devlet adamları, gerek gazeteleri, gerekse Üniversite muhiti dostluk göstermişlerdir. Profesörlerimiz konferanslar vermişler, politikacılarımız Türkiyenin Arap âlemine yaklaşma politikasını izah etmişlerdir. Irakta Başvekil Nuri Sait Paşa son zamanlarda siyasi partileri kapattığı ve «huzur ile asayişi koruyucu» bir takım tedbirler aldığı için Irak devlet adamları yapılan hasbihallerde heyete dahil bulunan Zühtü Hilmi Velibeyin basın hürriyeti mevzuundaki fikirlerinden geniş ölçüde faydalanmışlardır.

KÜLTÜR

Üniversite

Senato toplandı

Rektör, dekanlar ve profesörler hayli heyecanlıydılar. Hepsi, merasim elbiselerini giymişlerdi. Kendilerine daha evvelce haber de verilmişti: Toplantıya bizzat Reisicumhur Celâl Bayar riyaset edecekti. Görüşülecek mesele, Atatürke ait büyük bir eserin hazırlanması meselesi idi. Celâl Bayarın Atatürkle ilgili her meseledeki hassasiyeti biliniyordu. Nitekim, işte, toplantıya katılmayı arzulamıştı.

Saat 15 de Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde toplanıldı. Celâl Bayar, beraberinde Maarif vekili Celâl Yardımcıyı da getirmişti. Toplantı uzun sürdü ve fasılasız cereyan etti. Daha sonra, bir beyanat verecek olan Ünîversite Rektörü Prof. Hüseyin Cahit Oğuzoğlu şöyle diyecekti :

«—... Hatta bir ara görüşmeler fasılasız devam ettiği için biraz istirahat etmesi hususunda yapılan teklifi sayın Reisicumhur çok nazikâne bir şekilde kabul etmemiş ve Büyük Atatürk hakkında yapılan görüşmelerin insana yorgunluk değil, bilâkis büyük bir haz verdiğini söyleyerek eserin tertibi hakkında tavsiyelerde bulunmuştur.»

Konuşmalar hakikaten heyecanlı olmuş, gerek Celal Bayar, gerekse senato azalan Atatürk hakkında güzel sözler söylemişler, hatıralar anlatmışlardır. Ertesi gün Anadolu Ajansı bu konuşulanların, bu hâtıraların «hürmet, alâka ve hayranlıkla» takip edildiğini yazacaktı.

Mesele şuydu: Siyasal Bilgiler Fakültesi yüzüncü yıldönümünü idrak edecekti. Bu fırsattan istifa edilerek şimdiye kadar ihmal edilmiş olan bir husus nihayet ele alınabilir, Atatürkün hiç olmazsa bir cephesi, ilmin ışığı ile aydınlatılabilirdi. Nitekim senato «Atatürkün siyasî ve idari hayatı hakkında» büyük değerde bir eser hazırlanmasını kararlaştırdı. Ayrıca Üniversitelerimizin muhtelif fakülteleri de Atatürkün kendilerini alâkadar eden cepheleri ile belirten eserler hazırlayacaklardı. Ancak bu bir temenniydi ve tahakkuku için Üniversitelerarası Kurulun karar vermesi gerekiyordu.

Burada, belki konuşmaların aldığı şekil dolayısile gözden kaçmışa benzeyen bir nokta üzerinde durmamak imkânsızdır. AKİS, daha bir kaç sayı evvel Atatürkü hayatı ve eseri bakımından bize hakkile tanıtacak bir eserin henüz hazırlanması yoluna gidilmemiş olması karşısında duyulan üzüntüyü ifade etmişti. Böyle bir çalışmaya, maalesef onun ölümünden bu yana geçen 16 yıl içinde başlanmamıştır.Fakat,şimdi girişilen hareket, daha ziyade platonik bir harekete benzemiyor mu? Siyasal Bilgiler Fakültesinin yüzüncü yıldönümü dolayısile Atatürkün siyasi ve idari hayatını belirten bir eser hazırlanacak.

Yabancı dil liseleri

Avni BAŞMAN

Tedrisatı İngilizce olmak üzere dört yeni lise açılacaktır. (İlk karar üç üzerinde idi, son günlerde dörde çıkarıldığını öğrendim.) Maarif Vekâleti buna karar vermiştir. Türkiye'de, şimdiye kadar, yabancı dille tedrisat yapan yalnız bir devlet mektebi vardı: Galatasaray Lisesi. Beş sene sonra yüz yaşım dolduracak olan bu müessesede, kuruluşundanberi, derslerin bir kısmı Fransızca okutulur. Ecnebi mektepleri hariç olmak üzere yabancı dil (İngilizce) ile kısmen tedrisat yapmasına izin verilmiş olan Ankarada Maarif, İzmirde yeni açılan Ege kolejleri hususî müesseselerdir.

Orta tahsilde yabancı dilin, hele bizim için, lüzum ve faydası hakkında söz söylemek kadar abes bir şey olur mu» bilmem. Bildiğim şudur ki Türkiyede Amerikan kollej ve liseleri ile İngiliz mektepleri (hep zengin ailelerin çocukları 3e) sımsıkı doludur. Diğer ecnebi mektepleri de çok rağbet görüyor. Fakat memleketimizde, son on yılda, İngilizcenin kazandığı büyük itibar çocuk velilerine, umumiyetle, bu dili okutan mektepleri tercih ettirmektedir. Umumî Türk mekteplerinde İngilizce şubelerine yazılan çocukların sayısı her yıl artıyor. Başka mülâhazaları bir tarafa bırakalım, bugün memlekette ecnebi dili (hususî ile İngilizce) öğrenmek halk nazarında da hakiki bir ihtiyaç halini almıştır.

Bu hâl karşısında Maarif Vekâletinin yabancı dille tedrisat yapan yeni liseler açmağa karar vermiş olmasını tabii ve, bir dereceye kadar da, zarurî görmek icap ediyor.

Açılacak yeni liselerin teşkilâtı, programları, terbiye ve tedris sistemi gazetelere bildirilmediği için bu hususlarda bir fikir beyanına şimdilik imkân yoktur. Bununla beraber bir kaç mühim nokta hakkında bazı mülâhazalarımı ortaya koymakta mahzur görmedim.

İlkin şu nokta üzerinde durmak istiyorum. Yeni açılacak dört lisenin dördü de İngilizce tedrisatına hasredilecek yerde bunlardan hiç olmazsa birinin Almancaya ayrılması mümkün olamaz mı? Ben bunun hem mümkün, hem de pek faydalı olacağına inanıyorum. Almanca bizim hiç bir zaman mıstağni kalamıyacağımız bir dildir. Herkesçe bilinen hakikatleri tekrar etmekten çekinmiyerek söyliyebilirim ki, Almanca ilim, felsefe, edebiyat, sanat ve teknikte, kısaca beşeri faaliyetlerin her sahasında birinci derecede lüzumlu bir irfan âletidir. Normal sulh devresinde Orta Avrupa ile kültür münasebetlerimizin artması, hele iktisadî münasebetlerimizin alabildiğine genişlemesi zaruri olacaktır ve memleketimiz için, bu bir coğrafya zaruretidir. Orta Avrupa da geçer dil Almancadır. Bundan başka Arkeoloji, Filoloji ve hele Türkiyat sahasında derleyebilmek için Almanca bilmek mutlak bir şarttır.

İşte bu mülâhazalarla, yeni liselerden birinin Almancaya tahsis edilmesi pek isabetli olacağı kanaatine varıyorum.

İkinci nokta: Yeni liselere İngiltere ve Amerikadan getirileceği söylenen hocaların bu mekteplerde karışık olarak değil, ayrı olarak çalışmaları; yâni bir lisede yalnız İngiliz, başka birinde yalnız Amerikalı hocaların ders vermesi, fikrimce, bir çok bakımlardan, daha faydalı olur. Bu mülâhazam şu vakıalara istinat etmektedir: bizde eskiden beri gelişi güzel kullanılan bir «Anglo-Sakson» tâbiri vardır ki bilhassa maarif ve terbiye mevzuularında bunu «İngiliz ve Amerikan» mânasında anlar dururuz. Geçen asrın ikinci yarısında Fransada, bir müddet, bir fikir modası halinde, revaçta olan bu tâbir o mânasını çoktan kaybetmiştir. İngiliz üniversitesi, İngiliz orta tedrisat müesseseleri, hattâ İngiliz ilk mektepleri ile nazirleri olan Amerikan müesseseleri biri birlerinden çok farklı şeylerdir. İngiliz pedagoji anlayışı ile Amerikan pedagoji anlayışı da biri birinden hayli ayrılır. İki milleti yalnız dil, hukuk ve bir dereceye kadar din birleştirmektedir. Buna mukabil diplomasi ve ilim sahasında müşterek olan standart İngilizce bile bazı imlâ kaideleri, bir çok kelime ve tâbirlerin kullanışı bakımlarından Amerikada değişikliklere uğramıştır. Umumi edebiyat sahasında (şiirde, hikâye ve romanlarda) Britanya İngilizcesi ile Amerikan İngilizcesi arasında ehemmiyetli farklar vardır. Hele konuşma dilinde şive ve telâffuz farkı bazan o dereceye varıyor ki İngilterede Amerikan filmlerinin bazı kısımlarında konuşulan dilin İngilizce «tercümelerini» resimlerin altına yazı île koydukları bile vaki oluyor. İşte bu gibi hususiyetlerden dolayıdır ki Amerikalı ve İngiliz hocaları aynı mektep içinde ahenkli bir iş birliği ile çalışmaları kolay olmıyacaktır, sanıyorum.

Kabul etmek lâzımdır ki bugün ikisi de aynı derecede ehemmiyetli bir Amerikan İngilizcesi, bir de

Sonra? Sonra, Ziraat fakültesi Atatürk'ün zirai hayatını, Fen fakültesi ilmi hayatını, Hukuk fakültesi hukuki hayatım, mı ele alacak? Bir insanın, hele Atatürk gibi bir insanın hayatım ve eserini bu şekilde garip bölmelere ayırmak imkânsızdır. Hem Siyasal Bilgiler Fakültesinde Atatürke ait çalışma yapılamaz. Bu, artık tarihçilerin işidir ve meseleyi yalnız ve yalnız tarihçilere havale etmemiz lüzumu vardır. Onlar, ilmin icap ettirdiği metodlarla çalışacaklar, her şeyden evvel vesikaları toplayacaklar, hareket noktalarını tayin edecekler ve ondan sonra faaliyete geçeceklerdir. Atatürk'ün hayatı ve eseri hakkında ilmî çalışma böyle olur. Başka türlü değil. Hatta bunun, mutlaka Üniversite çerçevesi içinde- yapılması da icap etmez. Eğer isteniliyorsa - ki, hiç fena olmaz - bir Atatürk Enstitüsü kurulur, bu işle o meşgul olur. Her şeyile ve her cephesi ile...

Eser hazırlanırken, elbette ki, siyasi ve idari hayatı için Siyasal Bilgiler Fakültesinin, diğer cepheleri için de diğer müesseselerin yardımlarından istifade edilir. Ancak onlar yardımcı olurlar.

Asıl yapılacak şey, çalışmaları ciddi şekilde ele alacak ve yürütecek heyeti kurmak, ona bu işi bir ikinci iş değil, esas iş olarak vermek ve nihayet faaliyete geçmektir.

Gece Üniversitesi

Senatonun gündeminde, gene alaka uyandıran başka bir mesele vardı; gece üniversiteleri açılması. O hususda görüşüldü ve çıkan neticeye, daha doğrusu Üniversite rektörünün beyanatına göre onda da bazı hayallere kapılındı, aynı platonik mahiyet ona da siyaret etti. Rektör şöyle diyordu:

"Diğer taraftan toplantıda, gün düz üniversiteye devam edemiyen subay ve memurların üniversite tahsili yapmalarını temin için tedrisatın akşamları da tekrar edilmesi suretiyle gece üniversiteleri açılması mevzuu da müzakere ve aksamları tedrisat yapacak gece üniversitelerinin kurulman prensip olarak kabul edilmiştir. Bütün fakülteler aksam tedrisatı yapılması hususundaki mevcut imkânlarını tetkik ederek durumu üniversitelerarası kurula bildireceklerdir. Bir çift öğretim mahiyetinde olan bu faaliyetin gerçekleşmeli üniversitelerin bilhassa öğretim üyelerinin teminine bağlı bulunmaktadır. Gece tedrisatı temin edildiği takdirde her sene üniversitelerde bir dert halini alan kontejan mevzuu da bu suretle ortadan kalkmış ve memurların, subayların da üniversitelere devam etmeleri hususu sağlanmış olacaktır."

Bu ne demektir? Bunun manâsı şudur: ikinci bir üniversite kurmak Zira, gece kursları ile gece üniversitesi arasında büyük bir fark vardır. Gece üniversitesine devam edene, tahsilinin sonunda Üniversite diploması vermek zarureti mevcuttur. Kurslar ise başka mana taşır. Eğer, rektörün dediği gibi yapılacak iş, Üniversitede «çift tedrisat» ise bunun güçlükleri bir takım parlak laflar altında gizlenmemelidir. Çift tedrisat, çift öğretim üyesi demek-

Yok gece dersleri bazı asistanlar tarafından verilecekse, bir nevi «ikinci mevki Üniversite» havası alacaksa o zaman da gündüz üniversitesi diploması ile gece üniversitesi diploması ve onların temin edeceği faydalar arasında fark olmak icap eder. Bundan bir müddet evvel, kadroların kifayetsizliğinden bahsedilmişti, şimdi ikinci bir üniversite plânları yapılıyor. Bir de "Atatürk Üniversitesi" hazırlanmaktadır.

Kanaatimizce Üniversitenin ilmi çalışmalarına, seviyesine çok dikkat etmek lâzımdır. Üniversite, muhtariyetini her şekilde korumalıdır. Esas gaye, hakiki ilim olmalıdır. Bu bakımdan, senato toplantısı vesilesiyle Anadolu Ajansının verdiği haberde birkaç cümlenin dikkat nazarını çektiğini söylemeliyiz. Deniliyor ki:

"Diğer taraftan üniversitelerde ak-

Britanya İngilizcesi vardır. Amerika haricindeki İngilizce Britanya İngilizcesidir (Avrupa orta tahsil müesseselerinde okutulan İngilizce de budur).

Öyle sanıyorum ki yeni liselerde bu iki türlü İngilizce hocalarını bir arada bulundurmaz da mektepleri Britanya ve Amerika İngilizceleri tedrisatına göre ayırırsak hem tedris ve terbiye daha insicamlı, hem de aynı mektep içinde hocalar arasında iş birliği daha ahenkli olur. Üstelik bu ayrı müesseseler arasında tabii olarak doğacak güzel bir çalışma rekabetinden mekteplerimiz istifade eder.

Üçüncü nokta: Hangi derslerin yabancı dille okutulacağı ve umumiyetle ders programları hakkında düşündüklerimi başka bir makalede toplamağa çalışacağım. Burada yalnız şu ciheti kaydetmekle iktifa ediyorum. Teni liselere mümkünse şimdiden, değilse imkân bulunur - bulunmaz, hattâ imkânı yaratarak, iyi İngilizce bilen Türkçe hocaları verilmeli ve bunlar tedrisatın bir kısmında İngilizce hocaları ile birlikte çalışmalıdır. Lise sınıflarında haftada bir saat *theme* ve *version* temrinleri ve ayrıca seminer çalışması şeklinde tercüme ve *adaptation* tatbikatı yapılmalıdır. Bunlara, belki biraz *paradoxal* görünecek ama, bilhassa gençlerimizin T*ürkçeyi iyi öğrenmeleri* için lüzum vardır. Hakiki klasik metinlerden seçilecek parçalar üzerine her iki dilde grammaire ve syntaxe hususiyetlerine ve kelimelerin mâna inceliklerine dikkat edilerek yapılacak *theme* ve *version* temrinleri çocuklarımıza kendi dillerini iyi anlamak, kullanacağı kelimeleri lâyıkı ile seçmek, kısacası Türkçeyi, iyi bilerek itina ile yazmak itiyadını da verir. Mekteplerimizde hakiki *grammaire* ve *stilistique* derslerinden mahrum kalan çocuklarımız ancak böyle mukayeseli dil temrinleri ile kendi dillerinin grammaire inceliklerini idrâk etmek imkânına kavuşabilirler. Tercüme seminerlerinde yeni eserlerden tercümeler yapılır. Bunlarda bir metnin, mâna inceliklerini imkânın son haddine kadar muhafaza etmek şartı ile, türkçeleştirilmesi, yâni selika ve şive üzerinde durulur. Böyle yaparsak yabancı dil tedrisatından edeceğimiz istifade iki katlı olur: Hem o dili iyi öğrenir, hem de kendi dilimizin şuuruna ereriz.

Dördüncü nokta: Açılacak bu tip liselerin sayısı şimdilik dört olacaktır, deniliyor. Bundan, Maarif Vekâletinin bu tip liseleri imkân buldukça çoğaltacağı, belki de bütün liseleri bu şekle sokmağa çalışacağı mânası çıkıyor, ki, fikrimce, bu pek yanlış bir iş olur. Bir milletin kültüründe lisenin ne demek olduğunu herkesten iyi bilmesi icap eden Maarif Vekâletinin liselerde yabana dil ile tedrisatı umumileştirmeğe kalkacağına ihtimal veremiyorum. Şu ciheti de açıkça söylemekten çekinmiyeceğim ki, Türk mekteplerinde yabancı dil tedrisatının yegâne kestirme ve mâkul yolu bu değildir. Umumi liselerimizde haftada beş altı saat ders ile de çocuklarımızın bir yabancı dili kâfi derecede öğrenmeleri mümkündür; tabii, hoca, metod, kitap meseleleri halledilmek ve diğer bazı tedbirler de alınmak şartı 3e. Bu hususta düşündüklerimi başka bir yazı ile anlatmağa çalışacağım.

Son nokta: Farz edelim ki bir kaç yıllık himmet ve gayretle liselerimizde yabancı dil tedrisatı —şu veya bu şekilde— mükemmel bir hale geldi, liseyi bitiren her Türk genci bir, ecnebi dilini pek iyi öğrenmiş oldu. Bizi, kültür bakımından, Garp âlemi 0e kaynaştırmağa bu kadarı kâfi midir? Japonyada İngilizce ikinci dil sayılacak derecede yayılmıştır. İngilizce bilmeyen Japon münevveri yoktur, denilse bata edilmiş olmaz. Fakat Japonlar Garp âleminin dışındadırlar. İlim ve teknik ve, bir dereceye kadar, sanat sahası haricinde, Garplı olmaya hiç bir niyet ve arzuları da yoktur. Zira dayandıkları ve sımsıkı sarılıp takdis ettikleri yüzlerce yıllık bir kültürleri var. Hindi ilerde böyle. Bizim halimiz ne olacaktır? İşte asıl büyük sual budur. Ve lise dâvası da, bütün muhtevası ile, bu büyük sualin içindedir. Bu sual başta üniversite hocaları olmak üzere fikir adamlarımızın vereceği cevabı bekleyip durmaktadır.

İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Dr. Mümtaz Turhanın "Maarifimizin Ana Dâvaları ve Bazı Hal Çareleri" adı ile son günlerde neşrettiği kitabı dikkatle okudum. Fakat onda da bu sualin cevabını bulamadım. *A. B.*

Bayar ve Senato
Her şeyden evvel huzur

sam dersleri ihdası için yapılan görüşmeler sırasında bu hususun Başvekil Adnan Menderes'e arzolunduğu, Başvekilin bunu tasvip eylediği ve bu meselede icabeden her türlü müzaharetin esirgenmeyeceği senatoya açıklanmış ve büyük bir memnunlukla karşılanmıştır.

Havadis şöyle bitiyor:

"Senato toplantısında Reisicumhur Celâl Bayar, aziz Atatürk hakkında hatırlanacak eserin her bakımdan mükemmel ve örnek bir şekilde olması için her türlü müzaharette bulunacağını açıklamış ve üniversitelerin huzur ve sükûn içinde vazifelerini yapabilmeleri için lüzumlu bulunan ihtiyaçlarını hükümete aksettirdikleri taktirde bunun büyük bir anlayışla karşılanacağından ve her türlü yardımın büyük bir hazla yapılacağından emin bulunduğunu sözlerine ilâve etmiştir."

Burs

125 liraya esaret

Her ayın başında, Türkiyede binlerce genç insan, eline geçen paranın karşısında derin bir düşünceye dalıyor. Bu paranın miktarı 125 liradır. O binlerce genç, bir ay müddetle bütün ihtiyaçlarını 125 lira ile karşılamak zorundadır. Hakikaten, derin derin düşünülecek bir mesele...

Talebeler, artık bıkmış olmalılar ki, aralarında bir Burs Komisyonu kurmuşlar ve faaliyete geçmişlerdir. Gayeleri 125 liranın, bir medenî insanın ihtiyaçlarını karşılıyacak seviyeye yükseltilmesini temindir. Bu maksadla gazeteleri dolaşıyorlar, mebusları görüyorlar, Maarif vekilini ziyaret ediyorlar. Herkes, ağızlarına bir parmak bal sürüyor. Herkes kendilerine hak veriyor ve yardım vaad ediyor. Yardım vaad etmekle, insanın dili aşınmaz ki.. Ama, hemen hiç kimse bu meselenin, kökünden halli gereken bir mesele olduğunu kabule yanaşmıyor. Zira iş, kötü bir sistemi temelinden yıkmak ve yeni baştan bina etmektir. Yoksa, belki 125 lira 150 liraya çıkarılacaktır. Ama bu, neyi halledecektir? Hiç bir şeyi.. Zira yarın hayat biraz daha pahalılaşacak, sızıltı yeniden başlayacak, nihayet zam imkânı da mahdut bulunduğundan belki o zaman 25 lira dahi bulunamıyacak... v. s. v. s.

Nedir bu Burs hikâyesi? Bu burs hikâyesi bir hazin ve eğer derine indirse bir ayıp hikâyedir. Bir takım fakülteler, ya lise bitirme derecesine göre, ya da imtihan açarak «burslu talebe» alıyorlar. Bu talebelere ayda, her türlü ihtiyaçlarını temin için 125 lira para veriyorlar. 125 lira al ve hayrım gör Ev kirası bunun içindedir, yiyecek bunun içindedir, giyim bunun içindedir, vesaiti nakliye bunun içindedir, kitap bunun içindedir, temizlik bunun içindedir, eğlence bunun içindedir... Evet, hakikaten hayrım gör. Eğer bugün, bu parayla bir genç adamın yaşayabileceğini zannedenler varsa, kendilerine yanıklıklarını söyliyebiliriz. 125 lira,1954 Türkiyesinde neye yarar? Olsa olsa verem olmayal Nitekim pek çok burslu talebe, sanatoryom veya prevantoryumlarda tedavi altındadır. Bunların sayısı gün geçtikçe - yani hayat pahalılaştıkça - artmaktadır. Daha fena yemekte, daha fena giyinmekte, daha fena yerlerde oturmaktadırlar. Burs komisyonu Maarif vekiline, eğer arzu ederse bu verem arkadaşlarının adını verebileceğini, kendisinin de bunu bir telefonla tahkik edebileceğini söyledi. Tahkike lüzum yoktu. Bu hakikati herkes biliyordu.

Eğer burs, talebelere, mukabilinde hiç bir şey istenmeksizin verilseydi, hiç kimsenin bir şey söylemeye hakkı olmazdı. Fakat vaziyet bambaşkadır ve işin hazin olan tarafı buradadır. Gençler, ayda aldıkları 125 lira mukabilinde bîr - taahhüde girmektedirler. Tahsillerini bitirdikten sonra ya tahsil yıllarının iki misli mecburî hizmet yapacaklar, ya da aldıkları paranın iki mislini ödeyeceklerdir. Dünyada Uç bir tefeci, bu kadar insafsız değildir. Dört sene okuyorsan, dört sene müddetle ayda 125 lira ile ömür törpülüyorsan hayatının geri kalan kısmından tam sekiz yılı vereceksin. Bu sekiz yılı elbette ki, bedava vermiyorsun; barem ne miktar maaş tayin ettiyse onu alacaksın, ama itiraz haklan, isi terketmek serbestin yoktur.

Hayır, aldıklarım ödemek istersen, dört senenin sonunda yüzde yüz faiz vereceksin. Yüzde yüz faiz! Bu nerede görülmüştür? Buna, insafsızlıktan başka isim verilebilir mi? Bir insanın muvakkat zaruretinden, böyle istifade edilir mi?

İşte binlerce gencin, içinde bulunduğu durum, bundan ibarettir.

Tahakkuk etmiyen çareler

Zaman zaman bu burs hikâyesi - bilhassa, bugünkü gibi gençler geçinmek imkânından tamamile mahrum kalınca - ortaya atılır ve üzerinde parlak teoriler yürütülür. Bir talebe bankasının adını işitmeyen kalmamıştır. Fakat bunun tahakkukunu gören, beri gelsin.. Hayır, bu bir lâftan ibarettir. Güya böyle bir banka kurulacak, faizle talebeye para verecek, talebe de tahsilini tamamlayıp maaşa geçince bunu taksitle ödeyecek. Böylece insanların esir hale getirilmesi devrinin zihniyetinden baki kalan burs usûlü tarihe karışacak, modern, rasyonel bir şekil kurulacak.. Fakat hiç bir Maarif vekili bunun gerçekleşmesi için fazla bir gayret göstermemiştir.

Burs ne demektir? Yarabbi, ayda 125 lira mukabilinde binlerce gencin hayatından sekiz yıl, on iki yıl nasıl talep edilebilir? Hele bu paraya karşılık, yüzde yüz faiz istemek nasıl demokratik bir usül olarak düşünülebilir? Elbette ki, Anadolu doktor, mühendis, ziraatçi, eczacı beklemektedir. Ama bunları temin için bir takım fakir aile çocuklarını istismar doğru mudur? Bırakınız ki, «mecburi hizmet» mefhumu başlıbaşına antidemokratik bir zihniyetin ifadesidir. Ama eğer yurdun kalkınması için böyle bir tedbire lüzum varsa bunu daha fazla müsavi ve daha az haksız bir yoldan karşılamaya çalışılmalıdır.

Bir genç düşününüz ki, ayda o 125 lirayı bile bulmak imkânından mahrumdur. Eğer yüksek tahsil yapmak istiyorsa, şartları mutlaka kabul etmek mecburiyetinde kalacaktır. Üstelik, burslu talebelerin en güzide talebeler, en çalışkanlar arasından seçildiği de hatırdan çıkarılmamalıdır. Yazık değil mi?

Bir talebe kafilesinin ayda 125 lira ile verem olmaktan başka yapacak şey bulamayınca kapı kapı bu gülünç

İngiliz mebusları sergide

Gece kâbus görecekler

meblâğın arttırılması için dolaşmaya başlamaları hatıra, asıl bunu getirmeliydi.

Evet, burs 200 liraya çıkarılırsa, talebeler tatmin olacaklardır. Zaten buna şiddetle lüzum ve zaruret vardır. Alınacak ilk tedbir bu olmalıdır. Ama, son tedbir değil. Burs hikâyesi, bugünkü durumdan mutlaka kurtarılmalıdır.

Terbiye

Korkunç kitaplar

Bir gün, İngiliz parlâmentosunun bütün azaları birer mektup aldılar. Bir sergiye davet olunuyorlardı. Sergi «Millî Öğretmen Birliği» nin merkez binasındaydı.

Davete icabet edenler oldu, etmiyenler de... Fakat edenleri bir sürpriz bekliyordu. Sergide teshir edilenler, resimli çocuk mecmuaları idi. İngilizler ve Amerikalılar bunlara «comics» diyorlar. Fakat bu, komik mânasına gelmemektedir. Bilâkis şu anda, bütün dünyanın üzerinde hassasiyetle durduğu bir terbiye meselesidir. Resimli mecmuaların bir kısmı, çocuk terbiyesini bozan âmillerin başında gelmektedir.

AKİS, bir kaç sayı evvel eski Maarif Vekili Avni Başmanın aynı dâvaya temas eden son derece alâka uyandırıcı bir yazısını neşretmişti. O zaman, daha ziyade Amerikadaki durumdan bahsediliyordu. Şimdi, İngiliz öğretmenleri de bu neviden resimli romanların menedilmesi yolunda bir kampanya açmışlardır ve tertip edilen sergi bahis mevzuu neşriyattan bir numuneyi gözler önüne sermek maksadını taşımaktadır.

İngiliz mebusları, teşhir edilen mecmuaları ibret ve dehşetle seyrettiler. Zaten her biri çocuklara —ibret değil ama— dehşet vermek için hazırlanmıştı. İçlerinde neler yoktu ki... Ne isimler, ne resimler.. «Kara esrar!», «Korku!», «Unutulmuş Dünyalar», «Frankenştayn», «Perili ev!».. Evet, bütün bunlar çocuklar okusun ve iyi yetişsin diye neşrediliyor, mekteplere sokuluyor, evlere giriyordu! Bunların yaptığı zararları hiç bir şey bu derece muvaffakiyetle yapamazdı.

Memleketimizde de aynı meseleyle karşılaşıyoruz. Avni Başmanın dediği gibi «Zamane şövalyeleri» gıdalarını bu resimli maceralardan alıyorlar. Her devirde çocuklar hayal âlemlerine götürülmüştür. Bütün masallar, onu takiben silâhşörler veya şövalyeler, hattâ Pardayanlar ve saire hep bu âleme götüren yollar değil midir? Ama şimdiye kadar hiç bir zaman bu yollar bu derece kana bulunmamıştı, bu yollara bu kadar çok sayıda hortlak çıkarılmamıştı, bu kadar fazla tabancalı, bıçaklı adam ortaya konulmamıştı. Yirminci asrın yarısında bütün bu rekorları kırmış bulunuyoruz.

Yalnız dehşet değil, aynı zamanda şehvet de yavaş yavaş çocuk kitaplarına da sızmakta, genç dimağlarda o da tahribat yapmaya başlamaktadır. Yetişen nesiller aydınlatılacak yerde, çiğ bir ışıkla karşı karşıya bırakılmakta ve gözleri kör edilmektedir. Bunlar çok tehlikeli şeylerdir.

İngiliz öğretmenlerinin açtıkları kampanyaya, memleketimiz dahil, bütün memleketlerin öğretmenleri katılmalı ve dehşet verici resimli romanlara, mecmualara karşı cephe almalıdırlar. Ayrıca UNESCO'nun da harekete geçmesi zamanı gelmiştir. Mücadele dünya çapında bir mücadele olduğu takdirde muvaffakiyet kazanabilir. Yoksa bir yerde kalan kıvılcım, başka bir yere kolaylıkla arayabilmektedir ve orayı yakmakta, yıkmaktadır.

Londrada açılan sergi, İngiliz mebusların üzerinde hakikaten dehşet verici bir tesir yapmış ve mebuslar durumun bu derece vahim olduğunu bilmediklerini söylemişlerdir.

Teşhir edilen resimli romanlardan büyük kısmının Amerikan «çocuk edebiyatı»ndan tercüme olduğu da gözden uzak tutulmamıştır. Dâva, öyle görünüyor ki, evvelâ Amerikada ele alınmalı, ilk tedbirler ora basınına konulmalıdır.

İşte, hürriyet dâvalarını çoktan halletmiş memleketlerde «basın meselesi» deyince hatıra gelenler artık bunlardan ibarettir. Oralarda «hür basın - baskı altında basın» lâflarına yer yoktur. Kanuni müeyyideler daha ziyade terbiyevî gayeler istihdaf etmektedir. Bu dâvalar yeni dâvalardır, ihtimal zamanla onlar da halledilecekler ve sonra tabiî başka yeni dâvalar çıkacaktır. Zira zaman, durmamaktadır.

İnşallah biz de pek uzun sürmüşe benzeyen ilk safhadan yakında kurtulur ve o kısımlara nihayet geçebiliriz.

BAYINDIRLIK

Liman

Hızlanan çalışmalar

2 Mayıs 1954 seçimlerinde, Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ın nutuklarını dinliyenler, bilhassa liman inşası üzerinde firarla durulduğuna dikkat etmişlerdi. Karadeniz vilâyetlerinde söylenen sözlerde mühim ve büyük limanların inşası için çalışmaların her seneye nisbetle fazla olacağına işaret ediliyordu.

Hükümet başkanı, Bayındırlık Bakam hemen her yerdeki konuşmalarında liman konusuna büyük bir ehemmiyet veriyorlardı. Geniş sahil mıntakasına sahip Türkiye'nin yıllar değil, asırlardır ıstırabını çektiği sıkıntı, limansızlık idi.

O kadar ki, bu bilinen ıstırabı kuru ve soğuk cümlelerle değil, halkın sağduyusunu belirten sözlerle halka tekrar duyurmak, ıstırabı şaka ile karıştırmak, yapılacakları bildirmek yoluna gidilmişti. Cumhurbaşkanı Liman konusunu ele alınca söze şöyle başlıyordu:

«— Bir gün Karadeniz'de seyahat neler ve seneler bunları öğretmiştik. Fakat, seneler ve seneler —maalesef, son otuz sene dahil— bu yolun inşa edilmesini becerememiştik. İran yolu, Trabzon'a kadar gelse, yine bir büyük güçlük ortaya çıkacaktı: Liman yoktu...

İskenderun'a şilepler, gemiler yük indirse yakın - şarkın nakliyat müessesesi haline gelecektik. İskenderunda da, Mersinde de liman yoktu.

İstanbul'a, İzmir'e gelseler, iyi ve modern işler liman tesislerimiz bulunmuyordu. Bir Hamburg, bir Marsilya ismi ne kadar çok işitilen merkezler ise, bir İstanbul Avrupa için, bir Mersin —o da bizim için—, sadece «güzel» yerler olmaktan ileri gidemiyordu.

Akdeniz kıyılarına şu yalan senelere kadar karadan rahat gidemiyorduk, denizden ise, bu kocaman memleketin halkı «mevsimini» bekliyordu. Şark zihniyeti ile uyuşmuş, Şark garipliği ile sabretmiş, durmuştuk.

Bu işe bir son vermek lâzımdı. Memleketi mıntaka mıntaka gözden geçirmek, her deniz mıntakasının en zaruri liman ve iskelelerim ele almak lâzımdı.

ilerliyordu, limanlar yer yer tamamlanıyordu.

Esasen Nafia vekâleti —ismi ile mütenasip olarak— son senelerin, müsbet eserler ortaya koyan Devlet müesseselerinden birisi idi.

1951 senesinde resmî sözcüler Trabzonda liman inşa edileceğini söyledikleri ve bu limanın 1953 de işletmeye açılacağını bildirdikleri zaman «seçimlere hazırlık» denilmişti. Halbuki, Trabzon halkı, 1953 neticesini senelerdir bekliyordu, öğretmenler bile memnundu, «transit yol» hakkında talebeye sarih ve sahih malumat verebileceklerdi!

Trabzon liman inşaatı 1953 de işletmeye açılmıştır. Bu limana 7500 - 10000 tonluk üç gemi bordadan yanaşabilir, liman 50-60 motör barındırabilir. Yıllık ithal ve ihraç kapasitesi 200 - 400 bin tona yaklaşmaktadır.

2 Mayıs 1954 seçimlerim takip eden bir müşahit, G. H. P. li bir Trabzonlu'nun niçin D. P. ye rey verdiğini anlayamaz. Çünkü ne onun kadar bir liman ihtiyacını duymuştu, ne de tamamlandıktan sonra sevinci...

Trabzonu bu yana kayınız, İnebolu'nun, Amasra'nın önüne geliniz. Bir harita'nın üzerinde bu seyahati yapınız, 1954 den önceki paftalarda, «burada bir liman vardır» işaretini göre-

Trabzon limanının panaroması

ediyordum. Bir yabancıya söylenen sözü naklettiler. Bu yabancı, memleketimiz hakkında tetkik yapmak için gelmiş.. Sormuş, sizin limanlarınız ne haldedir, demiş...

Bir karadeniz çocuğunun cevabı derdimizi anlatır: Limanımız Haziran, Temmuz, Ağustostur.»

Bu kısa hikâyenin arkasından Cumhurbaşkanı, limansız bir memleketin yaşama gücünden neler kaybettiğini sıralıyordu.

Sahillerin talihsizliği

Türkiye'nin deniz sınırlarını gözönüne alan bir Avrupalı, bu memleketin, şark ve garp arasında bir Süveyş kadar «irtibat» vazifesi görebileceğini söyleyebiliyordu. Asya'nın uzak memleketlerinden gelen insanların, mallarını, Avrupa'ya kara yolu ile ulaşması daha kolaydı. Bütün coğrafya kitaplarımıza Trabzon - İran transit yolunun faydalarını belirten yazılar koymuş, se-

Karadenizde artık dört liman var

1950 den sonra, hükümet programlarının bayındırlığa ait fasıllarından limanlar en göz dolduran kısmı teşkil ediyordu. Gazeteler İhaleye çıkarılan liman inşaatına ait haberler ile dolu idi. Sık sık verilen beyanatlarda projesi bitmiş, ihale edilmiş limanların isimleri geçiyordu.

Bunların yapılıp yapılamıyacağı, memleketin imkânları nisbetinde «hakikaten» inşa edilip edilmiyeceği —politik— bazı kanaatlerle münakaşa olunuyordu. Bu münakaşalar arasında vatandaş zihninden, sıyrılan bir hakikat vardı: Limanlar inşa ediliyordu...

Limana kavuşmak üzere olan vilâyetler, sahiller halkı hakikati gözleri ile görüyorlardı. Diğer bölgeler, ancak bu inşaatın politik münakaşası ile meşguldü.

İnşaat ilerliyordu

Bütün bu münakaşaların eritemediği tek hakikat şudur: Liman inşaatı

mezsiniz. Bugün İnebolu, 2500 tonluk iki veya üç gemiyi, Amasra 10.000 ton civarındaki 3 veya 4 gemiyi barındırabilmektedir..

Karadeniz sahillerindeki bu dolaşma, «yapılmaktadır» ve «yapılmıştır» sözlerinin yer yer kulağınıza dolacağı bir dolaşma olacaktır.

Samsun 70 milyon sarfı ile bir limana kavuşmak üzeredir. Giresuna 10 milyon sarfediliyor.

Samsun, bir limana büyük bir limana sahip olurken, 4,5 kilometrelik iki dalgakıranı da içine alacaktır. Size hayal gibi gelecek rakamlar verelim : Limanın inşaatı tamamlandıktan sonra, 10 bin tonluk beş gemi yanaşabilecek, 15 - 20 gemi barınabilecek ve senede 800 bin ton yükleme - boşaltma yapılabilecektir.

Mukayese ediniz : Haydarpaşa limanı 15 milyon liraya mal olmaktadır. 5-10 bin tonluk dört gemi Haydarpaşa'ya yanaşabilecektir ve 750 bin ton

yükleme ve boşaltmayı başarabilecektir.

Büyüklük, Samsun limanının inşası, rakamlarının ihtişamı ile gözler önüne serilebilir.

Bu iki büyük liman arasına sıkışmış, elzem bir liman vardır: Ereğli.. 1953 senesinde işletmeye açılmıştır, onbin tonluk gemiler bu limana yanaşabilir...

Gözler garba dönünce, Ege'nin İzmir limanı akla gelecektir. Otuz beş milyon lira bu limanın inşasına yatırılmıştır, on bin tonluk gemiler şehire rahat rahat bordo verebilecektir..

Türkiye'nin liman inşaatındaki sır, şimalden cenuba, şarktan garba çizilen hemen birbirine dik iki çizginin denize kavuşan uçlarındadır.

Samsun gibi dev bir limandan hafif yatık bir çizgi ile cenupta Akdeniz'e kavuşun, karsınıza Mersin limanı çıkacaktır. Şarktan bir çizgi ile Ege'ye inin, İzmir limanını bulursunuz.

Samsun'un, İstanbul'un büyüklüğünü, İzmir'in ihtiyacı karşılıyacak limanını gördükten sonra, Mersine geliniz. Liman konusunda, Mersin'e gelince, işler tersine gitmiyor. İşlerin tersine gitmemesi için de, 70 milyon liranın sarfı gerekmektedir. On bin tonluk on geminin bu limana girdiğini görebileceğiz. Senelik yükleme ve boşaltma kapasitesi 1.5-2 milyon tonu bulacaktır. Bu arada, İskenderun liman tesisatı da ihale edilmiştir.

İnşaatın sonrası

Büyük limanlar, büyük değerimizdir. Bunları halletmek yolunda iyi hamleler yapmış bulunuyoruz. Büyüklerinin yanında, küçüklerini, iskeleleri ve barınakları ihmal etmiş değiliz. Ama limanları besleyici mahiyette olan ana barınak limanlar ve müteaddit iskeleler inşa olunmaktadır.

Ve nihayet şu memleketin imar ve kalkınması için, nihayet bir büyük meselede programlı hareket edebildik.. Nafia Vekâletinin başarı sırrı budur. Ve nihayet, bir büyük meselenin inkişaf ettiğini, verimli olabildiğini görebildik..

Fakat, her meselede olduğu gibi, liman dâvamızın da bir "fakat"ı vardır.

İnşa ettiklerimizi idame zorunda olduğumuza göre, limanları daima inkişaf yolunda tutmak gerekiyor. Liman bitince, her iş bitti sayılmaz. Bunları tevsi etmek, durmadan düzeltmek ve ihtiyaçlara uygun hale sokmak lâzımdır.

Bayındırlık Bakanlığı şimdi bu yolun üzerindedir.

Diğer meseleler

Bayındırlık sahasında liman konusunu ele aldık. Limanlarımızın inşaatı hakkında verilen bu bilgi, memleket ihtiyaçlarının karşılanmağa çalışıldığının bir aksidir. Bayındırlık, bir memleketin inkişaf hamlesinde ön plânda tutulması lâzım gelen, meselelerdendir, hattâ birincisidir. Bugün bu geniş anlayışın neticelerini görüyoruz.

Bayındırlık hamlemizdeki ileri adımlar sadece liman konusunda değildir. Memleketin enerjiye olan ihtiyaca için yapılan çalışmalar liman konusunda olduğu gibi, geniş ve verimlidir. Yeni barajların ve hidroelektrik santrallerinin yapıldığı ve bir çoklarının işletmeye açıldığı bir vakıadır. Eser halinde yükselen bu inşaatlar her türlü propagandaya rağmen sevinç verici tesisler olarak önümüzdedir.

Barajların yanında devlet yollarının gündengüne daha sıklaştığını ve yolların hemen her vilâyete ulaşacak genişliği kazandığını biliyoruz.

Bayındırlık işlerimize her sene bütçeden daha geniş tasisatların ayrılması elzemdir. Her sene bir evvelki seneye nisbetle daha fazla para verilmesi bir zarurettir. Bu suretle diğer sahalardaki kalkınma imkânlarımız büyüyecek, genişliyecek ve bir diğerinin doğmasına sebeb olacaktır.

1955 malî yıl bütçesi hazırlıkları ilerlemiştir. Maliye Bakanlığı, bütün devlet daireleri ile temas halindedir. Muhakkak ki, Bayındırlık Bakanlığı, yeni işler için, yeni tesislerin vücuda getirilmesi için, 195 malî yılında bütçesinin geçen seneye nisbetle daha kabarık olmasını talep edecektir. Bu talebin kabulü veya ademi kabulü —denk bütçe iddialı bir memleket olarak— para imkânlarımıza bağlıdır. Yapabileceğimiz tasarrufları bayındırlığa tahsis edelim.

Bu tahsis; okula, üniversiteye, iyi mahsule olan ihtiyaç kadar müim, âtimiz için elzemdir.

KAPAKTAKİ BAKAN:

Kemal Zeytinoğlu

1939 yılında genç bir Türk mühendisi bilgisini arttırmak için Viyana'da bulunuyordu. İstanbul Yüksek Mühendis Mektebini bitirmişti. Stajını müteakip, memleketine dönecek ve Devlet hizmetine girecekti.

Genç mühendisin Viyana'da bulunduğu 1939 senesi Avusturya hükümeti ve halkı için çetin ve ıstıraplı günlerdi.. Nazi Almanyası'nın şiddet ve baskı karakterli idaresi memleketin her tarafına sinmişti. İnsan haklarını hiçe sayan, kamçılı bir idare sistemi ile zorba bir Nazi rejimini Avusturya'da kuran Almanya'ya ve bu hareket tarzına karşı genç Türk mühendisi büyük bir infial duydu. Bu genç mühendis, Bayındırlık Bakam Kemal Zeytinoğlu idi.

Harp başladı. Memlekete «döndü, askere aldılar, yedeksubaylığını yaptı.

Askerliğini bitirdikten sonra; doğduğu, büyüdüğü ve yetiştiği Eskişehir'e döndü. Fakat, Avusturya'da gördüklerini, halkın perişan halini unutmamıştı. Kararını vermişti. Türkiye'nin içinde bulunduğu baskı, zorba rejime karşı mücadele edecek, hürriyetin müdafii olarak Eskişehir'de çalışacaktı.

Eskişehir'deki bir çok cemiyetlerde vazife aldı. Bu genç ve ateşli hürriyet müdafiinin - şartlara ve zamana göre - yaptığı mücadele takdir ediliyordu. Devlet hizmetlerinde vazifesi vardı.

Bu sırada Demokrat Parti kuruldu. Kemal Zeytinoğlu memuriyetten istifa etti. Ve Demokrat Parti'yi, Eskişehir'de kuranlar arasında, birinci derecede önemli bir vazife aldı. Denilebilir ki, D. P. nin Eskişehir'de köylere ve bucaklara kadar inen geniş ve sağlam teşkilâtını Zeytinoğlu kurmuştur.

Zeytinoğlu, 1946 seçimlerinde Eskişehir'den D. P. milletvekilliğini kazandı.

Mücadele, B. M. M. de devam etti. O kadar ki, bir defasında Zeytinoğlu'nu C. H. P. ekseriyeti zorla kürsüden indirdi. Eskişehir su baskınları hakkında bir sözlü soru vermişti. O zamanın Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan'ın su baskınları hakkındaki kısa izahatından sonra Zeytinoğlu konuştu. Eskişehir su baskınlarını önlemek için daha ciddi tedbirlere ihtiyaç olduğunu söyledi ve C. H. P. ye şiddetli bir lisan ile hücumlarda bulundu.

Meclis riyasetinde merhum Cevdet Kerim İncedayı bulunuyor du. Zeytinoğlu'ndan sözlerini geri almasını istedi. C. H. P. grubu aynı talebi tekrarlıyordu. Zeytinoğlu israr etti ve söylediklerini geri almıyacağını bildirdi. Kürsüye doğru yürüyen C. H. P. milletvekilleri vardı. Mesele, bir münakaşanın hudutlarını, aşmış, dövüşe yüz çevirmişti. İncedayı'nın ısrarlarına rağmen, Zeytinoğlu sözlerini geri almayınca, muhalefet ve iktidar milletvekilleri birbirine girdiler. İncedayı, havayı sakinleştirmek için celseyi tatil etti.

Fakat, Zeytinoğlu celsenin tatiline rağmen konuşuyor ve sözlerini tekrarlıyordu.

1950 senesinde, D. P. iktidara geldi ve Kemal Zeytinoğlu Birinci Adnan Menderes kabinesinde Bayındırlık Bakam vazifesini aldı. O tarihtenberi, ayni vazifededir.

Kemal Zeytinoğlu'nun senelerdir ayni vazifede kalmasının sırrı, «doğru insan vasfındadır.» Bayındırlık sahasındaki icraatı zaman zaman normal şekilde tenkidlere uğramıştır. Fakat, hiç kimse, onun doğruluğundan şüphe etmeyi aklına getirmemiştir. Bu dürüst politika adamımız, 1911 senesinde doğmuştur; 1936 yılında Yüksek Mühendis - Şimdiki Teknik Üniversite - mektebinden mezun olmuştur.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Bankacılık

İkramiye ve reklâma paydos

Hususi ve resmi bankaların faaliyetlerinde bazı tahditler bulunması cereyanı «altın keşidelerinin» kaldırılması ile başladı. Devletin altın stokunda azalmalar başgöstermiş, hattâ zaman zaman had safhada bir buhran ortaya çıkmış iken, bilhassa hususî bankaların altın dağıtmasını hükümet istemiyordu. Geçen aylar içinde toplanan bankalararası komisyon hükümetin bu görüşünü münakaşa etti. Yeni kurulmuş bazı bankalar vardı ki, altın keşideleri üzerinde hükümet ile aynı görüşü kabul ediyorlardı, ayni yönden münakaşaya girişiyorlardı. Bazıları aksi kanaatte idi. Netice, altın keşidelerinin kaldırılmasına bağlandı.

Bir yandan bankaların bu şekil faaliyetleri tahdit altına konulurken, diğer yandan Maliye Bakanlığı yeni bir «Bankalar Kanunu tasarısı» hazırlıyor. du. Bu kanun, her zaman, her hangi bir sermaye ile banka kurulmamasına ait esasları ihtiva ediyordu.

Fakat, bankaların faaliyetlerine yeni bazı tahditler konulması hükümet tarafından isteniliyordu. Altın keşidelerine son verilecekti —1955 den itibaren— ancak bankalar para ikramiyelerine hız vermişlerdi. Misal söylemek lâzım gelirse, bir çekilişte on beş bin lira veren banka, bu miktarı 25 bine yükseltmişti.

Hükümete göre yeni bir tedbire gitmek lâzım geliyordu. Bankaların hem ikramiye, hem de reklâm masraflarına ait yeni kararlara gidilmek gerekiyordu.

Hükümet, bankalararası komisyonu bu ay içinde yeniden toplantıya çağırdı ve «para ikramiyeleri» meselesini gündeme aldırdı.

Tez şu idi : Bankaların, rekabeti aşırı hale getirmesi milli ekonomiyi bozmaktadır. Halbuki bankaların faaliyetleri, verecekleri kredi ve dağıtacakları ikramiye miktarı millî ekonomi ile muvazeneli bir şekilde gelişmeli, tanzim ve tertip edilmelidir. Bankalar bugünkü şartlar ve kendi kendilerine yarattıkları anormal durumları ortadan kaldırmalı; kredileri, ikramiyeleri ve bunlara bağlı diğer meseleleri normal duruma sokmalıdırlar.

Bankalararası komisyon meseleyi enine, boyuna münakaşa etti. Bu meseleler bilhassa hususî bankaları ilgilendiriyordu; yaşamaları, genişlemeleri için ikramiye keşideleri tertip etmek, sağlam işlere kredi vermek zorunda idiler. Komisyonda hükümet tezi müdafaa edilirken, hususî ve resmi bankaların bağlı olmak zorunda oldukları Merkez Bankası; ikramiye, kredi ve reklâm işlerinin muayyen bir limit içi» ne sıkıştırılmasını istiyordu. Merkez Bankası, reklâm ve ikramiye keşidelerinin «paranın maliyetini» yükselttiği kanaatinde idi. Hükümet ayni tezi müdafaa ederken, kredilerin dağıtımını da tahdide sokmak istiyor, verilen paraların gereken yerlere sarfedilmediğini ileriye sürüyordu.

Uzun çekişmelerden sonra, ikramiyelerin ve reklâm tahsislerinin kısılmasına, kredilerin de yeni hazırlanacak bir statünün sınırları içinde dağıtılmasına prensip olarak karar verildi.

Münakaşa ikinci bir safhaya girmişti. İkramiye miktarları ne nisbete indirilecek, nasıl tanzim edilip, dağıtılacaktı?

Resmi bankalar şikâyetçi idiler. Hususi bankalar ile mücadele etmek, hele piyango bakımından onlara ulaşmak zordu.

Bankalararası komisyon, hususi ve resmî bankaların reklâm verme ölçüsünü de tesbit etti ve ortaya 250 bin liralık bir ölçü koydu. Bir banka bu miktar ile afişinden, renkli lâmbalarından tutun da, gazetelere — tabii satanlarına— verilecek ilânlara kadar, her şeyi bu miktarın içinde halledecekti.

Komisyon, ikinci bir karar daha aldı. Bankaların diledikleri miktarda, diledikleri zaman ikramiye keşide etmelerinin önüne geçmek istedi. Ve her bankanın senede altı çekiliş yapmasını kararlaştırdı. Bu suretle, bir sene için de her banka iki ayda bir İkramiye tertipliyebilecekti.

Ancak, ikramiyelerin miktarı ne olacak, bir banka hangi limit içinde senede altı çekiliş yapabilecekti?

İşte, bu noktaya varılınca, kesin bir karar alınması imkânsız bale geldi. Kabul ettirilmek istenilen tez, dağıtılacak ikramiyelerin de reklama ayrılmış olan 250 bin liranın içine sığdırılması idi.

Buna itiraz edenler çoktu. İkramiye reklâm ve bunlara bağlı işlerin 200 bin lira ile döndürülmesini mümkün görenler pek azdı.

Defalarla konuşuldu, münakaşa edildi. Şalim bir fikir tespit edilemedi. İkramiye paralarının da bu ölçüye sıkıştırılıp sıkıştırılmaması konusu başka bir toplantıya bırakıldı. Belirtildiğine göre, bankalararası komisyon yeni bir toplantıya çağırılacak, ikramiye miktarını münakaşa edecektir. Karara bağlanması istenilen husus, ikramiyelerin de bu 250 bin lira içinden ödenmesi hususudur.

Kredi konusunda da, hemen her banka temsilcisi şikâyetçi idi. Aksaklıkların hangi dağıtılış şeklinden ileri geldiğinin kati surette tespit edilmesi ve buna göre kredi dağıtımının esaslara bağlanması kararlaştı.

Burada bir noktaya işaret etmek isteriz: En çok kredi veren, hem de geniş bir müstahsil sınıfını doyurmaya çalışan tek banka Ziraat Bankasıdır.

Ziraat Bankası Hükümetin politikasına uygun bir faaliyet içindedir. Bir kaç senedenberi çiftçiye bol kredi vermektedir, fakat bazı şikâyetler gösteriyor ki, bazı şahıslar aldıkları krediyi ziraî işlerden başka işlerde kullanmaktadır. Buna ilâveten söylenebilir ki, Köylüye verilen geniş kredi, mahsul durumu ile ilgili olarak zamanında tahsil edilmemektedir. Bu hal karşısında, Ziraat Bankası, borçları tecil etmek durumunda kalmaktadır.

Bankalararası komisyon bu nev'i kredi meselelerini de halletmeğe çalışmalı, bu kredileri de bir şekle bağlamalıdır. Ziraat Bankası, para basan ve borcun tahsil edilememesi keyfiyeti karşısında dahi para dağıtabilen bir müessese değildir.

*

Kredi iktisadını yaşamağa başlamış memleketlerde bankaların iktisadi hayat üzerinde oynadıkları rol küçümsenmiyecek derecede büyüktür. Zira Bankalar sermayelerinin dışında milyonlara baliğ olan mevduat toplarlar. Sonra açtıkları kredilerle bu mevduatı krediye ihtiyacı olanlara dağıtırlar. Bu halleriyle bankalar arıları para olan kovana benzerler, Yalnız giren ve çıkan bu paraların memleket iktisadında muazzam rolü olduğundan bankaların sıkı bir murakabeye tâbi tutulması gerekir. Çünkü bankalar serbest bırakılacak olursa memleket iktisadiyatını ellerinde bir oyuncak haline getirebilirler. Kaldı ki, banka mevduatı, bunların nemalandırılma tarzları, mevduatın para yaratması keyfiyeti o memleketin tedavül hacmi üzerinde tesir yaratacak kudrettedir. Tedavül hacmi ise paranın değeri, satınalma gücüyle yakından ilgilidir.

Cumhuriyet devrindenberi gün geçtikçe gelişen bankacılığımız on senedenberi daha süratli bir inkişaf göstermiştir. Yalnız bu gelişmede bankacılıkla kabili telif olmıyan bazı yollara tevessül olunmuştur. Meselâ Bankala--n mevduat sahiplerine ödedikleri ortalama faiz haddi % 3 ü geçmediği halde yılda ortalama olarak % 3,5 nisbetinde ikramiyeler tertip etmişlerdir. Yukarda vermiş olduğumuz bu rakam da gösteriyor ki bankalarımız bankacılığı başka bir mecraya dökmüştürler. Bundan başka bankaların ölçüsüz nisbette gayrimenkule para yatırdıkları da tesbit edilmiştir. Memleketimizde arsa spkeülâsyonunu yaratan unsurlardan biri de bankalardır dense durum hiç de mübalâğa edilmiş olmaz. Bankalar son yıllar zarfında kredi musluklarım da ardına kadar açmak suretiyle bir takım «hatır bonoları» nı veya «fiktif emre muharrer senetleri» kırmağa başlamışlardır. Bu fiktif bonolar genişleyen bir iş veya muamele hacminin mahsulü olmadığından İktisadi hayatın genel gidişindeki enflâsyonist temayülü kuvvetlendirmiştir. Durum bu haliyle bir vehamet arzettiğinden resmi ve hususî bankalar umum müdürlerinin Merkez Bankasında yaptıkları toplantı paramızın değerinin korunmasiyle doğrudan doğruya ilgili bir toplantıdır. Türk pa-

Alman ticaret heyeti
Hem ticaret, hem ziyafet

tasının kıymetinin muhafazası hususunda esaslı noktaların ele alınması bu meselenin halli zımnında atılmış isabetli bir adımdır.

Dış temaslar

Alman heyeti Ankara'da

Başbakan Adnan Menderes'in Almanya seyahatinin yankıları dinmeden dokuz kişiden mürekkep Alman Ticaret Heyeti Almanya Ticaret Bakanlığı Genel sekreterinin riyasetinde memleketimize gelmiş bulunuyor. Şu sırada Ankara'da Dışişleri, Ekonomi ve Ticaret, Maliye Bakanlığının temsilcileri ile Alman Ticaret Heyeti arasında müzakereler cereyan etmektedir. Alman Ticaret Heyeti Başkanının memleketimize gelir gelmez verdiği bir beyanata göre Ankara görüşmelerinde Türkiye'ye Almanyanın açacağı krediye temas edilmiyecektir. Demek oluyor ki Ankara görüşmelerinde daha ziyade Almanyanın Türkiye'de yapacağı Sermaye yatırımları, transferi yapılamamış olan borçların tasfivesine ait meselelerle Türkiyenin Almanyaya ihraç edeceği hububata, iki memleket arasındaki ticaretle ilgili münasebetlerin inkişafiyle vazifeli komisyonun teşekkülü, deniz nakliyatına ait meseleler ve müddeti sona eren ticaret muahedesinin yenilenmesi, yahut yeniden imzalanması ele alınacaktır.

Bu meselelerin müsbet bir şekilde hallolunması için gereken şartların bazdan daha şimdiden tahakkuk etmiş bulunmaktadır.

Malûm olduğu üzere Almanlar eski ticaret muahedesinin uzatılması yahut yeni bir ticaret muahedesinin imzalanması için Almanyaya olan birikmiş borçlarımızın tasfiyesini istiyorlardı. Haziran ayı içinde 100 milyon Doyçe Mark yahut 45 milyon dolar tutarında olan borçlarımız Başbakanımızın Almanya'yı ziyareti zamanında 25 milyon dolara inmiş ve geçenlerde Alman Büyükelçisinin beyanatına göre de 15 milyon dolardan daha da aşağıya düşmüştü. Bu beyanatla bu satırların yazıldığı zaman arasında hayli gün geçtiğine ve yürürlükteki ticaret anlaşması yeni yıla kadar meriyette olduğuna göre içinde bulunduğumuz ihracat mevsimi dolayısiyle Almanyaya birikmiş borçlarımız kendiliğinden tasfiye edilmiş duruma gelecektir. Demek ki Ankara müzakerelerinden müsbet olarak başarılacak işler arasında yeni bir ticaret muahedesi bekliyebiliriz.

Sermaye yatırımlarına gelince Batı Almanya kapitalist bir memlekettir. Bugün de iki cihan harplerinin mağlûbiyetine rağmen sermaye ihraç edebilecek veya dışarıya sermaye yatırımları yapabilecek durumdadır. Genel seçimlerden önce çıkarılan yabancı sermayeyi teşvik kanununun Alman sermayesini de cezbedeceği muhakkaktır. Zaten sık sık memleketimize gelen Alman heyetleri Türkiyede sermaye yatırımı üzerinde tetkikler varmaktadırlar. Bunlardan bazıları Türkiyede Kimya sanayiinin kurulması için müracaatta bile bulunmuşlardır.

Ankara görüşmelerinde ele alınacak diğer meseleler ise protokoler bir mahiyet taşımaktadır. Her halde her iki memleket Türkiye - Almanya ticarî münasebetlerini geliştirecek bir karma komisyonun terekkün ve teşekkülünde fazla ihtilâflara düşmiyeceklerdir. Bu seneki hububat darlığı dolayısiyle Almanyaya hububat ihraç edemiyeceğimiz muhakkaktır. Fakat unutmamak lazımgelir ki zirai faaliyetlerin semereleri insan iradesinden daha çok tabii şartlara bağlıdır. Nitekim Amerika Birleşik Devletlerinde, Kanadada, Rusya'da ve peyklerinde de mahsul bu sene az olmuştur. Halbuki tarla ziraati mahsullerinin yanında tütün, fındık, pamuk gibi mahsullerimiz oldukça mümbit olmuştur. Almanya'nın NATO camiasına iltihakı onun da pek yakında "Off Shore" siparişlerden istifade etmesini icabettirecektir. Bu surede NATO kuvvetlerine mühimmat hazırlıyan bir iktisadî kudret ister istemez Türk kromuna talip olacaktır.

Denizaşırı tedarikler mânasına gelen "Off Shore Procurements" ten İtalyanın hissesine düşen miktar 300 Milyon dolar civarındadır. Almanya ise endüstri bakmamdan Kahyayla mukayese edilemiyecek kadar gelişmiş bir memlekettir. Harbin ilk yıllarında Alman ağır sanayii bütün demokrasiler blokunun ağır sanayiine üstün durumda idi. Harbin sonu Almanya için kötü olmuş, Almanya bir ara ziraat memleketi haline getirilmek istenmiş, fakat az zaman sonra böyle bir yola gitmenin hata olacağı anlaşıldığından sökülmüş olan Alman fabrikalarının yerlerine yenilerinin kurulmasına müsaade edilmiştir. Alman halkının çalışkanlığı, Alman müteşebbislerinin işbirliği pek kısa bir zamanda Alman mucizesini meydana getirmiştir. Bu mucizeye bundan böyle ağır sanayi kapılan ardına kadar açılacağına ye NATO kuvvetlerine harp silahı hazırlanmasına müsaade edildiğine göre madenlerimiz herhalde kendilerine oldukça geniş sürüm yeri bulacaklardır.

Birbirini tamamlayan bünyeler

İki memleket arasındaki iktisadi bünyenin birbirini tamamladığını ileri sürenler ve bu keyfiyetin iki memleket arasındaki iktisadi ve ticari münasebetlerin daha da geliştireceğim iddia edenler bazılarının belirttikleri gibi beylik çeşmeden su içmemektedir. Almanya senelerdir istihlâk ettiği Türk tütününü elbette bundan böyle de istihlâk edecektir. Elbette kuru üzümlerimiz, fındıklarımız, halılarımız Almanyaya bundan böyle harp senelerinden evvel olduğu gibi yeniden alan edecektir. Münasebetlerimizin gelişmesine engel teşkil edebilecek hususlar şüphe yok ki vardır; mallarımızın kaliteleri düşük, fiyatları aynı ürünleri yetiştiren diğer memleketlerinkine nazaran yüksektir. Fakat iki ekonominin birbirini tamamlaması, pratikte büyük bir değer taşır ve âdeta iki memleket iktisadiyatını birbirine bağlar. O zaman bu engeller birer mania olmaktan çıkar, memleketler karşılıklı olarak pahalıya satıp pahalıya alma yolunu tercih ederler; İkinci Cihan harbinden evvelki Türk - Alman ticari münasebetleri aşağı yukarı bu esaslar tahtanda cereyan ediyordu. Milletlerarası ticarî münasebetlerde en ideal olan yol şüphe yok ki serbest dövizle satıp serbest dövizle sa-

tın almaktır. Fakat Türkiye gibi, İktisaden geri ve hali inkişafta bulunan, yabancı memleketlerde istihsal edilen memleketlerin mallarına karşı ihtiyaç hisseden memleketler serbest dövizle, ticareti uzun vadeli devam ettiremezler. Bunların yapacakları ticaret ya döviz bütçesinin tahdit ettiği esaslar tahtında takvidatlı ticaret veya karşılıklı anlaşmalarla yapılan klering veya takasa dayanan ticarettir. Birinci mekanizme iyice işlemediği ve biraz da biz kendimiz ölçüyü kaçırdığımız için, memleketimiz iktisadiyatiyle iyice bağdaşamamıştır. Almanyayla münasebetlerimiz gelişiyor ve bundan sonra da gelişecek. Fakat bu gelişmenin tevlid ettiği mahzurlar da var. Mahzursuz yolda yürümek ölçülü hareket etmek olacak; bununla ne temeli atılan fabrikalar tamamlanabilir, ne limanlarımız, kısa bir zaman içinde itmam edilir. İçine girmiş olduğumuz kalkınma hamlesinin devam etmesi veya etmemesi artık iktisadi bir mesele olma keyfiyetini kaybetmiştir; günün iktisadi - malî meselesi ekonomik kalkınmamızın yükünü vatandaşlar arasında âdilâne paylaşılması meselesidir. Kalkınmamızın yükü vatandaşlarca iktidarlariyle mütenasip olarak taşınmıyor; Almanyayla gelişen ticaretlerimiz çok yönlü bir dış ticaret rejimimizin büyük bir kısmının Almanyaya bağlanması neticesini verebilir. Bu da mahzurludur; ama şurası da bir gerçektir ki Almanya Türkiyenin Türkiye Almanyanın tabiî pazarıdır ve Türkiyenin dış mübadelelerde çektiği sıkıntı İkinci Cihan Harbinin sonunda Almanya gibi muazzam bir pazarı bir ara kaybetme zaruretinden doğmuştur.

Şimdi kaybolan pazarlar yeniden meydana çıkmıştır. Almanya Avrupa'da yine etki Almanyadır. İthal ettiğimiz malların çoğu Almanyadan gelmektedir. Velhasıl dış mübadelelerde Türkiyenin Almanyaya, Almanyanın Türkiyeye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç, daha doğrulu bu menfaat beraberliği iki memleket arası münasebetleri ister iktisadi, ister ticarî olsun daha da geliştirecektir. Önümüzdeki Haziran ayında Avrupa Tediyeler Birliğinin yenilenmiyeceği söylenmektedir. O zaman Almanyayla iki taraflı ticari münasebetlerimizin kendiliğinden inkişaf edeceği muhakkaktır. Kaldı ki Almanyanın en büyük sigorta şirketlerinden biri olan Hermes Alman ihracatçıların Türkiyeye yapacakları ihracattan dolayı sigorta etmeyi taahhüt etmiştir. Böyle bir teminata kavuşmuş olan Alman ihracatçıları herhalde Türkiyedeki alacaklarını da tahlil etmiş olduklarından Türkiyeye mal ihraç etmekte hiç de müşkülât çıkarmıyacaklardır. Onların fabrikaları kuru üzüm veya incir yemiyor amma müreffeh bir memleket sâkinlerinin refah ekonomisi nimetlerini istihlâk etmesi her şeyden evvel bu ekonominin icabıdır.

Türkiye ihracat ve ithalâtçıları Hermes Garantiye Başkanının Almanya seyahati sonunda elde edebilmişlerdir.

Dış piyasa

Avrupa-Amerika münasebetleri

Geçen senenin Avrupa - Amerika ekonomik münasebetleri halamından en önemli hâdisesi hiç şüphe yok Batı Avrupa iktisadiyatının Amerika Birleşik Devletlerindeki hafif duraklama karşısında gösterdiği aciz olmuştur. Filhakika Avrupa memleketlerinin hiç birinde iktisadî faaliyetlerde bir düşüklüğe tesadüf olunmamıştır. Bilâkis sınaî istihsal endekslerinde Batı Avrupa memleketlerinin hepsinde bir artış göze çarpmıştır. 1952 de 137 olan sınaî istihsal 1953 te 145 e çıkmıştır. Bu senenin Eylül ayında bu nisbet 160 a vasıl olmuştur. 1952 senesinin birinci yarısından 1954 senesinin birinci yarısına kadar Avrupanın dolar ve altın stoku 2 milyar dolar tutarında bir artış göstermiştir. Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı yaptırdığı bir tetkikte 1953 senesindeki yıllık raporunu yayınlamasındanberi vukubulan hâdiseleri şu şekilde izaha çalışmaktadır: «Amerika Birleşik Devletlerindeki küçük bir temevvücün Avrupa memleketlerinde büyük tepkileri olabilir.» Bu tetkik açıkça Amerika Birleşik Devletlerinin Avrupadan yaptığı ithalâtın kısılmasının Avrupanın ihtiyatlarının pek kısa bir zamanda erimesi demek olduğunu ifade etmektedir.

Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı Amerika Birleşik Devletleriyle sıkı temas halindedir ve Avrupa iktisadî İşbirliği Teşkilâtının idarecileri arasında Amerikalı iktisatçılar da vardır. Bunlar birbirleriyle teşriki mesai halindedirler. ve üç noktada mutabakata varmışlardır :

1 — Avrupa'da iktisadî hayatın duraklama devri Amerika Birleşik Devletlerinkinden bir yıl önce gelmiştir (1951 - 1952). Onun için son iki yıl zarfında Avrupa ekonomisindeki gelişmeler kalkınmadan daha çok kendine gelmedir (recovery) 1954 senesine kadar Avrupa - Amerika mübadele nisbetleri artmıştır. Avrupa ve sterling sahası memleketler daha liberal ithalât politikası takip etmişlerdir. Fakat bu yayılma, unutulmamalıdır ki, daha çok toplanma, kendine gelmedir.

2 — 1953 senesinin ikinci yarısındaki hafif duraklama zamanında Amerika Birleşik Devletlerinin Avrupadan yaptığı İthalât umumi ithalât hacminin % 10 unu ve umumi mübadele hacminin % 13 ünü teşkil etmiştir. Avrupa Tediyeler Birliğine üye memleketlerden yapılan ithalât yarı yarıya düşmüştür.

Şayet bu ithalât kısıntısına rağmen fiyatlarda bir tenezzül göze çarpmadıysa bunu kısmen Kore harbiyle, kısmen de Avrupada ham maddeye karşı hissedilen kuvvetli taleple izah etmek mümkündür.

3 — Amerika Birleşik Devletlerinin denizaşırı memleketlerden yaptığı tedarikler (Off Shore procurements) 1953 yılında artmıştır. Askerî yardımlar da Amerikadaki hafif duraklamanın Avrupa'ya inikasına mâni olmuştur.

İşte bütün bu sebepler diğer memleketlerin altın ve dolar ihtiyatlarını arttırmalarını intaç etmiş, Amerika Birleşik Devletleriyle yapılan mübadeleler ve Amerikan Askeri yardımından temin edilen istifadeler Amerikan yardımının azalmasını intaç etmiştir.

Amerikan ekonomisinde kalkınma bekleniyor

Avrupa İktisadî İşbirliğinin raporu, istikballe ilgili kısmında, Amerikan iktisadiyatının birkaç aydanberi müstakar olduğunu ve bu yılın ikinci yarısında mütevazi bir kalkınmanın (moderate upturn) beklenebileceğini bildirmektedir. Avrupa iktisadiyatının istikbaline gelince, rapor biraz endişeli eda taşımaktadır. Amerikan pazarlarına duhul olmaksızın ve daha fazla müsmüriyet temin edilmeksizin bugünkü seviyenin muhafaza edilmesi şüpheli görülmektedir. Gene rapora göre pek küçük bir bölge istisna edilecek olursa Avrupada cüz'i miktarda işsizlik vardır. Amerika

Birleşik Devletleriyle yapılacak ticaret daha serbest bir ticaret demektir ki, bunun için rekabet ve müsmüriyet şarttır. Avrupa bunların ikisinde de kuvvetlidir. Fakat buna rağmen Eisenhower idaresinin almış olduğu bazı tedbirler Avrupanın Amerika pazarlarına girmesine mani teşkil etmektedir. İsviçre saatlerine tatbik edilen yüksek gümrük tarifeleri, İsveçin sentetik maddelerine karşı tatbik edilen dumping aleyhtarı (antidumping) politika gümrük anlaşmalarından Amerikanın kaçınması Avrupalıları Amerika ile ticaret yapmaktan adeta kaçırmaktadır.

Dünyanın geri kalan kısmı, ekonomik muvazenesini temin edebilmek için Amerikan malarına muhtaçtır. Bu «nalların tedariki büyük ölçüde dolara ihtiyaç gösterecektir. Bu. ise ancak Amerika Birleşik devletlerinin daha liberal bir siyaset takip etmesiyle mümkündür. Milletlerarası ticari münasebetlerde tefrik gözetmiyen bir Amerikan dış ticareti, denilebilir ki, milletlerarası mübadelelerin kilit taşını teşkil edecektir. Acaba Amerika Birleşik devletleri buna yanaşacak mıdır? Bunu, bize zaman gösterecektir.

Tokyoda ticaret fuarı açılıyor

Tokyo'dan bildirildiğine göre 5 - 1 8 Mayıs tarihleri arasında milletlerarası ticaret fuarı Tokyo da açılacaktır. Bu fuarda çeşitli Japon dokumaları, Japon makinaları, Japon âletleri, madeni maddeler, kimyevi maddeler ve bazı gıda maddeleri ile bazı Japon mamülleri teşhir edilecektir.

Fuarlar milletlerarası ticari münasebetlerin gelişmelerinde büyük rol oynarlar. Fuar müddetince fuara iştirak etmiş olan memleketler kendi mallarını yabancı memleketlerde tanıtılmasını temin ederler. Japonya son zamanlar zarfında memleketimizle ticari münasebetlerim artırmış bir memleketir. Her halde gelecek baharda Tokyo'da açılacak beynelmilel ticaret fuarına iştirak edersek kendi mallarımızı dışarıda iyice tanıtmak fırsatını bulmuş oluruz. Bizim Japonya gibi, Almanya gibi çok nüfuslu ve oldukça büyük satmalına gücüne sahip memleketlere pazar olarak ihtiyacımız var. Onun için böyle bir fuara iştirak etmekten kısa vade içinde değilse bile uzun vade içinde faideler geleceğine inanıyoruz.

İngiliz lirasının satın alma gücü

Maliye Bakanı Richard Butler geçen gün bir toplantıda yaptığı bir beyanatta fiyatlara göre İngiliz lirasının 1951 kıymeti bir olarak alındığı vakit, şimdi 18 Shilling 9 penstir. Malûm olduğu üzere bir İngiliz lirası 20 Shilling tir.

Demek oluyor ki, İngiliz lirası üç sene zarfında satın alma gücünü % 6 nisbetinde artırmıştır.

İngilizler çok azimli ve sebatlı insanlardır. İkinci cihan harbinden sonra Amerikan dolarının bir numaralı sağlam para olarak ortaya çıkması ve binnetice İngiliz lirasının ikinci derecede sağlam paralar arasında yer alması adeta İngiliz gururunu yaralamıştır. Çeşitli memleketlerde millî paralar satın alma güçlerinden kaybederlerken İngiliz lirasının satın alma gücünün % 6 nisbetinde de olsa artması İngilizlerin para politikası üzerinde ne derece hassas olduklarını göstermeğe kâfidir.

Bu suretle İngiltere, İkinci Cihan Harbi sonunda, dolar itibarı karşısında rencide olan Sterlin değerini kısa zamanda eski itibarına kavuşturmuşlardır. Hattâ % 6 nisbetinde bir artma, batı dünyasının dolar ve sterim üzerinden iş gören bütün memleketlerinde, İngiltere lehine «daha emin para» sözünü bir kerre gerçekleştirmiştir.

İngiltere, parasının bu sağlamlığa ve artışa kavuşturabilmek için uzun mücadele yılları, mahrumiyetler, ve millet olarak sert tedbirler görmüştür.

Dolar böyle bir tehlike ile karşılaşmış değildir. Ayni mücadeleyi de yapmış değildir. Sakit kalmış, Sterlin ise garantisini bir kat daha arttırabilmiştir.

New - York önünde manevra
Alman ordusu oradan model alacak

Batı Avrupa

Fiyasko!

Artık Mr. Eden diye değil, Sir Anthony diye hitap edilen İngiliz Hariciye vekili Avam Kamarasında bizzat kürsüye geldi ve dedi ki:

«— Her hangi bir rus teklifinin müzakeresine geçmeden evvel, Batı Birliğini tahakkuk ettirmeliyiz».

Bu suretle son Rus sulh taarruzu da resmen fiyasko ile neticeleniyordu.

Sir Anthony, Paris andlaşmalarının tasdikine ait görüşmeler vesilesile söz almıştı. Avam Kamarasında hemen herkes, andlaşmanın tasdikini lüzumlu buluyordu. Hem Muhafazakârlar, hem de işçiler.. Sir Anthony ile beraber bu andlaşmaları müdafaa eden işçi hükümetin eski hariciye vekili Mr. Herbert Morrison oldu. Her ikisi de Alman silahlanmasının ve Almanyanın istiklâline kavuşmasının lüzumlu bulunduğunu söylüyorlar ve Avam Kamarası kendilerini hararetle tasdik ediyordu. Yalnız, «Alman silahlanması» lafı geçtiğinde Beyan'ın ve Beyancıların itiraz ettikleri görüldü, fakat bu itirazlar bir akis yaratmadı.

Hariciye vekilinin söylediği sözlerin en mühimi, Rusyayı ilgilendiren kısımlardı. Şimdiye kadar İngiltere Doğu ile Batı arasında bir yakınlaşmanın şampiyonu olarak biliniyordu. Bu bakımdan andlaşmaların tasdiki sırasında, Molotofun yaptığı yeni bir görüşme teklifinin müsait karşılanabilmesi ihtimali hatıra gelebilirdi. Olmadı. Bilâkis teklifin aleyhinde yapılan konuşmalar Rus plânının mahiyetini daha iyi belirtti. Sir Anthony'nin ifadesile Rus notası «öylesine acele» yazılmıştı ki, bir takım basit formaliteler bile unutulmuştu. Bütün maksad Batı Parlamentoların Paris andlaşmalarının tasdikini geriye bıraktırmak ve bu suretle Almanya silâhlanmasını önlemek idi. Nitekim Ruslar, son günlerde bu hususu yeni baştan ve daha açık bir şekilde belirtmişlerdir. Ancak, arak herkesin gözü açılmışa benzemektedir. Nitekim hem Muhafazakârların, hem de işçilerin Avam Kamarasında Ruslarla aynı masaya yeniden oturmadan evvel Batı Birliğinin sureti kafiyede ikmal edilmesi lüzumunu hatırlatmaları öteki parlamentolar için de bir ihtar manâsına gelmektedir.

Sir Anthony Eden, Alman silâhlanması mevzuunda Rusların ne düşündüğünü açıkça ortaya koymuştur. Ruslar, Almanyanın birleştirilmesi meselesinde Batının görüşüne tamamile aykırı bir görüşe sahiptirler. Hariciye vekili şöyle demiştir:

«— Eğer bugün hür ve demokratik bir Almanya yoksa, bu, Rusların buna mani olmak için ellerinden gelen her şeyi yapmaları yüzündendir.»

Morrison'a gelince o daha ileri gitmiş ve Rusyanın «sinik mürailiği» nden bahsetmiştir. Ruslar bir yandan kuzu postuna bürünürken, diğer taraftan da parçalayacak hakiki kuzu aramaktadırlar.

Bu suretle Avam Kamarası, Avrupanın diğer parlamentolarına bu mevzuda ilk dersi vermiştir. Almanya ve Fransada Saar yüzünden çıkan ihtilâf henüz yatışmamıştır. Fakat Mendes - France Amerikada yaptığı bir beyanatta demiştir ki:

«— Mademki anlaşma hem Fransada, hem de Almanyada tenkitlere uğruyor. Demek ki, iyi bir anlaşmadır. Bu mesele hakkında yeni görüşmeler yapılmayacaktır».

Avrupa Meclislerinden başka Amerikan Kongresi de Paris andlaşmalarının tasdiki müzakeresine başlamak üzeredir. Fakat Washington'da bunların tasdik edilip edilmeyeceği noktasında hiç bir şüphe mevcut değildir.

Kuzey Afrika

Emperyalizmin son kalesi

Kısa boylu adam, uzun boylusuna acı acı dert yandı. Gerçi uzun boylu adam, seneler var ki, ömrünü dert dinlemekle geçiriyordu. Herkes ondan medet umuyordu. Artık bıkmış ve tir bir caizse «kös dinlemiş» hale gelmişti. Ama, kısa boylu adam son derece mahirdi ve kendisini dinletmesini bili» yordu. Sadece dinletmesini değil, ikna etmesini de...

Hâdise Washington'da cereyan ediyordu. Kısa boylu adamın adı Mendes - France idi. Amerikan hükümetinin davetlisi olarak Birleşik Devletlerde bulunuyordu. Uzun boylusu ise John Foster Dulles idi. Amerikan hariciye vekili, hükümeti adına Mendes France'ın dertlerini dinlemeye memur edilmişti.

Görüşmeler esnasında Fransız başvekilinin, üzerinde ısrarla durduğu husus Kuzey Afrikada cereyan eden hâdiselerdi. İhtilâl, daha doğrusu ayaklanma kıvılcımı Tunus ve Fastan oraya sıçramıştı. Fransızların kanaatince «tedhişçiler» dışardan yardım almasalar teşvik görmeseler derhal sinerlerdi. Fakat iki memleket onlara destek oluyordu: Avrupadan İspanya, Afrikadan Mısır. Bu suretle iki kıtanın birleştiği noktada bulunan Cezayir de Fransızlar için huzur içinde yaşanamıyacak bir yer haline gelmişti.

Cezayirin, Tunus ve Fastan ayrı bir hususiyeti vardı. Öteki iki memleketin Atlantik Paktı ile bir alâkaları bulunmadığı halde Cezayir paktın hudutları içine giriyordu. Hem yalnız, coğrafi vaziyeti dolayısile değil. Bu nokta aynı zamanda metinde de tasrih olunmuştu.

Mendes - France Amerikalı meslekdaşına durumun vehametini aldattı. Cezayirde yerliler ayaklanmışlardı. Mısır ve İspanya, Fransaya karşı vaziyet almışlardı ve belki silâh yardımı bile yapıyorlardı. Halbuki Cezayirde durumun bulanık olması bütün batının emniyetini zedeliyordu. Buna bir çare

Cezayirde son durum
Kabahat çıplak olanda imiş

bulmak icap ediyordu. Amerika harekete geçmeliydi.

Washington'da bu konuşma cereyan ederken Paris mahreçli haberler Fransanın Cezayir meselesini Atlantik Paktı konseyine getirmek niyetinden bahsediyordu. Hakikaten Fransada, Atlantik paktı emrine verilmiş Fransız kuvvetlerini Cezayirli «tedhişçiler» e karşı kullanmak yolunda bir temayül belirmişti. Deniliyordu ki, madem ki Cezayir Atlantik paktına dahildir, orada cereyan eden kanşıklıkları bastırmak da Atlantik paktı kuvvetlerine düşen bir vazifedir. Bunun başka yolu yoktur.

Yalnız bu arada, paktta «dışardan gelecek tecavüz»ün şart koşulduğu unutulmuyordu. İşte onun içindir ki, Mendes - France Washington'da Foster Dulles'a İspanya ve Mısırdan şikâyet etmişti. Bütün bunlar, birbirine bağlı bir takım hadiselerdi.

Fransanın boyu küçük, fakat zekası ve kabiliyetleri büyük başvekili New - York'a dönerken Amerika, İspanya ve Mısır nezdinde teşebbüse geçmeyi kabul etmiş görünüyordu. Tabiî bu teşebbüs bir ültimatom almayacaktı, ama gene Fransa memnundu.

Zira bu sırada Cezayirde hareket, hemen bütün şiddetile devam ediyordu. Ayaklanmış olan çeteler Fransızları fena hakle hırpalıyordu. Halk Fransızların aleyhine dönmüştü ve batı emparyalizminin son kalelerinden biri olan Kuzey Afrikada da Fransa sökülmek üzere bulunuyordu. Bir yandan Cezayirde faaliyet kızışırken Tunus ve Fasta da yer yer ayaklanmalar oluyordu.

Fransa yeniden müşkül bir vaziyettedir.

Birleşmiş Milletler

Vişinski öldü

Delegeler hayretle duraladılar. Demek Vişinski ölmüştü. İşte, Genel Kurulun başkanı Hollandalı Van Kleffens bunu söylemek için toplantıya gelmişti. Toplantıda muhtar hükümetleri olmayan topraklar meselesi müzakere olunuyordu. Van Kleffens sesine, bu gibi hallerde mutad olan acıklı edayı vererek şöyle dedi :

«— Meslekdaşımız, Sovyet delegasyonu başkanı Andrei Vişinski'nin hiç beklenmedik ufulünü Genel Kurula derin ve samimî teessürle arzederim.»

Salonda bulunan bütün delegeler ayağa kalktılar ve saygı duruşunda bulundular. Genel Kurul Başkanı toplantıyı tehir etti. Bunun üzerine, başta bizzat Van Kleffens olmak üzere herkes Sovyet heyetinin etrafını aldı ve taziyetlerini bildirdi. Rus delegelerinin teker teker elleri sıkıldı.

Gerçi Vişinskinin kalbinden rahatsız olduğu bir rnüddettenberi biliniyordu. Hattâ bir ara Moskovaya gitmişti ve o sırada bir daha dönmiyeceği rivayetleri de çıkmıştı. Ama, ölümün, bir kalb krizi şeklinde bu kadar çabuk geleceği beklenmiyordu. Sovyet başdelegesi son zamanlarda gayet neşeli görünmekteydi. Bol bol nükte yapıyor, gülüyordu. Üstelik, kendisinde bir de mühim değişiklik olmuştu. Artık meşhur «niyeti» ini sık sık tekrarlamıyordu. Aslına bakarsanız bu kendisinden ziyade Kremimde vukua gelen bir değişikliğin neticesiydi ama, yine de Vişinskinin şahsında tecelli ediyordu.

Başdeleğe, ölümü ile neticelenecek olan krizi sabahleyin geçirmişi Rus heyetine mensup bir sözcü, Vişinskinin hayatının tehlikede bulunduğunu saklamamıştı. Nitekim Genel Kurulun toplantısında yerini yardımcısı işgal ediyordu.

Vişinski kimdir? Bu ismin Sovyet hiyerarşisinde gayet yüksek bir mevki işgal ettiğinde kimsenin şüphesi yoktur.

1883 te Odesa'da doğan ve aslen Polonyalı bir aileye mensup olan Vişinski, Kief Üniversitesinde hukuk tahsilini bitirdikten sonra 1913 te avukatlığa başlamıştır. 1930 yılma kadar Vişinski siyaset ve ilim sahalarından birini katiyetle tercih etmemiş ve iki sahada da çalışmıştı. 1922 de Vişinski, Plekianof İktisat Enstitüsü Dekanı, 1923 de yüksek Sovyet Mahkemesinde savcı, 1925 de Moskova Üniversitesi Rektörü ve 1929 da Millî Eğitim Komiserliği heyeti üyesi olmuştur.

Bu tarihten sonra Vişinski'nin siyaset hayatını tercih ettiği görülür. Filhakika, 1931 de Adliye Komiseri Yardımcısı, 1934 te Başsavcı Yardımcısı olduktan sonra 1935 ten 1939 tarihine kadar Sovyet Başsavcılığını ifa etmiş ve bu sıfatla devrin büyük muhakemelerinde bulunmuştur.

1940 da Vişinski adalet sahasını bırakarak Dışişlerine geçmiş ve Molotofa yardımcı olmuştur. Vişinski İkinci Dünya Harbini takibeden bütün büyük milletlerarası müzakerelere katılmış, 1950 de Dışişleri Bakanı olmuş ve Stalin'in ölümünden sonra Molotof'un tekrar Dışişleri Bakanlığına getirilmesiyle onun yanında Birinci Bakan Yardımcısı ve Birleşmiş Milletlerdeki Sov--et Başdelegesi sıfatiyle yer almıştır.

Mısır

Suçlu reisicumhur

Tebliğ, sadece ve sadece yabancı basın mensuplarına dağıtıldı. Ne gazeteler, ne radyo bir tek kelime söylemedi. Ama yabancı gazeteler yazmadılar mı, yabancı radyolar söylemediler mi? Yazdılar ve söylediler; okuyup yazması veya radyosu bulunan Mısırlılar da hâdiseden haberdar oldular. Ancak hükümetin istediği, bilhassa avamın neler cereyan ettiğini bilmemesi idi. Bunda da muvaffak olundu.

Tebliğde Reisicumhur General Necibin, Müslüman Kardeşlerle işbirliği yapıp hükümeti devirmek ve iktidarı yeniden ele almak istediğinin artık meydana çıkmış olduğu bildiriliyordu. Tahkikat bu neticeyi vermişti. Bilindiği gibi Başvekil Cemal Abdülnasıra yapılalı suikast neticesinde gerçi başvekile bir şey olmamıştı ama,, yakalanan sanıklar bizzat reisicumhur General Necibin hâdisede methaldar olduğunu iddia etmişler, tahkikat açılmış, ilk olarak reisicumhur tevkif edilerek üzerindeki bütün vazifeler alınmış, tahkikat sonunda da iddianın doğruluğu tesbit edilmişti. Anlaşıldığına göre bizzat General Necip, rejimin düşmanları olan Müslüman Kardeşlerle temas halindeydi ve bunların Başvekil Cemal Abdülnasıra karşı açmış bulundukları mücadeleyi canı gönülden desteklemişti. O kadar ki bunların çıkarmakta oldukları bir mecmuaya bile yardım etmişti.

Bundan iki sene kadar evvel serseri kral Faruğu tahttan indirmek için genç zabitlerin başına geçen ve gayesine eriştikten sonra bütün Mısırda bir ilâh gibi sevilmeye başlayan General Necip, niçin böyle bir harekete lüzum görmüştü? Reisicumhur değil miydi?

Reisicumhur olmasına reisicumhurdu ama, elinde hiç bir kudret yoktu ve doğrusu istenilirse altın kafes içine hapsedilmiş bir kıymetli kuştan farksızdı. Eğer hâdiseler Mısırda değil de, meseli bir Orta Amerika memleketinde geçseydi, General Necip çoktan kursuna dizilmiş olurdu. Ama, arkadaşları müslümandı ve müslümanların bazan çok gaddar oldukları gibi bazan da çok rahim davrandıkları bir hakikattir. General Necip ile bugün iktidarı elinde tutan hizip arasında ihtilâf çoktan baş göstermişti. General Necip Mısırı daha ziyade teokratik bir devlet yapmak emelindeydi, yakasını bir defa Müslüman kardeşlere kaptırmıştı. Onlardan kurtulması son derece güçtü. Buna mukabil Cemal Abdülnasır başka gaye taşıyordu. İstiyordu ki, Mısır artık yüzünü batıya dönsün ve Avrupai mânasiyle bir devlet olsun. Bu fikrinde, Atatürkten de ilham yok değildi. Ancak bunu açıkça söyliyemiyor ve yavaş yavaş, alıştıra alıştıra şark ile bağlarından kurtulmak istiyordu. Ordu da arkasındaydı. Bu bakımdan, General Necibi reisicumhur payesini de muhafaza ederek bir saraya kapatmak o kadar zor olmadı. İşte, Hacı Generalin Müslüman Kardeşlerle beraber ayaklanma yolunu tutmasının sebebi burada gizliydi.

Buna mukabil, aynı gün suikastı fiilen yapan Abdüllâtifin Kahiredeki muhakemesi esnasında Müslüman Kardeşlerin lideri Hasan Hudeybî suikasttan tamamiyle habersiz olduğunu bildiriyor ve bu işle uzaktan yakından hiç bir alâkası bulunmadığım ileri sürüyordu. Onun iddiasına göre, Müslüman Kardeşler kanun dairesinde çalışıyorlardı.

Reisicumhur bile bu Kardeşler'e dahil' olduğuna göre, kanunların neyi ifade ettiği ve kimin tefsirinin caiz sayılacağı doğrusu meraka değer.

General Necip

Cumhuriyete suikastten sanık

Şimdi, muhakemenin sonunu beklemek gerekiyor. Her halde General Necip, bir defa daha reisicumhur olmıyacak, belki Faruğun yolunu tutacaktır.

Fransa

Lurs cinayeti

Hâkim Bousquet, okumakta devam etti;

«— Gece, avdan dönüyordum. Çiftliğe girerken, Lady Drummond'u yan çıplak gördüm. Kadın soyunuyordu. Yanına gittim. Sevişmeye başladık.»

'Dinleyiciler arasından bir uğultu yükseldi. Halk:

«— Ne ayıp!. Rezalet...» diye bağırıyordu.

Hâkim aldırmadı ve devam etti :

«— Fakat gürültü etmiş olmalıyız ki, kocası geldi. Aramızda kavga ettik. Bu sırada, kendimi müdafaa için her halde tetiği çektim.»

Salonu derin bir sessizlik kapladı. Hâkim Bousquet sordu :

«— Tetiği çektiğiniz zaman İngiliz kadın yatıyor muydu, yoksa ayakta mıydı?

Bu sual tam 77 yaşında, bembeyaz saçlı, bembeyaz bıyıklı bir adama soruluyordu. Adı, Gaston Dominici idi. Son senelerin en fecî cinayetlerinden birini işlemiş olmakla itham ediliyordu. Bundan iki sene evvel, çiftliğinin kenarında kamp kurmuş olan üç kişiden müteşekkil bir. aileyi öldürmüş olmakla suçlandırılıyordu. Bu üç kişi, meşhur bir İngiliz âlimi Sir Jack Drummond, 48 yaşındaki karısı Lady Drummond ve 11 yaşındaki kızı Elizabeth idi. Hâdise Fransada, Lurs'de cereyan etmiş ve aylarca faili bulunmıyan cinayet, Lurs cinayeti diye büyük şöhret yapmıştı. Sonradan, hâdisenin kenarında cereyan ettiği çiftliğin sahibi ihtiyar Dominici katil olduğunu itiraf etmiş ve hâlamın okuduğu ifadeyi vermişti. Dominici'nin mahkemesi Digne'de başlamıştır.

İhtiyar Dominici, simdi inkâr ediyordu. Kendisi hiç bir şey yapmamıştı ve tamamiyle masumdu. Fakat poliste şiddetli bir şekilde tazyik edildiğinden kurtulmak için verdirilmek istenilen ifadeyi kabul etmişti.

Hâkim Bousquet'nin son sualine karşı şöyle cevap verdi :

«— O sırada ben, kendi yatağımda yatıyordum. Polislerin elinden canımı kurtarmak için öyle ifade verdim. Baha yaptıklarını size yapsalardı, siz de Öyle saçma şeyler söylerdiniz.»

77 lik Dominici bundan sonra, isticvabı esnasında başına gelenleri acı bir dille anlattı. Söylediğine nazaran kendisini aç ve susuz bırakmışlar, ayrıca tehdit etmişlerdi Fakat, suçsuzdu. Hiç bir şey yapmamıştı. Eğer sonradan tam dokuz defa katil olduğunu itiraf ettiyse, hep aynı sebeptendi: Tazyik! Polis, uzun müddet katili bulamayınca, kendisine yüklenmişti. Hayır, hiç kimseyi öldürmemişti.

Ancak, bazı sözleri arasında mübayenet olmadığı göze çarpıyordu. Bazan, o gece kurşun sesleriyle uyandığını söylüyor, bazan köpeklerin havlamış olduğunu ileri sürüyordu. Her halde, ortada karışık bir durum vardı.

1952 yılında Drummond ailesi tatillerini geçirmek üzere Fransaya gelmişti. Orada burada kamp kurarak dolaşıyorlardı. Öldürülmeleri hakikaten fecî olmuş ve o zamanlar yalnız Fransada ve İngilterede değil, bütün dünyada geniş akisler uyandırmıştı. Kadın ve erkek tüfekle katledilmişti. Çocuk ise kaçmaya muvaffak olmuş, fakat katil peşinden gelerek kafasına dipçik vura vura zavallıyı da öldürmüştü.

Kimdi bu katil? Kırık tüfekten başka elde hiç bir delil yoktu.

Muhakeme devam ediyor. Bakalım, karar ne olacak? Eğer ihtiyar da beraat ederse, Lurs cinayeti tarihin çözülememiş büyük cinayetlerinden biri olarak kalacaktır.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Bir İngiliz diplomatın iki çıplak kadınla elele çektirdiği resim Londrada panik yaratmıştır.

Resmi çektiren diplomat, eski İngiliz Başvekillerinden birinin oğludur ve şimdi İngilterenin, Güney Doğu Asya Yüksek Komiseri bulunan Malcolm Mac Donald'dır. Resimde Borneolu bir kabile reisinin çırılçıplak iki kızı ile plajda gezdiği görülmektedir.

Singapurda çıkan bir çok gazete bu hareketin bir diplomata yakışmıyacağından bahsetmektedir.

(New York Times)

*

Chicago'lu bir kadın, 140.000 dolar tutan servetini bir lokomotif işçisine bırakmıştır.

Joe Kogut ismindeki bu ateşçi 45 yaşındadır. 1950 seçimleri sırasında Chicago'da bulunurken Mrs Boglanger ile tanışmış ve bir akşamı kendisi ile beraber geçirmiştir. İki sevgili bundan sonra mektuplaşmışlarsa da bir daha birbirlerini görememişlerdir.

Son mektubunda Mrs. Belganger, ateşçiye, hayatının en güzel gecesini borçlu olduğunu ve bundan dolayı bütün servetini ona bıraktığını yazmıştır.

Veraset ve intikal vergilerinin ödenmesinden sonra Mr. Kogut'a bu beklenmedik mirastan 40.000 dolar kalmaktadır. (Daily Telegraph)

*

Kraliçe Elizabeth, tarihte at yarışında en fazla kazanan hükümdar olarak ilân edilmiştir.

Genç kraliçe atlarının bu mevsim iştirak ettiği yarışlardan 40.923 Sterlin gelir temin etmiştir.

Bu sene Kraliçenin on atı tam 19 yarış kazanmıştır. Yekûnun 30.002 Sterlinim 4 yaşındaki Colt Ureole adındaki at temin etmiştir. Yarışlarda en fazla kazananlar arasında ikinci Derby ve Saint Leger yarışlarını kazanan Neversay Die isimli atın sahibi Amerikalı Robert Sterlin'dir. (Daily Telegraph)

Kısa bir müddet evvel ölen meşhur aktör Lionel Barrymore'un cenaze merasiminde tabutu artistler taşımışlardır. Bunlar, Clark Gable, Walter Pidgeon, Robert Taylor, Spences Tracy ve Mickey Rooney'dir. (A. P.)

*

Pasifik sahillerinde 1.80 metre boyunda ve 300 kilo ağırlığında bir kaplumbağa yakalanmıştır.

Bu cins kaplumbağaların nesli tükendiği için, bu kaplumbağa büyük alâka uyandırmıştır. (New York Times)

Nairobi'de bir dişi arslanın kimin tarafından vurulduğu siyasi bir mesele halini almıştır. İtalyan konsolosu, hayvanı yalnız başına öldürdüğünü iddia etmektedir. Bu sebepten dolayı Kenya hükümetine diplomatik bir protesto çekmiştir.

İtalyan konsolosu Kont Alexandro ise «Hayvanı benim attığım kurşunlar öldürdü. Yunan konsolosu buna şahittir. Bu artık bir izzetinefis meselesi oldu.» demektedir. Fakat arslanı kovalamış olan Rodney Elliot ismindeki bir avcı ise arslanı yakalayanın kendisi olduğunu söylemektedir.

Arslan Nairobi'deki İtalyan konsoloshanesinden takriben 250 metre ilerdeki bir bahçede vurulmuştur. Arslanın Hayvanat bahçesinden kaçtığı da tesbit edilmiştir. Kont korucuların sadece yaraladıklarını söylemektedir. Nihayet arslana otopsi yapılmasına karar verilmiştir. (A. P.)

Şeytan Nuri
Sabırlı adam

Nureddin Kırali adında bir vatandaş, —kendisi İstanbulda «Galatasaraylı Şeytan Nuri» diye meşhurdur— evine telefon almak üzere bundan on dört buçuk sene evvel, 13 Mart 1942 tarihinde Kadıköy telefon müdürlüğüne müracaat etmiştir. Sıra numarası 40 dır. Alâkalı memurlar gelmişler ve keşfi yapmışlardır. Keşif numarası 891 dir. Buna rağmen Şeytan Nuri bugüne kadar telefonunu alamamıştır.

Türkiyenin bu en sabırlı adamı hâlâ beklemektedir.

*

Manhatten eyaletinde erkek kıyafetli iki kadın gangster şehrin ana caddesindeki barları soymuşlardır.

Kadın gangsterler, barı soyduktan sonra, bar sahiplerini de ifade veremiyecek kadar ağır surette yaralamışlardır. Polis, cüretkâr kadınları aramaktadır. (New York Times)

Sürat ölçmek için kullanılan radarın mucidi Robert Watson Watt, otomobilini çok süratli sürdüğü için 12,50 dolar cezaya mahkûm olmuştur. Watson Watt'ın bu kadar hızlı gittiğini polis, kendi icadı radar ile tesbit etmiştir. (News Week)

*

Fransız ressamı Andre Derain tablolarında çiğ renkler kullanmakla meşhur olmuştur. Bir otomobil kazasında yaralanan Derain hastahaneye kaldırılmıştır. Baygınlığı geçip gözlerini açınca etrafında beyaz gömlekli doktor ve hastabakıcılar ile her şeyin beyaz olduğunu görmüş ve yüzünü buruşturarak:

«— Burada, kırmızı veya yeşil renk yok mudur? Ne biçim yer burası...» demiştir. News Week)

*

Pariste Dijon Konservatuvarı müzisyenleri Beethoven'in bir senfonisini çalarlarken kapı çalınmış ve içeri bir boğa girmiştir. Müzisyenler evvelâ korku ile yerlerinden fırlamışlar, fakat boğanın yerinden kımıldamadığını görünce esere devam etmeğe başlamışlardır. Boğa, polisler gelene kadar büyük bir ciddiyetle senfoniyi dinlemiştir. Boğanın mezbahadan kaçtığı anlaşılmışta. (News Week)

*

Son zamanlarda bir atom enerjisi toplantısında konuşan Enherst Üniversitesi Profesörü Harold Flough, şualara arzedilen tohumların yeni nebat soyları husule getirdiğini söylemiştir.

Profesör, beş yıl evvel Oak Ridge' de şualara maruz bırakılan 7500 Amerikan fıstığı tohumunun daha şimdiden, Amerikanın cenup bölgeleri için faydalı olabilecek yeni çeşitleri' geliştirdiklerini açıklamışta. (Neve York Times)

*

Franfurt Hayvanat Bahçesi müdürü Dr. Bernhard Grizimek Afrikadaki vahşi hayvan neslinin bu asır zarfında tükeneceğini tahmin etmektedir.

Mütehassıs, hâlen Afrikada yalnız 6 ilâ 10 bin goril kaldığım söylemiş ve demiştir ki :

«— Yabani fillerin sayısı 200 bine düşmüştür. Yeleli aslanların da azaldığı görülmektedir. Afrikada bu gün yaşayan aslanların cinsleri âdidir.»

Bu yüzden, son günlerde avı tahdit etmek ve yabani hayvanları korumanın zaruri olduğu görülmüştür. (AP.)

*

Faith Warren isminde bir zencinin Ameliyat masasında yarım saat kalbi durmuştur. Neticede, vücuduna saplanan bir kurşunu çıkarmak için kendisine yapılan üç saatlik ameliyatı salimen atlatmıştır.

Doktorlar kalbin durduğunu farkedince, bir taraftan kalbe masaj yapmağa, bir taraftan da Warren'e kan vermeğe başlamışlardır. Yarım saat sonra kalb tekrar çalışmağa başlamıştır. Fakat Warren'in sıhhi durumu yine de vahimdir. (New York Times)

KADIN

Moda

Jacques Fath'ın arkasından

Mesleğinde muvaffak olmuş, şöhrete erişmiş bir insan, yaşadığı müddetçe, bizim için şanslı, parlak, müstesna bir varlıktır.. Ancak bu insan ölünce, onun hayatta geçirmiş olduğu devirleri, birbir öğrenir ve ekseri, bu gibi meşhur kimselerin çok mücadeleli, zor ve karanlık günler yaşamış olduklarını anlarız.

İşte Parisin moda krallarından biri olan Jacques Fath da şöhretini, ekseri yükselmiş insanlar gibi, sırf irade ve yılmak bilmez bir çalışma aşkına borçludur.

1937 senesinde, henüz 25 yaşında, Parisin en genç terzisi olarak işe başlıyan Jacques Fath tek odalı bir atölyede, yalnız başına çalışıyordu. Büyük bir sanat aşkı ile hazırladığı modelleri teşhir etmek için, genç ve güzel bir sarışın olan karısı Genervieve'den başka da mankeni yoktu.. Allahtan Genevieve mankenlikten yetişmiş, zeki ve istidatlı bir kızdı. İşte Fath'ın belki hayattaki en büyük şansı da bu kadına rastlamak olmuştu: Çünkü gerek mesleğinin başlangıcındaki zor günlerde, gerek şöhretinin en yüksek basamaklarına eriştiği anlarda, gerekse kendisini ölüme mahkûm eden lösemi hastalığı devresinde «Genevieve», Jacques Fath için tükenmez bir kudret ve teselli membar olmuştur.. Fath'a en güzel modellerini ilham eden bu genç kadın, onun parasızlık devrinde, mücevherlerini rehin ederek, atölye borçlarım ödemiştir..

1937 senesinde işe başlıyan Fath İkinci Cihan Harbine girmiş, yararlıklar göstermiştir.. Kumaşlar üzerinde detaylar aramakla vakit geçiren bir san'atkârın çok iyi bir asker olabileceğini kimse düşünemezken o, harpte en yüksek şeref madalyasını kazanmış ve nişanlarla taltif edilmişti.. Fakat her ne zamanda modelleri o kadar tutunmuştu ki Amerikalı zenginler Fath imzasını taşıyan bir elbise alabilmek için Parise akın ediyorlardı.. Bilindiği gibi, Fransanın, mühim gelir kaynaklarından biri de ecnebileri memlekete celbetmektir ki Fath bu işi mükemmel başarmıştır. Meselâ Ali Hanla evlenirken Rita Hayword'un fevkalâde çehizini Fath'ın hazırladığı hatırlardadır..

Fatih ölürken müessesesinde 600 den fazla insan çalıştırıyor, Amerika ile milyonluk işler yapıyor ve hazırladığı pahalı modellerden başka, halk için, hâzır ucuz elbise satışına başlamayı düşünüyordu. Zaten şıklıkları ile tanınmış olan Fransız kadınlarının, az bir para mukabilinde, model gibi giyinip çıkabilmelerini sağlayacak olan bu teşebbüs Fath'a büyük bir sempati kazandırıyordu.

Fath hakikaten çok çalışmış, çok yorulmuş, fakat bu çalışmanın semeresini elde etmiştir. Sayfiyedeki malikânesinde, senede bir defa verdiği kostümlü baloya davet edilmek, Parisin en yüksek sosyetesine dahil insanların şeref addettikleri bir şeydi. Onu herkes, hattâ en büyük rakipleri bile sever ve sayardı..

Fath'ın kendisine has, çalışma sistemleri vardı: Meselâ metrelerle kumaşı tutar, havaya fırlatır ve onun tabii olarak düşüşünü seyrederdi.. Bu tabii düşüş hareketleri ona modelleri için ilham kaynağı olurdu.

Son senelerde kısa boylu mankenlere kullanmak yoluna giden «Dior», «Gres» ve «Carven» in aksine olarak, Fath ekseri zayıf, çok uzun mankenleri seçerdi. Geçen sene ilkbahar mevsiminde aldığı yeni mankenlerden altı tanesinin de boyu 1.70 den uzun idi ve hiçbirinin kilosu 55 i geçmiyordu.. Son defileye 14 mankenle iştirak etmişti. Fath'ın dar eteklere, kalkık yakalara, V şeklinde açık dekoltelere zaafı vardı. Fakat en çok sevdiği şey kürklerle oynamaktı.. Bazan çok ağır bir elbisede, incecik bir astragan motifi görürsünüz. Bu masrafsızca yapılabilecek bir şeydir, hattâ her kadının sandığında böyle kürk artıkları mevcuttur, fakat bu kürk parçasına Fath'ın eli değmiştir ve onu öyle bir yere, öyle bir şekilde koymuştur ki bu kürk parçası mücevher gibi parlamaktadır.. Panter taklidi kumaşlardan pantolon ve elbiseler hazırlıyan, ince bir kürk parçasından açık yakalı, kolsuz bir sveter ve aynı kürkten bir kasket yapan hep odur. Bakarsınız, kocaman, zengin bir vizon yakayı saten kurdeleden bir fiyonkla bağlamıştır.. Sade şekil üzerinde zengin detay buluşlarına meraklıdır.. Dümdüz, dar bir elbise, yerine konmuş güzel bir mendille, Fath'ın elinde birden değişiverir.. O, çalışan kadınlar için kalın «tıveed» kumaşlardan sıcak, rahat elbiseler modasını çıkarırken bir yandan vizondan, herminden çok lüks jaketler hazırlamıştır.. Onun defilelerinde, mankenler, bazan, basit siyah kılıflara bürünmüş olarak görünürler. Bu Fath'ın zengin detay buluşlarını daha iyi tebarüz ettirebilmek içindir. Meselâ; Böyle dümdüz bir kılıfa bürünmüş mankenin başında

Fath!
Herkes ondan bahsediyordu

yepyeni bir şapka, elinde yepyeni bir çanta vardır.. Veyahut harikulade küpeler taşımaktadır.. Bu demektir ki insan şıklığını, değişikliğini bir tek noktada toplamalı, diğer noktalarda fevkalâde sade ve düz görünmelidir.. Bazan da o, sanki çok yorucu olan defileyi hazırlıyanları da, seyredenleri de güldürmek, dinlendirmek ister gibi hoşluklar hazırlamıştır.. Bakarsınız, fevkalâde bacaklı bir manken kız, siyah benekli çoraplarla ortada dolaşmaktadır.. O gider beresinin iki yanından iki renkli, yalancı saç örgülerle inen, bir başka manken odaya girer, bunu şapkası burnuna kadar inmiş, göz yerlerinde delikler açılmış maskeli bir güzel takip eder.. ve sonra yine o ağır, muhteşem defile devam eder..

Şimdi Fath'ın bıraktığı büyük terzihanenin başına karısı Genevieve geçmiştir.. Acaba Genevieve bu işi devam ettirebilecek mi?.. Onları yalandan tanıyanlar şöyle demektedirler: «Model yaratmak Allah vergili olduğu kadar, bir bilgi işidir de ve öğrenilir.. Genevieve ise Fath'ın yanında senelerce ders almış ve çok şeyler öğrenmiştir.»

Zaten Genevieve bu işte yalnız değildir, kocasının yolunda giden ressamlara, kıymetli arkadaşlara sahiptir.. Evet Jacques Fath 42 yaşında, arkasında ağlayan genç bir kadın ve 11 yaşında bir oğlan çocuk bırakarak ölmüştür; fakat Fath imzası çok uzun zaman, elbiselerden silineceğe benzememektedir.. J. C.

Sosyal hayat

Cins farkı

Yer — Türkiye'de bir şehir.
Semt — Bir kız lisesinin bahçe kapısı.
Zaman —7 ' Mekteplerin dağılma saati.
Kahramanlar — Erkek lisesi talebeleri.
Maksat — Ya muayyen bir kız arkadaş ile buluşmak veya her hangi birinin arkasına takılıp evine kadar takip ve taciz etmek.

Meğer bizim komşular arasında bir hayli müteassıp ve kızına düşkün anne varmış. Sokağımızın büyüklüğüne göre nisbet bir hayli yüksek.. Sağdaki ve soldaki evlerden her sabah birer annenin kızlarını yanma katıp mektebe götürdüğünü görürdüm. Akşam da gider alırlar. Çifte tedrisat yapıldığına her halde pek sevinmişlerdir. Zira eskiden günde 4 öğün arşınladıkları yolu hiç olmazsa ikiye indirdiler. Bu annelerden birini tanırım. Merak ettim sordum: «Kızınızı mektebe neden yalnız yollamıyorsunuz? —Kız da Allah bağışlasın pek güzeldir— «Ah evlâdım, erkek çocukları rahat bırakmıyor, peşine takılıp eve kadar geliyorlar. Ben bile yanında iken lâf atıyorlar.»

Kanaatimce bu anne bir hayli yanlış hareket ediyordu. Mademki bu çocuk bu memleketin evlâdıdır ve burada yaşıyacaktır, bu gibi hareketlere karşı nasıl hareket edeceğini biran önce öğrenmeli idi.

Peki, bu erkek çocuklar neden kendi işlerine ve derslerine bakmıyorlar, elâlemin kızlarının arkasına takılıyorlar? Daha ufak yaşta alay olsun diye başlıyan bu gibi hal, tavır yer ediyor ve zamanla itiyat halini alıyor. O derece ki sokakta onun bunun lâfı ile taciz edilmeden bir adım yüreyemez hale geliyorsunuz. Bu büyük derdin hal çarelerinden biri herhalde meseleyi kökünden ele almak, yâni. tahsil çağında halletmektir.

Aman, orta mektep ve lise çağında olan genç kızlar ve delikanlılar en kritik yaşlardadır, bir arada bulunmaları akıllarım fena yollara çeler, onları bir sırada dirsek dirseğe oturtmıyalım, tecrid edelim, ayrı ayrı daha iyi okurlar zihniyeti ile kız ve erkek mektepleri birbirinden ayrılmıştır; halbuki, mektep dışında, her yasak şeyin yaptığı tepki gibi bir araya gelmeğe çalışırlar, daha da fazla zaman kaybederler, dikkatleri de dağılır.

Bugünkü cemiyet içinde kadın erkek münasebetleri çok değişmiştir. Artık kadın bütün hayat boyunca erkeklerle omuz omuza yaşamaktadır. Acaba bir insanın karakterinin teşekkül ettiği, birtakım huy ve itiyatlar edindiği bir zamanda 6 senelik hayatım daha evvel ve daha sonra bir arada bulunduğu diğer cins insanlardan apayrı geçirmesi ona faydadan ziyade zarar getirmiyor mu?

Muhakkak ki kadın ve erkek münasebetlerinin en normal şekli alışkanlıktan doğar. Bu alışkanlığı doğuracak şey, araya hiç bir fasıla girmeden yapılan muhtelit tedrisattır.

İlk mektepte ayni sınıfta okuyan ve oynıyan kız, erkek talebe orta mektep ve lisede bir arada olmakta devam ederlerse, bu vaziyet onlara tuhaf görünmez, mektep hayatına başladıklarından beri alıştıkları bir hal devam edegelmektedir.

Bilhassa orta mektep çağındaki kızlar derslerine çok dikkatlidir, oğlan çocukların ise dikkati daha dağınıktır. Kızlarla bir arada olmakla onların yanında küçük düşmek istemezler. Ve büyük bir ihtimal, dertlerini daha ciddiye alırlar. Yaşları büyüdükçe birbirlerini daha iyi tanır ve anlarlar. İki tarafta birbirlerinin psikolojilerine daha yalandan aşina olur ve neticede hayat arkadaşı seçerken ne istediklerini ve buna mukabil ne verebileceklerini daha kesin bilebilirler. Evlilik hayatında geçim ve saadetin en mühim esaslarından biri —birçok kimseler bunun üzerinde hiç durmazlar— psikolojik anlaşmadır. Bu anlaşmanın daha kolaylıkla temini mesut aile adedini yükseltir. Hepimizin hayatta en çok istediği şey de bu değil mi? Üniversite hayatındaki gençler evlenebilecek bir çağa geldiklerinden, ' bir araya gelince, bir kısmı (zamansız olduğu halde) hemen evlenmeğe karar verir. Bir kısmı da gerek evdeki, ve gerek mektepteki baskı üzerinden kalktığı için memnundur. Flört etmeğe başlar. Derslerini ihmal eder. Halbuki ilk mektepten beri arada bir ayrılık devresi olmasa, bütün bu hareketler daha tabii bir seyir takip ederdi. Birbirleri ile arkadaş olmayı öğrenirlerdi. Erkekler kızlara hürmet etmeğe alışırlar ve böyle başlıyan arkadaşlık devam edip giderdi. Kızlarla bir arada oturan, okuyan, arkadaşlık eden bir gencin sokakta gördüğü bir kıza lâf atmasına ve takılmasına lüzum kalır mı?.

G. C.

Kitaplarınıza ve plâklarınıza düşkün müsünüz?

* Kitabınızın kumaş kaplı yüzü kirlenmişse, kaynamış suya batırılıp iyice sıkılmış tüysüz bir bezle silerek güzelce temizliyebilirsiniz.

* Deri kaplı kitapların parlak kalmasını istiyorsanız, taze cila ile siliniz.

* Kitaplardaki bütün yağ lekelerini benzin ve magnezya karışığı ile kolaylıkla çıkarabilirsiniz.

* Biraz eskimiş kıymetli plâklarınızı, evvelâ biraz votka içinde ıslatılmış ve sonra zeytinyağına batırılmış bir bezle silerseniz, yeni hallerinden daha tatlı ve net ses verir.

Ucuzluk başladı!!.

Arada sırada evinizin bütçesini tanzim etmeğe kalktınız mı hiç? Ban her aybaşında, bu işe teşebbüs ederim. Bir hafta, on gün kadar bütün alışverişlerim «gelir, gider» hanelerine yapılır, günlük masraflar on günlük zarflar içinde üç kısma ayrılmıştır, günü gelmeden zarfları açmamaya azmetmişimdir. Kısacası, şu ay sonu kabuslarından kurtulmanın türlü türlü çarelerini ararım. Fakat birden fevkalâde bir masraf karşısında kalır, zarfları yırtar, hilelere başvururum. Sonra da malûm netice..

Şu son günlerde, henüz ikinci zarfı yırtmamıştım ki, kapı çalındı. Ve çantalı bir adam karşıma dikildi.

Bilmem hiç dikkat ettiniz mi? Bir adam, çantası koltuğunda kapınızı çaldı mı .0 derhal «mühim adam» olar. Keramet onun nezaketinde mi, ciddiyetinde mi, yoksa yalnızca çantasında mıdır bilmem? Fakat çantalı bir adam, ne kadar kelli felli olursa olsun, bütçesini yapmış olan bir kadım korkutamaz!.

Elektrik, havagazı, su «X, y, z» cemiyetlerine verilecek paraları ayrı ayrı zarflara koyup hazırladığım için, çantalı adamı bir kahraman gibi karşıladım. O, nezaketle beni selâmladı, sonra kısaca :

— Bekçi parası, 6 aylık, dedi, yazın yokmuşsunuz.

Durakladım. Gel de şimdi zarfı yutma! Bütçe tanzim ederken, her şeyi düşünmüş, bekçi parasını unutmuştum. 150 kuruştan 6 aylığı 900 kuruş ediyordu.

Sözün kısası, memura 10 lirayı uzatırken, deminki kahraman değildim artık!. Zaten hep böyle oluyordu işte!. Bir şevi unutuyor, günü germeden zarfı yırtıyordum. Sonra da çorap söküğü devam edip gidiyordu..

Bu sırada, çantalı adam cebinden bir sürü para çıkarmış bana uzatıyordu;

— Fazla veriyorsunuz dedim, 9 lira tutar.

O ciddiyetle başını salladı. Hayır borcunuz 6 lira. Bundan sonra her ay 150 kuruş değil, 100 kuruş vereceksiniz!.

— Neden?

— İndirme yapıldı, ondan..

— İndirme mi yapıldı? Yâni bekçi parası ucuzladı öyle mî?

Herhalde adam çıldırmıştı.. Ucuzlamak ne demekti? Ben senelerdenberi bu fiili hiç, hiç duymamıştım.

— Mümkün değil dedim, siz 9 lirayı alın.

Adam hayret ve şüphe ile bana baktı. Sonra cevap bile vermeden gülerek uzaklaştı. Elimde bir sürü bozuk para, bu ucuzluk müjdecisinin arkasından bakakaldım...

Bir defile mi?

Saat 4 ile 5 arası, kız mekteplerinin bulunduğu civarlarda, o yollan takip ederek biç yürüdünüz mü? Eğer yürüdünüzse, üçer beşer, grup grup kızlar görürsünüz. Şehrin yabancısı iseniz bu süslü hanımların nereden nereye gittiklerini kestiremezsiniz. Zira hiç. birinde mektep talebesi hali yoktur. Sadece yaşlarından, taşkınlıklarından ve ellerindeki mektep kitapları ile çantalarından öyle olduklarını anlarsınız. Yoksa bunu kıyafetlerinden çıkarmak asla mümkün değildir.

Başka başka kıyafetlerde, mevsimine göre ya rengârenk kazaklı, yahut da çeşit çeşit ceketlidirler. Bu manzara, bir mektep dağılışından ziyade insana biran için de oba defile hissini verir, ve akla daima aynı şeyi getirir: «— Bu talebelerin, daha doğrusu devam ettikleri mekteplerin belli bir kıyafeti yok mudur?. Bu kızlar, neden nizamî siyah önlükler giymezler?..» Bunu, muhakkak ki, mektep idarecileri de düşünürler; düşünürler ama, hiç bir zaman da kıyafet hususunda akı tedbir almak akıllarına gelmez. Talebeler bazen önlük yerine siyah bir etek ve kazakla, bazen de bambaşka kıyafetlerle gezerler. Hele beyaz yakalar o kadar oyuncak olmuştur ki.. Kimi yuvarlak, kimi sivri uçlu, kimi de bebe yakayı tercih eder. Bu arada, mecburen giyilen bazı önlüklerin yakasından çıkarılmış rengârenk eşarplar da sözüm ona bir süs gösterisidir.

Bunda kabahati, kat'iyen talebelerde aramamak lâzımdır. Çünkü yaşları 12 ile 17 arasındaki kızların süsü ne kadar sevdikleri, ne kadar maymun iştahlı oldukları kimsenin meçhulu değildir. Beline kadar uzamış saçlarının örgülerini, mektebin köşesini dönerken kaçamak çözüp kendini süslü zanneden kızcağız zamanla bu hareketine gülecektir, fakat 12 yaşında iken bu şekilde hiç de güzel olmadığı kendisine söylense de inanmaz ve çeşitli mânâlar verir. Zira, küçük başı henüz bunu idraka müsait değildir. Artist kartı veya plâk kolleksiyonu yapmak merakı gibi, bu rüküşlük de bir müddet devam edecektir. Bununla uğraşmak, her şeyden evvel ebeveynin vazifesidir. Anneler, kızlarını karşılarına alıp doğruyu gösterdikleri takdirde, çoğu zaman kızlar kendilerini komik duruma soktuklarını anlayacaklardır. Anne ve babalar mektep idareleri de kıyafet bakımından titiz davranmak mecburiyetindedir. Çünkü bu kaprisler mektep dahilinde hoş görülmemelidir, zira görülürse ortaya çıkacak keşmekeşin önüne geçilmez.

Memleketimizde, nereden geldiği belli olmayan garip bir zihniyet mevcuttur. Nedense, bilhassa İstanbulda bulunan ve yabancı dille tedrisat yapan mekteplerin sadece züppe ve ukalâ insan yetiştirdiklerine inanılır. Pek çoğumuza göre Kolejliler, Galatasaraylılar ve diğerleri kendilerini beğenmiş, ukalâ, züppe kimselerdir.

Halbuki, iyi aile terbiyesi almış, sağlam şekilde yetiştirilmiş bir çocuk nerede okursa okusun züppe de olamaz, ukalâ da. Öbür taraftan, karakteri müsait olan da, hangi mektebe gitse ne ise odur.

Bu mekteplerin - bilhassa kızlara ait olanları - en iyi taraflarından birisi de kıyafet hususundaki titizlikleridir Meselâ High - School ve Dame de Sion, kıyafette, paltoya varıncaya kadar

riayet eden mekteplerdir. Lâcivert ve muayyen biçimde formaların üzerine yine aynı renkte ve yeknesak paltolar giyilir.

Herkesin gözüne bilhassa şıklıkları ile batan kolejlilere gelince, onlar da lise kısmına, hattâ son sınıfa kadar mektepte forma giymeye mecburdurlar. Kıyafette en ufak bir aykırılık ve laubalilik ağır şekilde cezalandırılır. Son senelerde ise, artık birer genç kız haline gelen talebeler, ekseriya sade birer bluz ve eteği tercih ederler.

Mektep haricinde ise, talebeyi forma ile dolaşmağa mecbur etmek kimsenin hakkı değildir. Bunu idrak eden mektep idaresi, yatılı talebelere ders ve mütalalar bittikten sonra serbestçe giyinme müsaadesini verir. Bu mekteplerin itiyad haline gelmiş en iyi âdetlerinden birisi de, bilhassa akşam yemeklerine giden talebelerin itina ile temiz bir şekilde giyinmeleridir.

Mektepli kızlarımızın, bacağı görünürse günaha girermiş gibi uzun siyah çoraplarla, çok biçimsiz bir görünüşü olan kasketlerden kurtulmaları elbette ki iyi olmuştur. Bunlar ortadan kalktıktan sonra, genç kızlarımızın mektebe gidip gelirken siyah önlükleri ile beyaz yakalarım giymelerini ve saçlarını sade bir şekilde taramalarını istemek hiç de fazla bir külfet tahmil etmez. Gönül ister ki, mektep idareleri ve aileler de bu işi ciddiyetle ele alsınlar ve talebeler birbirlerinden farksız, aynı renk ve ayni biçim bir kıyafetle karşımıza çıksın. R. E.

KİTAPLAR

AKSEKİ KAZASI

Tarih - Coğrafya - Turizm - Biyografya

(Yazan : Kemal Özkaynak. Ankara 1954. Akgün M. 179 *S. + 8 sayfa resim. 3 lira).*

İçindekiler: Akseki kazası « Giril; Coğrafya - Turizm; Tarih; Akseki'de halk hareketleri; İdare; Sosyal durum; Halkiyat ve Harsiyat; Köylerimiz; Bucaklar: Akseki kazasında yetişen başlıca ilim, fikir, sanat, idare ve siyaset adamılan; Resimlerle Akseki kazası. Bir kazamızı bütün değerleri ile inceliyen bu güzel monografinin biyografya kısmı bilhassa dikkate değer. Kitaba bir de bibliyografya eklenmiştir.

DİVAN ŞİİRİ

XV - XVI. Yüzyıllar

(Hazırlıyan : Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul 1954. Yeni M. 143 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı: 296. Türk Klâsikleri: 38).

Divan edebiyatının önde gelen şairleri için ayrı birer kitap çıkarılmıştır. Bu seride, bütün Türk şiirini tamamlamak amacı güdüleceği anlaşılıyor. Bu kitap onu gösteriyor. Kitabın başında bu iki yüzyıl üzerinde toplu olarak durulduktan sonra sairlere ayrı ayrı temas ediliyor: Süleyman Çelebi, Kemal Ümmî, Yazıcıoğlu, Eşrefoğlu, Şeyhî, Ahmet Paşa, Nizamî, Cem, Necati, Mihrî Hatun, Mesihi, Tâcizade Cafer Çelebi, Âhî, Lâmiî, Ruşenî, Hayreti, Zatî, Hayalî, Nev'î, Yahya Bey, Ali, Hakanı, Dukakinzade Ahmet Bey Divane Mehmet Çelebi, Şahidi, Yusuf Sine-çâk. Ayrıca: Bibliyografya. Kitabın ikinci bölümünde bütün bu şairlerin eserlerinden Örnekler verilmiş, bu örnekler bugünkü dile çevrilmiş, bundan başka, alt notlarda lüzumlu bilgiler kaydedilmiştir.

EKİLMEMİŞ TOPRAKLAR

(Yazan: Orhan Hançerlioğlu. İstanbul 1954. Yeni M. 125 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı 300. *Varlık Cep Kitapları: 111).*

Yeni Türk Türk romanını —bununla birlikte— dört küçük romaniyle beslemiş olan Orhan Hançerlioğlu bundan önceki üç eserinde üç ayrı tarzda denemeler yapmıştı. Yeni eseri, bir köylü ailesinin hikâyesi, dolayısiyle, uzun yüzyılların ihmaline uğramış olan Anadolu'nun macerasıdır. Her eserinde ayrı bir başarı gösteren yazardan artık daha büyük denemeler bekliyoruz. Çünkü, yeni romanımız henüz büyük hikâye halindedir; asıl romana geçmenin zamanı ise gelmiştir.

MISIR İHTİLÂLİNİN İÇYÜZÜ

(Yazan: Cemal Abd-el Nasser. İstanbul 1954. Vatan M. 31 *S. 100 kuruş).*

Mısır Başbakanı, bu küçük kitabında, Mısır ihtilâlinin küçük bir tarihini vermektedir. Bu küçük kitabın merakla okunacağından şüphe etmeyiz. Yazar, Mısır ihtilâlinden bahsederken «felsefe» deyimini kullanmamağa gayret edeceğini, çünkü ihtilâlin felsefesine varabilmek için daha derinlere gidilmesi gerektiğini açıklıyor.

SHOPHOKLES

Hayatı - Sanatı - Eserleri

(Hazırlıyan: Azra Erhat. İstanbul 1954. Yeni M. 126 S. 100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı: 295. Dünya Klâsikleri : 13).

Eserin 29 sayfası: «Tragedia ve Sophokles» başlığını taşıyan bir tanıtmadır: Beşinci yüzyıl Atinasi; bir yüzyılın tarihçesi; Tragedia nedir?; Tragedianın doğuşu; Dionysos bayramları ve temsiller; Tanrı Dionysos, efsanesi ve dini; Tragedia'nın yapısı; Koro ile dialog; Maske; Sophokles'in hayata; Eserleri. Örnekler bölümünde: Tragedialarından örnekler: Aias (Çeviren: Azra Erhat); Elektra (Çeviren: Azra Erhat); Kral Oidipus (Çeviren; Bedrettin Tuncel); Trakhis Kadınları (Çeviren: Şaziye Berin Kurt);- Philoktetes (Çeviren: Nurullah Ataç); Oidipus Kolonos'ta (Çeviren: Nurullah Ataç).

KÜÇÜK İSTASYONLAR

Ayhan Hünalp'in romanı. İstanbul 1954 Bilgi Basım ve Yayınevi. 13 + 98 S. 100 kuruş)

Ayhan Hünalp, 1950 yılında ilk kitabını yayımlamıştı. «Uç otuz para» adını taşıyan bu şiir kitabını şimdi bir roman takibediyor. «Küçük İstasyonlar) ın başında Prof. Kenan Akyüzle Reşat Nuri Daraga'nun önsözleri var. Bu önsözlerde kesin bir hüküm bulamıyoruz. Hattâ, sözü fazla dolaştırıyorlar. «Küçük İstasyonlar» bir psikolojik roman denemesi inidir? Öyle görünüyor. Gerçekte ise psikolojinin ta kendisidir. Henüz otuzuna varmamış genç bir yazarın ilk konusu - çoğunluk - kendi hayatı, kendi duygularıdır. A. Hünalp'in ilk romanını bir otobiyografi saymamak imkânsızdır. Romanda Alev Topuz adiyle yaşıyan kahraman, yazarın kendisi veya kendisinden alınmış parçalardır.. Orhan Hançerlioğlu'nun «Büyük balıklar» da, daha önce Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun «Panorama» da yaptığını yani çeşitli olayların bir bütün haline getirilişini «Küçük istasyonlar» da da görüyoruz. Fakat ötekilerdeki kadar kesin çizgilerle belirtilmemiş, birbirine, içiçe geçmiş olaylar, şahıslar halinde.. «Küçük istasyonlar» bir denemedir? Şu var ki, genç yazar, yazdıklarını okutuyor. Bu duygu kaosu içinde bir kıvılcımın gizlendiğini duyuruyor. Burada bir noktayı daha hatırlatmak lâzım: Şairlerimiz zaman zaman romana özeniyorlar. Şiir her zaman başlangıçtır. Romana geçtikten sonra şiirden ayrılanlar az değil.. Hünalp ve onun gibi yapanlar - Attila İlhan da böyle - nerede karar kılacaklar, bilemeyiz. Romanımız kısırıdır. Dileriz ki, bu çetin yolda yürüsünler.

MUSİKİ

Konser

Kader gene kapıyı çaldı

Beethoven'in beşinci senfonisi hakkında şimdiye kadar pek çok lüzumsuz lakırdı yazılmış ve söylenmiştir. Geçen hafta Ankara'da Üniversite konserindeki icrasından önce eseri izah eden zat bir hülâsa yapmak istedi. Bu garip izahın da bir öğretim cephesi olabileceğini düşünerek söylenenleri hoş görürüz. Yok ciddi idiyse, o zaman gülmekten veya üzülmekten başka elden ne gelir? Konserlerin program notlarında sık sık rastlanan o bön edebiyatla yazılmış metin, bir ihtifal nutkunun tantanalı ve patetik edasıyla okundu. Nelerden bahsedilmedi ki? Tahmin edebilirsiniz: «Ilık ilkbahar güneşini andıran sesler...» den, «mukadderatın boğazına sarılan insan...» a kadar... «Zaferi bundan daha iyi ifade eden müzik bugüne kadar yazılmamıştır» gibi dogmatik ifadeler de eksik değildi ve bütün bunlar, o mahut ve meşhur «kader kapıyı çaldı» efsanesi etrafında dolaşıyordu.

Beethoven'in eserini bu şekilde tefsir etmiş olduğu söylenir. Aslında, beşinci senfoninin ne ifade ettiğini kimse bilmez. Eser hakkında, Hamlet için olduğu kadar, münakaşa edilmiştir. Fakat Do Minör Senfoni, gene de, musiki tarihinin en karanlık eserlerinden biri olarak kalmıştır. Onu izah etme gayretleri de, musikiyi sözle izah etme gayretlerinin hepsi gibi, fuzulî olmuştur. Beethoven'in beşinci senfonisi bugün, saf musikinin, mücerret musikinin - programlı musikinin değil abidesi olarak yaşamaktadır.

Günümüzün belki en şöhretli orkestra eseri haline gelmiş olan bu senfoniye, muhtelif devirlerde muhtelif manalar verilmişti. İlk cümlenin, kaderin kapıyı çalmasını ifade ettiği kanaatinde olanlar, Alınanlardır. Fransızlar, eserin tamamını siyasî liberalizmle alâkalı sayarlar. Daha sonra senfoni, askeri zaferin sembolü ve nihayet Birleşmiş Milletler zaferinin sloganı olarak kabul edilmiştir. Bunun bir sebebi de, eserin başındaki üçü kısa biri uzun dört notanın, mors alfabesindeki «V» harfini temsil eden bir ritmde olmasıydı. «V», «Victory» yani «Zafer» kelimesinin baş harfidir.

Beşinci Senfoni aynı zamanda, orkestra şeflerinin tecrübe tahtası ve şahsiyet gösterileri için tramplen haline gelmiştir. Bahis mevzuu konserde Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrasını idare eden Franz Litsöhauer de anâneyi bozmadı. İlk konserinde onu, tempoları yavaş almağa mütemayil bir şef olarak tanımıştık. Halbuki beşinci senfoninin ilk kısmını hem son süratle, hem de aceleci bir iç ifadeyle çaldırdı. Mamafih ikinci kısımda, güç erişilir bir ifade zenginliğine ulaştı. Son kısmın çalmışı ise aynı derecede seçkin değildi. Bundan başka Üniversite salonunun - Opera salonundan da beter - akustik şartları yüzünden istenen ses terkipleri ve muvazene vücude gelmiyordu.

Orkestra intizamsız ve hatalı çalıyordu. Bu hususta akla - lâtife kabilinden - birşey geliyor. Her falso yapan sanatkârdan para cezası alınsa.. Ama, korkarız ki, hele kornolar, iki konserde bütün maaşı cezaya yatırmağa mecbur kalırlar.

Opera

Önce para

Dünyanın en iyi sopranolarından Mana Meneghini Callas'ı musikiseverlerimiz, plâklar ve radyo vasıtasiyle tanırlar. Devlet Tiyatrosu, günümüzün büyük opera sanatkârlarını Türk halkına Türk sahnesinde tanıtmayı adet edinmemiş olduğu için başka türlüsüne de pek fazla imkân yoktur zaten. Fakat opera idarecileri akidelerini değiştirip de hariçten büyük şarkıcılar getirmeğe karar vermiş olsalardı bile soprano Callas'ı angaje etmek isteseler büyük bir mani ile karşılaşırlar: Para. Maria Callas bugün, piyasanın belki en pahalı sopranosudur.

Maria bundan otuz sene önce New York'ta doğmuştu. 13 yaşındayken Yunanistan'a gitti. 1948'de Milano nun meşhur La Scala operasında şarkı söylemeğe başlamıştı bile. Sonra bir İtalyan milyonerle evlendi. Başka bir şarkıcıya daha yüksek ücret ödeyen kumpanyalardan hiç birinde çalışmayacağını da dünyaya ilân etti. Bir şarkıcıya temsil başına 1.000 dolardan fazla para ödeyemeyen Metropolitan Operası bu yüzden soprano Callas'ı angaje edemedi.

Fakat geçenlerde Maria Callas, Şikago Operasında Norma rolünü oynadı. Nasıl oldu bu? İki Şikagolu müziksever, bu şehrin eski parlak opera günlerini geri getirmeği düşünmüşlerdi. Lyric Theater adını verdikleri bir opera kurdular. Eski dekor ve kostümlerden faydalandılar. Ne yapıp yapıp para temin ettiler. Maria Callas'ı da angaje edebildiler. Peki, sopranoya kaç para ödediler. Bu bilinmiyor. Fakat Maria Callas şunları söylüyor: «Onların çalışmaları hoşuma gitti. Şikogo operasının kurulmasında faydalı olmak, eski opera binalarında çalışmaktan daha fazla zevk veriyor bana. Tabiatiyle iyi para aldım. Elimde imkân varken bundan ne diye faydalanmıyayım? Ben ücretimi talep ederim. İstediğim miktarı ödeyebileck kadar aklını kaçırmış olanlar varsa, öderler.»

Manonda Hâdise

Pazar akşamı perde arkasında büyük bir telâş hüküm sürmekteydi. Manen rolünü ikinci defa oynayan soprano Ayhan Aydan - bir soğuk algınlığı yüzünden sesinin kısılması dolayısiyle asabi bir buhran içindeydi. Birinci perdede yaptığı hatalardan sonra daha da bozulan maneviyatı Aydan'da oyuna devam etme gücü bırakmamıştı. İkinci perdeyi güç halle bitirdi ve devam edemiyeceğini ağlayarak rejisör Aydın Gün'e bildirdi. Şimdi ne olacaktı? Diğer Manon'lardan orkestra provası yapmış olanlar, Suna Korad ve Sevda Aydan'dı. Suna Korad sahneye - geçen Çarşamba akşamı- çıkmışa. Derhal kendisine telefon edildi. Önceden haberdâr edilmediği için gelemiyeceği cevabını verdi. Sevda Aydan'ı bulmak da mümkün olmadı. Tek çare vardı: Oyunu kulis arasından takip eden Atıfet Usmanbaş'a müracaat. Soprano Usmanbaş, aylardır Manon'â hazırlanıyordu. Fakat o ana kadar kendisine bir defa bile kostüm ve orkestra provası verilmemişti. Hele o akşam sahneye çıkmak zorunda kalacağını ak lına bile getirmemişti. Ama, temsilin devam etmesi lâzımdı. 15 dakikalık antraktta alellacele elbise vücudüne uyduruldu, makyajı yapıldı, durum halka ilân edildi ve Atıfet Usmanbaş yaka paça sahneye çıkarıldı.

Soprano Callas

Her şeyden önce para

Perde kapandığında salon, alkış ve bravo sesleriyle yıkılıyordu. Manonun 16 yaş tazeliğini, görünüşüyle ve oyunuyla, partisinin inceliklerini sesi Ve tegannisiyle aksettirmeğe muvaffak olan Atıfet Usmanbaş dinleyicileri fethetmişti. Ertesi gün, Umum Müdür Muhsin Ertuğrulun kendisine gönderdiği bir tebrik yazısının sureti tiyatronun tebliğ tahtasına asıldı.

Şimdi, o gecenin dinleyicilerinden ve hâdiseden haberdar olanlar önümüzdeki Çarşamba gecesini, soprano Usmanbaş'ı ilk perdeden son perdeye kadar dinleyecekleri ve seyredecekleri için merakla bekliyorlar.

TİYATRO

Yeni projeler

Memleket tiyatrosu

Maarif Vekâleti bir karar almış: büyük şehirlerimizden başlamak üzere, vilâyetlerde Devlet Tiyatromuzun birer şubesi kurulacak ve memleket sathına yayılan bu tiyatrolar «Memleket Tiyatrosu» nu meydana getirecekmiş. Fevkalâde bir karar, ideal bir proje!..

Bu suretle Ankaradaki tiyatroda, sahneye çıkmak imkânını bulamayan sanatkârlara yeni sahneler açılmış olacak, Devlet tiyatrosu, resmî bir amme müessesesi olarak faaliyetini imkân nisbetinde memlekete yayacak, Tiyatronun içtimaî kalkınmamızdaki vazifesi bu suretle ifa edilebilecek...

Ancak; halen tiyatroya hasret çeken ve daha büyük oldukları için ter--- edilecek olan İzmir, Bursa, Adana, Samsun, Konya ve diğer şehirlerimizde sıra ile kurulacak olan tiyatroları Devlet tiyatromuzun ikmâl etmesine imkân yoktur. Bunun için Devlet konservatuvarı yeniden ehemmiyet kazanacak, belki uzun tahsil müddeti kısaltılacak, Ankaradan gönderilecek olan tecrübeli sanatkârlar, mahallî kurslar tertipleyerek istidatlı gençlerle kadrolarım takviye edecekler, böylelikle memlekette hem tiyatro sanatının kalkınması hem de kültür seferberliği realize edilmiş olacak...

Plân ve program olarak kalplerimizde sevinçli heyecan dalgaları yaratan bu müjdenin tatbikinde karşılaşılacak güçlükler hesabedilmiş midir? İlk hamlede İzmir, Bursa, Adana veya başka üç vilâyet tiyatrosunun kurulmasına teşebbüs edildiği taktirde! Kurucu, tatbik edici ve yetiştirici elemanlarımız sayılmış mıdır, kaç tanedir? Devlet konservatuvarının Ebertten sonra yetiştirdiği kaç eleman vardır? Halen Ankara'da birinci genç olarak sahneye çıkarılacak genç kız ve genç erkek sanatkâr bulamamazken, şube tiyatrolarına kimler gönderilecektir? Diyelim ki, bu gün Devlet tiyatrosu bünyesinden bir ikinci tiyatro için, ikinci derecede bir kadro teşkil olunabilir ve bir vilâyete gönderilir; ya gerisi? Ya gidenlerden boşalacak yerleri kimler dolduracak? Lüzumlu sahne sanatkârını neresi yetiştirecek? Kabiliyeti varsa Devlet Konservatuvarı neden ilk devre mezunları avarında sanatkâr yetiştiremiyor? Bütün bunların mümkün olduğunu bir an için farzetsek bile, tiyatronun en mühim unsuru olan ve memleketimizde yokluğu bilinen «Tiyatro idareci» lerini nereden bulacağız, onları kim ne zaman yetiştirecek?

Görülüyor ki, Devlet tiyatroları şubeleri ve onların bir araya gelmesinden doğacak olan Memleket Tiyatrosu fikri fevkalâde fikir olmaktan ileri gidemez. İzmirde, Bursada, Adana'da veya başka taraflarda, Devlet tiyatrosu şubeleri kurulabilir. Nihayet para ve kadro işidir. Yapılır, fakat mesnetsiz olduğu için, kaynağı bulunmadığı için, prensibi tesbit edilemediği için muvakkat olur, sonu gelmez, yazık olur.

Her şeyden evvel Ankaradaki Devlet Tiyatrosu'nun kadrosunu - bilhassa kadın sanatkâr bakımından - takviye etmek Devlet tiyatrosuna, Öğretici ve yetiştirici rejisör getirtmek, tiyatroda, hem rejisör hem de aktör olmak ve ekseriya istediği rolü oynıyabilmek için rejisörlük yapmak istiyenleri tesbit etmek, rejisörlüğü tercih edenleri ve eğer, aktörlükten daha müsaitse bir reji eğitimine tabi tutmak ve hepsinden önce de Devlet konservatuvarını tiyatro elemanı yetiştirebilecek bir duruma sokmak, heveslilerin alâka gösterecekleri bir müessese haline getirmek lâzımdır.

Yoksa, bir çok defa olduğu gibi gösteriş olsun diye kurulacak tiyatrolar hiçbir kıymet ifade etmezler.

Ankara

Umum Müdürün gölgeleri

Tebliğ tahtasının önü bir anda doldu. Herkes okunanın hakikaten yazılı olup olmadığını anlamak için, tahtaya raptiyelerle iliştirilen yazıyı gözleriyle görmek istiyordu. Yazıyı okuyanı dinlemek veya bizzat görüp okumakla iş bitmiyor, herkes yanındakinin yüzüne bakarak, düşüncesini de öğrenmeğe çalışıyordu. Aslına bakılırsa mesele pek üzerinde durmayı icabettirmezdi. Umum Müdür vazifesi icabı, her zaman tiyatro mensuplarına tamim yapabilirdi. Bu tamimde: Umum müdür, kendisini görmek istiyenlerden tiyatro ve opera bölümüne mensup olanları hangi saatte kabul edeceğini bildiriyordu. Pek yerinde bir tebliğ idi.

Zira, her aklına esen, günün her saatinde Umum Müdürü ziyaret etmek isterse, işler nice olurdu. Fakat!..

İşin içinde bir «fakat» vardı: yazıyı okuyan herkes manalı manalı yanındakinin yüzüne bakıyor, «nihayet buna mecbur oldu» demesini bekliyordu.

Çünki tiyatroda bir hizip, bir azınlık, bilhassa bir iki kişi vardı ki, Umum müdürü bir dakika olsun yalnız bırakmıyordu. Hele birisi, günün hemen her saatinde Umum müdürün gölgesi vazifesini üzerine almış gibi idi. Hususi bir iş için, her hangi bir müracaatta Umum müdürü yalnız bulup konuşmaya imkân yoktu.

Bu gölgenin de diğer bazı gölgelerle birlikte Devlet tiyatrosunun inkişaf yolunu gölgelediğini her halde Umum Müdürün görmüş olması icabeder.

Umum müdür bir prensip adamı olarak tanınmıştır. Bununla beraber Devlet tiyatrosunun başına bu ikinci defa gelişi üzerine, tiyatroda yürüttüğü siyaset, kendisi hakkındaki kanaatimizi sarsacak bir mahiyet arzediyor.

«Hiçbir şeye hayır dememek». «Kimseyi gücendirmemek» «İdare etmek» bakımından belki bir çıkar yoldur - hiç ihtimal vermiyoruz - ama bir sanat müessesesini düştüğü derbederlikten, başıbozukluktan kurtarmak için celbedilen bir sanat adamının «İdarei maslahat» yolunu tercih edeceğini aklımıza getirmek bile istemeyiz.

Umum Müdürün idare sisteminde çok sertlikler olduğunu, başkalarının hak ve selâhiyetlerini kullanmalarına imkân bırakmıyan bir karakterde bulunduğunu söylemiş,. yazmış ve Devlet Tiyatrosunda böyle bir idare tarzının müsbet netice vermeyeceğini iddia etmiştik. Ama hiçbir zaman Devlet tiyatrosunun gölgeler tarafından idare edilmesinin münasip olacağını ileri sürmemiştik. Ne biz, ne de, tiyatroyu seven bir başka refikimiz...

Bu bakımdan, tahtaya, asılan bu manidar tamimden, Umum müdürün etrafını saran birtakım maksatlı muhabbet gölgelerinden rahatsızlık hissetmeye başladığı manasını çıkararak memnuniyet duyduk.

Nihayet Değişiyor

Devlet Tiyatrosunun Küçük ve Büyük Tiyatrolarında uzayıp giden ilk iki eser nihayet değiştiriliyor. 30 Kasım Salı akşamı Küçük Tiyatroda Yaslı Aile komedisi, Büyük Tiyatroda da 2 aralıktan itibaren Gılgameş destanının temsillerine başlanacak.

Bir miras meselesi etrafında işlenmiş olan Yaslı Aile komedisi Yugoslav yazan Branislâv Nusiç'in eseridir. Elli küsür eser yazmış olan muharririn bizde sahneye çıkan ilk eseri olmakla beraber, Nusiç'in eserlerinin Yugoslav hudutlarını aşması ilk defa vâki olmamaktadır. Daha önce aynı muharririn eserleri muhtelif Avrupa dillerine tercüme edilmiş ve bir çok yabancı sahnelerde oynanmıştır. Yaslı Aile, ince ve derine işleyen bir hiciv görüşü ile yazılmıştır. Bir ölünün menfaatlere göre mübarek veya menfur oluşunun hikâyesi olarak hülâsa edilebilir.

Gılgameş Destanından alınarak Tanrılar ve İnsanlar adı ile sahneye konulan telif efsane, Orhan Asena'nındır. Edebî şahsiyetini kendi sahasında yazdığı muhtelif yazılariyle esasen tanıtmış bulunan Orhan Asena'nın bu eseri edebiyatımız için büyük bir değer taşımaktadır. Şair felsefe ile şiiri mezcetmeye çalışmış ve yarattığı eserde, yeni bir destanın özelliklerini belirtmeye muvaffak olmuştur.

Devlet Tiyatrosunun iki sahnesine vazedilen her iki eser, müellifleri bakımından muvaffakitetlerini teslim ettirmişlerdir.

Devlet Tiyatrosunun iki muvaffak eseri, şanlarına lâyık bir başarı ile temsil edip edemediğini ise, ancak önümüzdeki günlerde görebileceğiz.

RADYO

Ankara

İslah mı?

Dinleyici o sabah radyosunun düğmesini çevirdiği zaman, peşin bir hükme sahipti: Bu yaptığından pişman, hem de bin defa pişman olacaktı.

Şimdi, diyordu, birden bir davul zurna gürültüsü, birden bağrı yanık bir hanımın bilmem hangi makamdan derdine çare ariyan, hicranını göz yaşları ile boğan şarkısı işitilecek, boğazlanmışçasına gırtlaktan gelen bu canhuraş seslerle kulakları dolu, işine gidecekti. Davulun zurnanın memleket çapındaki ehemmiyetini bilmiyor, anlamıyor, kavramıyor değildi. Şark musikisinin geniş meraklı zümresini de inkâr edip, bunların radyodan kaldırılmasını istiyecek kadar aklından zoru olan bir kimse de sayılmazdı. Fakat, hepsinin bir yeri, zamanı ve zemini olduğuna da her aklı başında insan gibi kailiydi.

Fakat o sabah yine de radyoyu açmaktan kendini menedemedi. Hayretler içinde kaldı, muhakkak ki, radyo idaresinde atomik bir mucize olmuş, yerinde olanlar yer değiştirmiş, Hafız Burhan Bey unutulmuş, insana huzur veren bir musiki onların yerini almıştı. Hayretler içinde kaldı, olur muymuş bu, dedi. Olmuştu. Demek ki, radyo idaresinde putlaştırılan bazı kimselerin fikirlerinden vazgeçilir, değiştirilmiyecek kaidelere son verilir, işler bir düzene konulabilirdi.'

Dinlediği musiki, dinlendiriyordu. Sabahın erken saatinde insanın şuurunda tek basit bir çizgi yokken, davul ve zurnanın gürültüsü bütün gününe, mesaisine tesir ediyordu. Halbuki bu sabah dinlediği gibi bir musiki rahatlık, huzur ve neşe veriyordu. Bugüne kadar radyo idaresinin batı musiki faslında idareci eller, neşeli musikiyi «Rumba ve Samba» olarak kabul etmişler, neşe denildi mi, durmadan bu nevi plâkları çalmışlar, huzur değil, huzursuzluk vermişlerdi.

Sevindi.

Devletten zengin insan

Naci Serez, her şeyden önce, radyo idarecisi değil, bir program müdürü değil, bir vatandaştır. Kulakları vardır, o da her ne kadar hazırlıyan, tertipliyen de olsa, radyoyu dinler. Dinleyince de tüylerinin diken diken olmamasına, hele bir sabah işinin başına giderken, böyle bir hale girmemesine imkân ve ihtimal yoktur. İnsanların hayâtında iki buçuk sene dile kolay gelen, bir zaman değildir. Düşünün ki, radyo program müdürü Naci Serez, şimdiye kadar hiç vâki olmamasına rağmen, radyo idareciliğine bu işten anlar ve bilir kişi olarak getirilmiştir. İki buçuk sene Amerika'da kalmış, muhtelif radyolarda fiilen vazife almış, çalışmış, dergilere bu hususta yazılar yazmıştır. Türkiye'ye gelişini müteakip, kendisine Ankara Radyosunda vazife vermişlerdir. Vazifesi, bir radyo idaresinin en ağır ve mesuliyetli işidir; programlar tertip etmek, tanzim etmek, yâni o idarenin «beyni» olmaktır.

Bir sabah Naci Serez makamına çok kararlı, sabah' yayınlarını tanzim ve ıslah etmek gaye ve düşüncesi ile geldi. Sabahları vatandaşa huzur verecek bir program için muhtelif plânlar tertiplemişti.

Bu programı tatbik etmek için muhtelif plâklara ihtiyacı vardı. İlgili memuru çağırdı, sordu ve şunları, şunları getiriniz, dedi. İlgili memur gitti ve geldi, istedikleriniz yoktur, dedi. Hattâ, yeni program müdürüne biraz da hayretle baktı.

Naci Serez tam bir çaresizlik içinde kalmıştı. Evine döndü ve Amerika'dan numune olarak beraberinde getirdiği iki yüz plâğı önüne aldı, düşündü, sonra plâkları koltuğunun altına soktu, radyo evine geldi. İşte bir kaç sabah dinlediğiniz, sinirlerinizi, asabınızı ve düşüncelerinizi birbirine geçirmiyen musiki böyle doğru. Naci Serez'in beraberinde getirdiği plâklar ne kadar zaman daha bir koca radyoyu idare edecektir, ne kadar zaman daha davullardan, zurnalardan bizi masun kılacaktır, kısa bir hesapla ortaya çıkar. Çünkü, Naci Serez'in getirdiği bu numunelik plâklar aslî maaşlı birer memur gibi radyo evinde vazifeli kılınınca, hem de hepsinin üzerinde «hangi neşriyatta çalınabileceği» yazdı olursa, kısa müddet sonra bu programa elveda demek zorunda kalınır. Ve yine bir müddet sonra «vur ha vur, vur davul» diye, «savulun sevdalım geliyor» diye gürültüdür, bir gırtlaktan çıkma haykırıştır, başlıyacaktır.

Bu nasıl ve garip bir olaydır. Bir radyo tasavvur ediniz ki, —hem de devlet radyosu— istediği malzemeyi temin edememektedir. Bu malzeme temin edememek hâdisesi, geçen seneye, bu seneye mahsus bir iş midir, bu radyonun istikbalini garanti etmemek lâkaydisi bugünkü icraatçıların bir suçu mudur? Buna hem evet, hem de hayır diye cevap verilebilir. Hem evet: Bugün icraat unsuru olanlar yeni malzemeyi temin edememektedirler. Bu müteselsil bir mesuliyet meselesidir; radyo idaresi ister, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ithal müsaadesi vermez, ithal izni verilse, Merkez Bankasının istenilen dövizi harice transfer etmek keyfiyeti karşısında kaşları çatıktır. Hem de hayır: Bugün bizim zevkle dinlediğimiz o plâklar bir müddet önce tedarik edilebilirdi, —bize yenilikler hariçten zaman aşımına tâbi olarak gelir— fakat o zamanki idare, o zamanki şahsiyetler alaturkacı idiler." Alaturka, şark nikbinliği idareye de sinmişti, halbuki bunun adı dümdüz «uyuşukluk» tur..

Galiba son çare şu olacak: Naci Serez'i Amerika'ya kısa bir müddet için gönderemez misiniz? Hani iki yüz adet daha...

Yapılan işlerin de hakkını yemek lâzım. Cumartesi günleri yeni bir programın tatbikini dinledik. Musiki, hikâye ve şiir kırk beş dakikalık zaman içinde eritilmişti. Güzel bir teşebbüs. Fakat spiker, tek kelime ile berbat. Feci. Naci Serez, Amerika alışkanlıklarını bu memleketin kaldırdığı nisbet içinde Ankara radyosunun bünyesine dahil etmeğe gayret etmektedir; Amerikalı, halkın içinden seçip çıkardığı şarkıları, oyunları ve temsilleri radyoya, televizyona getirmektedir. Biz ne yapıyoruz? Biz ne şekilde hareket ediyoruz? Biz, Avrupadan aşırma, üstelik sesi de. çıkmayan bir takım telefonlu - tertipli bulmacaları halkın önüne yenilik diye getiriyor, bilfiil yenilik sözünü katlediyoruz.

Biz, tiyatroda oynadığı rolü hayatta daha büyük başarı ile oynayan bir zatı mikrofonun başına getiriyor ve ona milâddan kalma, maksatlı nutuklar çektiriyoruz. Bizim bildiğimiz monolog, sünnet düğünlerinde söylenir. Radyoda kimin sünneti vardı?

Artık bıktık bunlardan, canını...

Yeni hareketler

Naci Serez'in radyoya kazandırmak istediği yeniliklerin içinde sadece «iki yüz plâğın hikâyesi» yoktur, başkaları da vardır. Serez yurdun muhtelif yerlerinden radyo röportajları yapmak niyetindedir. Bu röportajlar mahallinde tertiplenecek, tele alınacak ve Ankara'da tanzim edilip, düzeltilecektir. Monoton halinden sıyrılması şartı ile radyo röportajları dinlenir, sevilir ve aranır hale getirilebilir. Fakat bizim bildiğimiz bir kaç hakikat vardır ki, bu şehirde radyo idaresinin elini kolunu bağlar.

Geçenlerde Manon operasının ilk temsili münasebetiyle radyo idaresi naklen yayında bulundu. Bu naklen yayın sırasında Erdoğan Çaplı'nın sesinden bir takdime ve operanın aynen verilmesine şahit olduk, sevindik. Her vatandaşın operaya gitmesi imkânsızlığı karşısında bu hareketi takdirle karşılamamak mümkün değil.

Ancak gelgelelim, Ankara radyosu bu kabil hareketlerini genişletip, hususi ve kendine mahsus tertiplere girişemez. Çünkü Ankara'da radyodan bir piyesin, bir temsilin, hattâ bir daldandala misullû programın nakledilmesi için, bu piyesin, bu temsilin, bu daldandala misillû programın opera binasında, hipodrom veya stadyumda, veya eski Halkevinde yapılması zarurîdir.

Radyodan nakletmek için bu yerlerden başka hiç bir yerde tertibat yoktur, yâni teknik imkânsızlık! Bir de çehre imkânsızlığı vardır ki, bu teşebbüslerin tatbik mevkiine konulmasına asla müsaade etmiyecektir. Çünkü bu çehre bir Cumartesi günü opera binasında büyük bir «radyo sanatkârları müsameresinin» tertiplenmesine imkân vermez, reddeder. Çünkü bu çehre malî imkânsızlık ortaya çıkarır, eski Halkevi şimdi Türkocağı olmuştur, buranın sahnesinde sinema kurulmuştur, menfaatlerden vazgeçene de her yerde olduğu gibi bizde de çok az rastlanır. Geriye kaldı, hipodrum ve stadyum. Buralarda da, hele stadyumda bir orta oyunu mü-

kemmel surette oynanır, fakat her Pazar sabahı bunu bir buçuk saat kâfi derecede dinlediğimiz için, buna radyoda ayrı bir yer ayırmağa lüzum yoktur.

Bütün bunlara rağmen, radyodan bu kabil röportajlar işitirsek sevinelim, ve hattâ şaşıralım!

Bir zam talebi

Mualla Mukadder Atakan her zaman düşünürdü. Her zaman istediği tek şeydi: İstanbul'a yerleşmek, İstanbul'da diğer ses sanatkârları ile ayni ücret üzerinden gazinolarda ve radyoda çalışmak.

Bir gün bu istediğine erişmenin tam zamanı geldiğine kaani oldu. Bir istida hazırladı ve radyo idaresine verdi. Muallâ Mukadder Atakan, radyodaki seans ücretlerinin kırk beş liradan, yetmiş beş liraya çıkarılmasını istiyordu. Haklı mı idi, haksız mı idi, üzerinde düşünüldü. Muallâ Mukadder Atakan'ın İstanbul'da yüksek —evet yüksek— ses sanatkârları ile ayni ücreti alabilmesi için, Ankara radyosundan 75 lira ile nakletmesi kendince elzemdi.

İdare tetkik etti, neticede şu karara vardı ki, bugünkü sanatkâr fikdanında, Muallâ Mukadder Atakan'ı darıltmak doğru değildir; ama yine bir hakikatti ki, bu sanatkâra 75 lira gibi bir ücret tanımak, adalet ölçülerine sığmaz., İkisinin ortan bulundu, seans başına aldığı ücret 45 liradan 55 liraya çıkarıldı.

Muallâ Mukadder Atakan, bu karara son derece —hakikaten— sinirlendi, radyoya on beş gün müddetle boykot ilân etti, seanslarına gitmedi, şarkı söylemedi. Bu kızgınlık arasında, radyo müdürünü, diğer mesulleri işten attıracağını herkese söyledi; sert ve asabi idi.

Bu kısa fasıladan sonra Muallâ Mukadder Atakan, radyoya döndü, fakat ne radyo müdürü, ne başkaları işlerinden attırılmadı. Atakan'ın, radyodan on beş gün müddetle kaybolmasının hikâyesi budur.

Hissesi

Bir sanatkâra, bir radyo idaresi bugünkü şartlar içinde muhtaç olabilir, hattâ o ses veya saz ve caz sanatkârının -radyoda ispatı vücut eylemesinden halk memnuniyet de duyar. Fakat bu, disiplini bozmamalıdır. Her şeyden önce, disiplin meselesinin halli diye bir dâva ortada durmaktadır ki, bu nokta da da Ankara radyosunun zafiyeti ortadadır. Disiplin, her hangi bir kimse hakkında idarenin sarih ve kesin karara varma hakkı demektir. Bu olmadıkça, bir radyo idaresi, bir radyo müdürü bunu yapamadıkça, o radyonun idaresi sözlere ve şarktan, garptan,' şimalden veya cenuptan esecek rüzgârlara tâbidir. Radyo müdürünün elinde bu nevi yetkiler var olduğu halde tatbik edememesine ne demeli bilinmez?

Ama, disiplin ve otorite bu radyo idaresinde vardır! Hem o kadar vardır ki, daldan dala programlarının dâvetiyelerindeki «Erdoğan Çaplı'nın davetlisi olarak filân..» yerine «Ankara radyo idaresinin davetlisi olarak filân» İbaresi konulmuştur. Gördünüz mü otoriteyi.

SPOR

Futbolcularımız
Avrupa ayarına çıkamadılar

Futbol

Dünyanın en iyi 10'u

Yugoslavyanın dünyaca meşhur haftalik spor mecmuası «Panaroma» nın son sayısında dünya futbol kupası ve yapılan milli maçlar da göz önünde tutulmak suretiyle her mevkiin hali hazırdaki en iyi futbolcusunu seçmek üzere bir anket tertip edilmiş ve verilen cevaplara göre meşin top üstadları klasmana tâbi tutulmuşlardır. Dünya şampiyonu Alman takımının antrenörü S. HERBERGEB, Avusturyalı WALTER,İngiliz Millî takımı çalıştırıcısı WİNTERBOTTEM, Macar spor vekili Dr. SEBES, Macaristanın iki kıymetli antrenörü, G. MONDY ve BUKOWİ, İtalyanın futbol otoritesi, PİDA MEAZZA, İtalya milli takımının dünya kupasındaki antrenörü Macar CZEIZLER, İngilterenin ve dünyanın maruf hakemleri, ELLİS, LİNG, GRFFÎTS, gibi bir çok şöhretlerin iştirak ettiği bu anket neticesinde dünyanın en iyi onbiri; 3 Macaristan, 3 Uruguay, 2 Avusturya, 2 Brezilya ve 1 tane de Yugoslavyalı futbolcudan kurulmuştur. Dikkat edilirse görülecektir ki, futbolun beşiği İngiltere ve iki dünya şampiyonluğunu kazanmış İtalya ile en son Ruler JIMMET kupası sahibi, Macaristan galibi, Almanya, bu anketin neticesine göre, dünyanın bir numaralı takımına tek bir oyuncu dahi verememişlerdir. Almanya millî takımından kaleci TUREK dördüncülüğü, sağbek LABANT dokuzunculuğu, ortahaf LİZBRİCH beşinciligi, sağaçık ROHN altıncılığı, sağiç MARLOCK dokuzunculuğu, Santrafor O. WALTER üçüncülüğü, Soliç F. WALter beşinciliği ve solaçık SCHAEFFER dokuzunculuğu almak sureti ile klasmana girmişlerdir.

Anketin nihaî tasnifi dünyanın 1 numaralı takımını şu şekilde tertip etmiştir: GROSİTZ (M) — HANAPPİ (A) — MARTİNEZ (URG) — ÇAYKOVSKİ (Ygl) — OCWİRK (Bzl) — JULİNHO (BRZI), KOCSİS (M), MİGUEZ (Urg), SCHİAFFİNO (Urg). GZİBOR (M). Buna mukabil bunlara pek yalan reylerle ikinci sıraya teşkil etmek suretiyle 1 numaralı takıma rakip olarak veya kıymet bakımından hemen hemen müsavi kabul edilen 2 numaralı takım şu isimlerden kurulmaktadır:

Beora (Yug), Santamaria (Urg), N. Santos (Bzl), Andredes (Lerf), Wrigt (İng), Zaharios (M), Mothews (İng) Didi (Bzl), Lofhouse (İng), Bobek (Yug), Fatton (İsviçre).

Görülüyor ki İngiltereyi bu defa dünyanın ismen en kuvvetli iki talanımdan birisinde, temsil eden üç oyuncu vardır.

Yugoslav «Panaroma» mecmuasının anketine verilen cevapların ortaya koyduğu neticeye göre, hiç bir Fransız futbolcusu, teşkil edilecek 4 dünya takımında yer alacak kıymette değildir. Keza, ilk üç takımda hiç bir İtalyan futbolcusuna yer verilmemiştir. İsmi hemen hemen futbol âleminde hiç işitilmemiş denecek kadar az geçen futbolculardan Şilili BONHAFOR ROBLEDA, Belçikalı sağiç ANOUL, İsveçli Santrafor JİPPSON, dünyanın en iyi on oyuncusu içinde yer almışlar.

Fakat FİNNY (İng), BALTAZAR

(Brz), KUBALA (İsp) gibi oyuncular tasnife girememişlerdir.

Ferdî tasnifte, birinciden onuncuya kadar numara alan futbolcuların mensup oldukları memleketlere göre yapılan sıralamada, Macaristan 37 puvan, Yugoslavya 42 puvan, Brezilya 43 puvan, Uruguay 45 puvan, Almanya 52 puvan almışlardır. Bunlardan hepsi 10 mevkide tasnife girmişlerdir.

«Panaroma» mecmuasının bu beynelmilel anketi, dört Türk futbolcusunun da; Dünya futbol klasmanında yer alabilecek kıymet ve ehliyete lâyık görüldüğünü bildirmektedir. Millî kalecimiz Turgay kaleciler içinde 3 ncülüğü, keza Fenerbaçenin genç kalecisi Şükrü 8 nciliği, sağhaflar içinde Ankaranın Mustafası 9 nculuğu ve nihayet Lefter soliçler içinde 9 nculuğu kazanmışlardır.

Yeni Veçhe

Müsbet icraatla dolu bir mesâiden sonra B.T. Genel Müdürlüğü ile zuhur eden fikir ihtilâfları yüzünden, vazifesinden affını istiyen sabık federasyon başkam ve üyelerinin istifası ve futbol işlerimizin başıbozuk bir halde ortada kaldığı günlerde, yeni federasyonu kurmaya memur edilen Ulvi Yenal'ı müsbet iş insanı olarak karşılamıştık. Hattâ teşkil edilen federasyonun üyelerinin, içtimaî mevki ve değerlerini nazarı itibara alarak bu federasyonun da, başlanılan işleri yürütebilecekleri tezini müdafaa etmiştik. Dünya kupası maçlarında Almanyaya karşı uğradığımız hezimet ve bir müddet sonra Yugoslavya mağlûbiyeti, bizim yine de federasyona karşı beslediğimiz itimadı sarsmamıştı. Çünkü daha futbol sezonunun hemen başında böyle beynelmilel müsabakalar için hazırlıklı olmadığımızı kabul ediyor, futbol federasyonumuzda eline alacağı bir sihirli değnekle ve bir sihirbaz marifeti ile takımı bir hafta içinde hazırlayıvermesinin imkânsızlığına inanıyorduk. Üstelik rakiplerimizin üstün klâslarını da kabul ediyorduk. Fakat milli temaslardan sonra zuhur eden hâdiseler ve bilhassa, memleketimizde en çok rağbete mazhar olmuş futbolumuzun, büyük bir lâkaydi içinde yürütüldüğünü görmekle ne yalan söyliyelim şimdi endişelenmeye başlamış bulunuyoruz. Hâlen Futbol Federasyonu başkam bulunan Ulvi Yenal kabul ye itiraf etmeli ki bu işlerdeki geniş bilgisi ile bir otoritedir. Keza asbaşkan Safa Yalçuk, Nuri Gücüyener, spor işlerimize bihakkın vukuf peyda etmiş her bakımdan olgun ve mükemmel insanlardır. Tahmin ederim ki hiç kimse federasyonun kifayetsiz kaldığını iddia edemez. Ancak hemen ilâve etmeli ki, bütün bu şahıslar, asla vazifeleri icabı memleketin yüksek mevkilerini işgal etmekte ve bir hayli yüklü olan çalışmalarından sonra bu işlere pek vakit ayıramamaktadırlar. Aylarca devam eden yurt dışı seyahatlar da, futbol işlerimizi yüzüstü bırakmaktadır. Halbuki futbolun henüz alfabesinde bulunduğumuz bir vakıadır ve yapılacak namütenahi işimiz vardır. Şu halde memleket futbolunun, bu işlerden gün» diki federasyon kadar anlıyan fakat onlardan daha çok dinamizm gösterecek şahıslara ihtiyacı olduğunu kabul etmek mecburiyetindeyiz. Dâva mahkemeye çıkmış ve hâkim karar vermek üzere celseyi yalan bir tarihe bırakmıştır.

İsimler üzerinde şahsiyata kaçmadan dâvayı halledemediğimiz takdirde, dünya efkârı umumiyeti önünde, mağlûbiyetten mağlûbiyete mahkûm olmamız mukadderdir.

Macar futbolu ve seyircilerimiz

Tevfik ÜNSİ

İstanbul futbol severleri bu hafta özledikleri futbola kavuşmanın zevkini tatmaktadırlar. Yağmura, rüzgâra ve çamura rağmen Macar Lig lideri Vörös Lobogo hakikî Macar futbolundan güzel bir numune göstermektedir. Futbol meraklılarımız ötedenberi Macar futbolunu beğenmekte ve Macar futbol oyun tarzından zevk almaktadırlar. Bu defa memleketimize gelen Macaristanın Vörös Lobogo takımı evvelce de Hungaria, M. T. K. namları alanda sahalarımızda alkış toplamış bir takımdır ve hâlen Macaristan lig lideri ve geçen senenin şampiyonudur. Macar futbolunun bu sıralardaki geniş propagandasından maada kadroda bulunan oyuncuların hepsinin Macar Millî takımında yer almış ve birçoğunun dünya çapında isim yapmış futbolcular olması, bu takıma karşı alâkayı arttırdığı gibi, takımın gördüğü rağbette diğer başka sebepler de mevcuttur.

Bir kere Türk futbolu, bilhassa kuruluş senelerinden sonra Macar futbolunun tesiri altında çok kalmıştır. Takımlarımız Orta Avrupa ve daha ziyade Macar sisteminde oynamağa gayret etmişlerdir. Futbola yeni yeni alışan ve sevmeğe başlayan seyirciler, temaşası zevkli, beye» cana çabuk götüren bu süslü ve Avusturya futboluna karşılık daha gollü Macar futbolunu kısa zamanda benimsemişlerdir. Macar oyun tarzını tatbik eden takımlarımızdan Fenerbahçe bu sistemde başarı gösterip şampiyonluklar kazanır ve ecnebi takımları, Macarları bile alt ederken halkımız Macar oyununu büsbütün sevmiştir. Memleketimizde çok geniş taraftar kitlesine sahip Fenerbahçe böylelikle Macar futbolunun sevilmesinde büyük bir rol oynamıştır. İstanbula gelen diğer memleketlere mensup takımlar, çeşidi oyun tarzları ve sistemleri ile, Macar futbolu kadar sükse yapmamışlardır. Uzaklara gitmeğe pek lüzum yok, harpten sonra bütün dünyanın her tarafından memleketimize gelen en kıymetli takımlar arasında en fazla beğenilenler Macar Ujpest ve Brezilyanın Desportes takımları olmuştur. Brezilya takımı Macarlara nazire yapan artistik futbolu ile Ujpest' in şöhretine yaklaşmıştır.

Diğer taraftan Macar futboluna seyircilerimizin alâkasında, Macar antrenörlerin dahli çok olmuştur. Esasen Macarlar dünyanın en iyi antrenörleri olarak kabul edilmektedir. Bu hafta seyrettiğimiz Macar talamında senelerce alkış toplamış futbol yıldızlarından birçoğu antrenör olarak şöhretlerini devam ettirmişler, Şili, Arjantin, Meksika millî takımlarında antrenörlük etmişlerdir. Macar Millî takımının mukadderatını elinde bulunduran Sebes dahi Hungaria'nın en iyi oyuncularından biri idi. Memleketimizde Macar antrenörlerinden çok istifade etmiş, Macar antrenörler Türk futbolunun ilerlemesinde büyük rol oynarlarken, hem kendi şahıslan, hem de Macar futbolu hakkında takdirler toplamışlardır.

Bütün bunlara, Macar futbolunun yıldızları ile birlikte, son zamanlarda âdeta moda futbol haline gelmesini ve dillere destan olmasını da ilâve edersek, halkımızın Macar futboluna karşı sevgi ve alâkasının sebebini tam olarak anlamış oluruz.

Macar futbolu da bu sevgiye hakikaten lâyıktır.

Otomobil

Pilotluktan yarışçılığa

1950 yılında Londrada intişar eden DAİLY EXPRESS gazetesinin tertip ettiği 1600 kilometrelik otomobil rallisinde, Shcila Van Damm adlı genç İngiliz kızı, müsabakanın kadınlar arası üçüncülüğünü kazanmakla nazarları birdenbire üzerinde toplamışa. Bugün beynelmilel otomobil rallilerinde bir şöhret olan Sheila, küçük yaştanberi bir çok spor branşlarında temayüz etmiş amatör bir sporcu idi, bunların hepsinde mütevazı bir isim yapmış olmasına rağmen otomobil yarışlarında muvaffakiyete ulaşacağım hiç aklına getirmemişti. Meşakkatli bir spor olan otomobil rallisindeki başarısı tayyare pilotluğundan ileri gelmektedir. Çünkü iyi bir pilot olarak tanınmıştır. Bu gün ise iyi bir otomobil şoförü olmuştur.

Miss Van Damm İkinci cihan harbinde, İngiliz hava kuvvetlerinin yardımcı kollarında şöför olarak çalışmıştır. Haftada 2000 kilometreyi bulan uzun yolculuklarda, vazifesini biraz da spor cephesinden mütalâa ettiği için, bütün güçlükleri zevk içinde yapmıştır. Sheila'nın 950 yılında otomobil yarışında kadınlar arasındaki üçüncülüğün

Kamyon üstüne kamyon

Bizde bunlar da yarıştırılabilir

den sonra zafer listesi günden güne kabarmıştır. 1953 senesinde; Kraliyet otomobil kulübünün tertiplediği Alp rallisinde hiç puvan kaybetmeden gene birinciliği kazanmıştır. Bu sene, yedek şöföre müsaade verilmeyen ve 1600 Klm. lik parkur üzerinde yapılan Avusturya rallisine de iştirak eden Sheila bunda da birinciliği kazanmıştır. Sheila Van Damm iştirak ettiği yarışlar içinde en çok heyecanlandığı yarış olarak 1760 kilometrelik Norveçin VİKİNG rallisini göstermektedir. Bu yarışta muazzam bir efor sarfetmek suretile dünyanın en müthiş otomobil yarışçısı olarak kabul edilen meşhut Mrs. Greya Motomder'i mağlûp etmeye muvaffak olmuştur. Bunlardan başka 211 müsabıkın iştirakile yapılan Lâle rallisini de kadınlar arası klasmanda birinci, umumi klasmanda 10 uncu olarak bitirmiştir ki, bu derecesi bütün müşahitlerce «büyük başarı» olarak kabul edilmektedir.

Şahsiyetindeki canlılık, cesaret ve atılganlık muvaffakiyetinin başlıca sırrı olmuştur.

Halen bir İngiliz otomobil fabrikasının tecrübe mütehassısı olarak vazife görmekte olan Mis» Van Damının otomobili standart bir modeldir. Ve bütün başarılarını aynı model arabalarla kazanmıştır. Beynelmilel rallilerin gayesi, bir arabanın performansını muayene etmek olduğu için bu hususa bütün otomobil fabrikalarınca bilhassa itina gösterilir. Genç İngiliz otomobil yarışçısı Sheila Van Damm bu ayın sonunda Amerikada yapılacak, Amerikanın büyük dağ rallisine iştirak etmeye hazırlanmaktadır.

Bizde

Otomobil yarışçılığı bizde hemen yoktur. Bizde otomobil yarışları, karayollarımızın imkânı dairesinde şehirler arasında yapılmaktadır. Bunda sür'at ve muayyen mesafeleri, bir evvelki rekordan daha önce gitmek gibi bir endişe yoktur. Memleketin dört bir yanına dağılmış, binlerce Fort, Buick, Dodge gibi lüks otomobillerin sahiplerinden bazıları macera heveslerini tatmin ve binlerce liralık arabaları sokağa atmak için böyle yarışlara girerler. Yollarda kalanlara, otomobilleri parçalananlara ziyadesi ile rastlanmaktadır.

Otomobil yarışı için hususi model ve şekil otomobiller kullanıldığı bir hakikattir. Bizde bunları getirmek için imkân dahi olsa, yarış tertip edecek yerlere ihtiyaç basıl olacaktır, bunları yapmak da mümkün değildir. Bu otomobiller ile şehirlerarası yarışları tertip etsek, yollarımızın durumu buna müsait değildir.

Avrupa'nın büyük ve ilgi çekici sporu haline gelmiş olan otomobil yarışlarının yalan zamanda bizim daha da şümullendireceğimize şüphe yoktur. Meselâ, kamyonlar büyük kamyonlar ile pekâlâ bu işi yapabiliriz! Kamyonları yarışa sokarsak heyecan da bir kat, beş kat fazla olabilir.

Bütün bunlar demektir ki, bu türlü hareketlerin sadece saçma taraflarım ele alıyoruz ve tatbikatını yapıyoruz. Bize ne kazandırıyor? Bize hiç bir şey getirmiyor, sadece gazetenin birinci sayfasından bazan verilen eğlenceli yazılardan birini temin ediyor.

Bize bu da yeter, çok bile!.

Okuyucu Mektupları

Ben Lefkoşede «ÇARDAK» isimli bir fikir ve sanat dergisi de çıkarmaktayım. Bu arada ÇARDAK YAYINLARI arasında da hikâye, Roman ve şiir yayınlamaktayız. Bugüne kadar beş kitabımız çıkmıştır. Bu eserler sizlere de birer adet postalanmışlar. Çardak dergisinin son sayısı ise, hava postasiyle gönderilmiştir.

Şurasını da önemle belirtmek isterim ki, Türkiye'den Kıbrısa ancak 22 günde bir posta gelmektedir. Muhtelif tarihlerde Türkiye ilgili makamlarına yaptığımız şikâyetler maalesef dikkat nazara alınmamıştır. Halbuki Yunanistan Kıbrıstaki Rumlara bir kolaylık olmak ve Yunan kültürünü daha geniş ölçüde yaymak gayesiyle, deniz posta masrafı tutarı ile uçak vasıtasiyle her gün Kıbrısa gazete, dergi ve kitap göndermektedir.

Bu hususta ikinci bir noktaya daha temas etmek isterim: İstanbuldan ayrılan Denizcilik Bankası Vapurlarına Kıbrıs postası verilmektedir. Vapur 6 gün İzmir, Antalya, Mersin ve İskenderunu dolaştıktan sonra yedinci gün Lârnaka limanına uğramaktadır. Halbuki Kıbrıs postalarım vapura İstanbuldan vereceklerine kara yolu ile İskenderun'a gönderseler, biz bir veya iki gün gecikmiş dergi ve gazete alabiliriz. Her nedense bu da yapılmıyor ve bu yüzden gazete ve dergi satışları tatminkâr olmıyor.

En derin saygılarla hürmet ve selâmlarımı sunarını..

Hikmet Afif Mapolar — KIBRIS

*

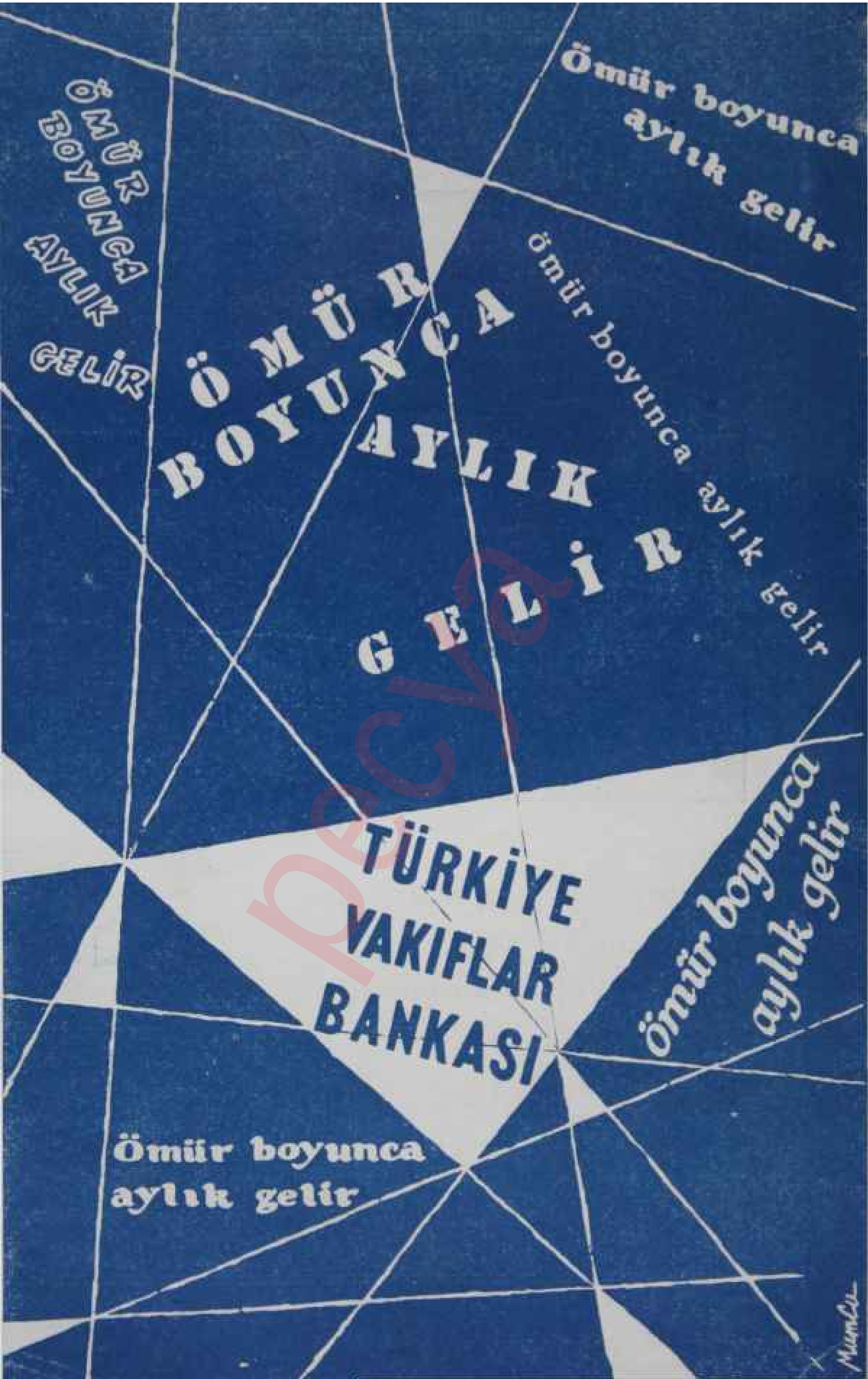
Mecmuamızın 29/10/1954 tarihli nüshasının baş yazısında «Fahrettin Kerimin yeni bir gafı» diye bir fıkra okudum.

Tarafımdan böyle bir beyanat biç bir yerde yapılmamıştır. Memurlar kanununun 9 uncu maddesi Valilere dahi siyasi beyanat vermeğe müsait değildir. Meclisteki konuşmamda asırlardanberi ızdırap çeken milletimize muhtelif vesilelerle neş'e telkinim bir vazife olarak bildiğimizi söylemiştim. Gündelik bir gazete bir makalesinde bunu yanlış tefsir etmiştir.

İstanbul Valisi ve Belediye Reis Vekili

Ord. Prof. Dr. F. K. Gökay

Bu nüsha
24 Kasım 1954 tarihinde
Desen Matbaasında
10,000 adet olarak basılmıştır.

ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
Ömür boyunca aylık gelir
ÖMÜR BOYUNCA AYLIK GELİR
ömür boyunca aylık gelir
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI
ömür boyunca aylık gelir
Ömür boyunca aylık gelir

Okumak için lüzumlu 3 şey

Gözünüz sağlam, seçtiğiniz kitap son derece cazip olabilir. Fakat okumanın zevkini çıkarmak için iyi bir ışık şarttır.

bu memleketin ampulü

GENERAL ELECTRIC

BOL IŞIK VERİR - FAZLA DAYANIR